

การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

เมษายน 2559

การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

เมษายน 2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

เมษายน 2559

อชิรญาณ อินตะแสน. (2559). การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
คณะกรรมการควบคุม: ดร.อชิพัทธ์ วิจิตสถิตรัตน์

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียน กับหลังเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจเกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย มี 3 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐาน 2) การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และ 3) การทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบัว อำเภอบัว จังหวัดน่าน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 39 คน ได้รับการเลือกจากการสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีจับฉลาก โดยได้รับการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้ตามแผนการสอน สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นผู้ดำเนินการสอนด้วยตนเอง โดยศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน(pretest) กับหลังเรียน(posttest) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test แบบ dependent

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน จากการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และจากการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

THE DEVELOPMENT OF LOCAL CURRICULUM ON TAI LUE FABRIC
FROM NAN PROVINCE FOR MATHAY OMSUKSA 2

Presented in Partial Fulfillment of Requirements for the
Master of Education Degree in Art Education
at Srinakharinwirot University

April 2016

Achiraya Intasan. (2016). *The Development of a Local Curriculum about Tai Lue fabric from Nan Province for Mathayomsuksa 2 students*. Master Thesis ,M.Ed. (Arts Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.
Advisor Committee: Dr. Atipat Vijitsatitrat

This research proposes: to develop a local curriculum about Tai Lue fabric from Nan Province for Mathayomsuksa 2 students. To compared students learning achievement pre-post learning in the Art of Tai-Lue weaving to observe a satisfaction about the Art of Tai-Lue Weaving. The method of study is Basic learning about the Art of Tai-Lue Weaving Improve local learning and experimental learning for the sample group. In this research are 39 Grade 8 students of Pua School at Nan in the second semester 2015. by simple random sampling. All the samples have local learning about the Art of Tai-Lue Weaving improve and teach by the researcher. They have pretest and posttest with the questionnaire about student satisfaction to find out the achievement. Statistical Analysis used Mean, Standard deviation, and Dependent T-Test.

The results of this study showed that the study group learnt the Art of Tai-Lue Weaving by statistical scores than before learn 0.5 statistically significance. The results revealed students have satisfied at the highest level.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ของ

อชิรญาณ์ อินตะแสน

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรินทร์ ชัยวิสุทธิทางกูร)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2559

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษา ประธาน

(อาจารย์ ดร.อิทธิพัทธ์ วิจิตสถิตรัตน์)

(รองศาสตราจารย์ ดร. สาทิต ทิมวัฒนบรรเทิง)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.อิทธิพัทธ์ วิจิตสถิตรัตน์)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์วราณรัตน์ ตั้งเจริญ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สำเร็จลุล่วงด้วยดีเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างสูง จาก อาจารย์ ดร.อิทธิพัทธ์ วิจิตสถิตรัตน์ ที่ให้คำปรึกษา คอยให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทาง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เป็นอย่างดี จนสำเร็จได้ ผู้วิจัยขอกราบขอพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอพระคุณคณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ รศ.ดร. สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง และ รศ.วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ ที่กรุณาให้คำแนะนำในการทำวิจัย ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ แนวคิด คำแนะนำเพิ่มเติม ช่วยปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ และข้อสังเกตอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์เรียบร้อย

ขอกราบขอพระคุณ อาจารย์ ดร.รณิดา เขยชุ่ม ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกียรติคุณ อักษรดิษฐ์ อาจารย์อรพรรณ เกียรตินิยมดี อาจารย์คมสันต์ คันทะสอน และคุณศักดิ์ชัย พลสันติกุลที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบ แก้ไข และให้คำแนะนำเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอพระคุณช่างทอผ้าและผู้ที่เกี่ยวข้องที่ให้ข้อมูลและเอื้อเฟื้อสถานที่ในการเก็บข้อมูล และขอขอพระคุณผู้บริหารโรงเรียนบัว หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ และคณะครูทุกท่านที่อำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล ให้คำปรึกษา แนะนำ ขอขอบคุณนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/8 ที่ให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการศึกษาทดลองการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอกราบขอพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ คุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยาย ญาติพี่น้อง เพื่อนๆ ทุกคนของผู้วิจัยที่มีส่วนในการให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ ให้ทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์ในการศึกษาครั้งนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา-มารดา ตลอดจนครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอน ให้มีความพยายามจนทำให้ประสบความสำเร็จ

อิทธิพัทธ์ อินทะแสน

สารบัญ

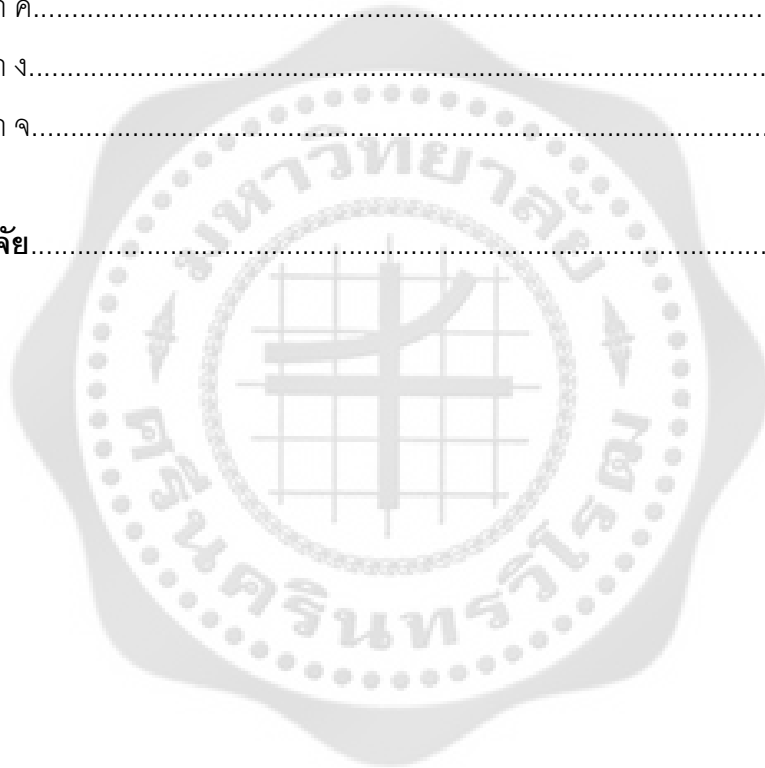
บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	4
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	4
ขอบเขตของเนื้อหา.....	4
ระยะเวลาในการทดลอง.....	4
สมมุติฐานในการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.....	7
สาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ.....	15
การจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น.....	20
ความรู้เกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน.....	29
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	53
3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	55
การกำหนดประชากร และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	55
การกำหนดประชากร.....	55
การเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	55
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	55

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 (ต่อ)	
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	60
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	61
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	64
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	64
สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	64
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
ผลการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น.....	67
ผลการทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น.....	70
ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน.....	70
ผลการประเมินผลจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	71
ผลการทำแบบฝึกหัดจากแบบฝึกหัดท้ายบทเรียน.....	73
ผลจากการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/8 หลังจาก ใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน.....	75
5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	77
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	77
ความสำคัญของการวิจัย.....	77
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	77
ขั้นตอนดำเนินการวิจัย.....	77
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	78
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	78
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
สรุปผลการวิจัย.....	79
อภิปรายผล.....	79
ข้อเสนอแนะ.....	84

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	85
ภาคผนวก.....	89
ภาคผนวก ก.....	90
ภาคผนวก ข.....	118
ภาคผนวก ค.....	117
ภาคผนวก ง.....	142
ภาคผนวก จ.....	155
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	172

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และ วัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล.....	57
2 หน่วยการเรียนรู้เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	58
3 ผลการประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น.....	68
4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนก่อนเรียนกับหลังเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน.....	70
5 ผลการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/8 จำนวน 39 คน หลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน.....	75

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	6
2 แผนภูมิแนวทางการดำเนินงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา.....	25
3 แผนภูมิแนวทางการดำเนินงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา.....	27
4 กระบวนการพัฒนา สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน.....	66
5 การออกแบบลายผ้าทอไทผลงานลือนักเรียน	73
6 ผลงานการออกแบบลายผ้าทอไทลื้อของนักเรียน	73
7 ผลงานการออกแบบลายผ้าทอไทลื้อของนักเรียน	74
8 ผลงานการออกแบบลายผ้าทอไทลื้อของนักเรียน	74
9 การแต่งกายของชาวไทลื้อ จังหวัดน่าน	91
10 หญิงชาวไทลื้อกำลังทอผ้า	92
11 กี่ทอผ้า.....	93
12 ฟืมหรือหวี	93
13 ตะกอลอก และไม้กำพัน	94
14 ไม้เหยียบ หรือ คานเหยียบ	95
15 กระสวย.....	95
16 ดอกฝ้าย	96
17 เครื่องอีดฝ้ายและการอีดฝ้าย	96

18 การติดฝ้าย	97
19 ฝ้ายที่ลื้อหรือม้วนเสร็จแล้ว	98
20 การปั่นฝ้าย	99
21 การทอผ้า	100
22 การสับเส้นด้าย	101
23 การเริ่มทอผ้า	101
24 การกระทบฟืมหวี	102
25 เทคนิคการเกาะหรือล้วง	103
26 ชี้นลายน้ำไหล	103
27 ชี้นเชิงแสน	105

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
28 ชี้นม่าน	106
29 ชี้นป้อง	107
30 ผ้าหลบ	109
31 บรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียน	157

.....	
32 บรรยายภาคการเรียนการสอนในห้องเรียน	
.....	157
33 บรรยายภาคการเรียนการสอนในห้องเรียน	
.....	158
34 บรรยายภาคการเรียนการสอนในห้องเรียน	
.....	158
35 การสอนโดยนำตัวอย่างเสื้อผ้าไทลื้อมาให้นักเรียนลองสวมใส่	
.....	159
36 การสอนโดยนำตัวอย่างเสื้อผ้าไทลื้อมาให้นักเรียนลองสวมใส่	
.....	159
37 การสอนโดยนำตัวอย่างผ้าทอมาสอน	
.....	160
38 การสอนโดยนำตัวอย่างผ้าทอมาสอน	
.....	160
39 การสอนโดยนำตัวอย่างผ้าทอมาสอน	
.....	161
40 การสอนโดยนำตัวอย่างผ้าทอมาสอน	
.....	161
41 บรรยายภาคการเรียนการสอนในห้องเรียน	
.....	162
42 บรรยายภาคการเรียนการสอนในห้องเรียน	
.....	162
43 บรรยายภาคการเรียนการสอนในห้องเรียน	
.....	163
44 บรรยายภาคการเรียนการสอนในห้องเรียน	
.....	163
45 บรรยายภาคการเรียนการสอนในห้องเรียน	
.....	164
46 บรรยายภาคการเรียนการสอนในห้องเรียน	
	164

.....	
47 บรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียน	
.....	165
48 บรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียน	
.....	165
49 ผลงานการออกแบบลายผ้าทอไทลื้อของนักเรียน	
.....	166
50 ผลงานการออกแบบลายผ้าทอไทลื้อของนักเรียน	
.....	166
51 การทำงานกลุ่ม	
.....	167
52 การทำงานกลุ่ม	
.....	167
53 การนำเสนองานกลุ่ม	
.....	168
54 การนำเสนองานกลุ่ม	
.....	168

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
55 ป้ายโรงเรียนบัว	
.....	170
56 ภายในโรงเรียนบัว	
.....	170
57 โรงเรียนบัว	
.....	171
58 โรงเรียนบัว	
.....	171

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและกระแสแฟชั่นในการแต่งกายเริ่มมีการพัฒนาไปตามความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่กว้างไกล การรับเอาวัฒนธรรมของชาวตะวันตกเข้ามาทำให้สังคมและคนในสังคมเกิดการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้ก้าวหน้าทันสมัยที่เข้ามาทำให้คนไทยหลงลืมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวที่เคยมี การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง ขาดความภาคภูมิใจในรากเหง้าพื้นเพของตัวเอง ขาดความเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง ความเป็นอิสระน้อยลง และก่อให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนาในหลายลักษณะทั้งในด้านความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจระหว่างการพัฒนาให้ความสำคัญแก่วิทยาการสมัยใหม่และวัฒนธรรมท้องถิ่น (วิชัย ต้นศิริ. 2547: 19)

ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นวัฒนธรรมและประเพณี วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เป็นตัวกำหนดคุณลักษณะสังคม เป็นสิ่งสำคัญ มีความหมายและคุณค่าต่อการดำรงอยู่ร่วมกันที่จะช่วยให้สมาชิกในชุมชนหมู่บ้านดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ช่วยสร้างความสมดุลให้กับคนธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์. 2537: ออนไลน์) การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นการสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาถือเป็นการลงทุนทางวัฒนธรรมและเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ไปสู่การดำรงชีวิต ศิลปะอาจจะไม่มีคุณค่าแต่ศิลปะเป็นสิ่งที่หลงเหลืออยู่ในสังคมให้เราได้ตีความย้อนหลังไปสู่การดำรงชีวิตของผู้คนย้อนกลับไปสู่ภูมิปัญญาในแต่ละช่วงเวลา ศิลปะหลากหลายด้านย่อมกระตุ้นจิตสำนึกและจริยธรรมของคนในชุมชนให้มีพลังบูรณาการให้ชีวิตและชุมชน

การนำเอาความรู้หรือภูมิปัญญาชาวบ้านมาปรับประยุกต์ให้เป็นสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ของคนในท้องถิ่นถือว่าการช่วยพัฒนาและอนุรักษ์องค์ความรู้ทางภูมิปัญญาที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษให้คงอยู่ และทำให้คนในท้องถิ่นนั้นๆ เกิดความซาบซึ้งใจเข้าใจถึงรูปแบบความเป็นมาของภูมิปัญญา และเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้...ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ ปณิธานสำคัญและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น... (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. 2554: 24)

เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเป็นสิ่งประดิษฐ์อันจำเป็นอย่างยิ่งของมวลมนุษย์ กล่าวได้ว่ามนุษย์รู้จักการทอผ้ามาพร้อมๆ กับพัฒนาการทางสังคมของมนุษย์ มนุษย์รู้จักคิดประยุกต์นำเส้นใยจากพืชหรือสัตว์มาถักทอเป็นผืนผ้า (วิณี พานิชพันธ์. 2547: 1) ผืนผ้าที่ถูกสร้างขึ้นในแต่ละชาติพันธุ์จะมีนัยทาง

รูปธรรม คือ สมองต่อประโยชน์ในชีวิตประจำวันทุกเพศทุกวัยในการกินอยู่นอนหลับอย่างเหมาะสมกับ ภูมิศาสตร์ท้องถิ่น และนัยทางธรรมเบื้องต้น คือ การร้อยเรียงกลุ่มคนให้เป็นหมู่พวกปึกแผ่นที่น้อง พี่พาดูแลกัน และในทางเบื้องต้นคือการเชื่อมต่อกับปรัชญาทางศาสนาที่ฝังรากลึกในภูมิภาคนี้ คือ การพึ่งตนเองบนฐานปัจเจก (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค. 2548: 2) จึง ทำให้ผืนผ้าแต่ละผืนผ้าที่ทอขึ้นมาใช้งานตามความจำเป็น ตามวิถีวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นมีเรื่องราว หลากหลายสามารถสร้างเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะตนได้อย่างชัดเจน

จังหวัดน่านเป็นเมืองเล็กตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของล้านนา (ภาคเหนือ) และเป็นจังหวัดที่มี วัฒนธรรมที่หลากหลายเนื่องจากการอพยพมาอาศัยตั้งรกรากของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มนับตั้งแต่ ยุคเก็บผ้าใส่ซ้า เก็บซ้าใส่เมืองในช่วงของราชวงศ์ล้านนาเชียงใหม่ ชาวไทลื้อ ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ เก่าแก่ในจังหวัดน่านอาศัยอยู่ในเกือบทุกอำเภอของจังหวัดน่าน ชาวไทลื้อมีความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ชัดเจนโดดเด่น ทั้งในด้านของความเชื่อ พิธีกรรม วิถีชีวิต การ แต่งกายรวมทั้งงานศิลปกรรมและงานหัตถกรรม ชาวไทลื้อเป็นช่างฝีมือชั้นดีในด้านงานไม้ และการทอ ผ้า ในบรรดาชาวน่านด้วยกันแล้ว หญิงชาวไทลื้อจะได้รับการยกย่องถึงความสามารถในการทอผ้ามาก ที่สุด เนื่องจากลักษณะการแต่งกายที่มีแบบแผนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และบ่งบอกถึงความเป็น ชาติพันธุ์ไทลื้อได้อย่างชัดเจน (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2557: 147) ผ้าทอที่มี ชื่อเสียงคือผ้าขึ้นลายลื้อและลายน้ำไหล (ลำแพน จอมเมือง; และ สุทธิพงษ์ วสุโสภณ. 2546: 47) ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ทางภูมิปัญญาที่โดดเด่นในเรื่องของเทคนิคการสร้างลวดลายบนผืนผ้า เรียกว่า การลวง หรือ เกาะ และเน้นความสำคัญของการออกแบบลวดลายให้มีตำแหน่งอยู่ตรง ส่วนกลางของผืนผ้า รูปแบบของลวดลายจะเกิดจากจินตนาการของช่างทอผ้าที่อาศัยการเรียนรู้ สังเกตจากสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติรอบๆ ตัวจนกลายเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสำคัญเนื่องจากการ ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จากอดีตมาสู่ปัจจุบัน

เนื่องจากชาวไทลื้อมีความเชื่อเรื่องการนับถือผี และเป็นกลุ่มวัฒนธรรมสายแม่ บทบาทของ ผู้หญิงทอผ้า การนับถือผีและสืบสายตระกูลทางฝ่ายแม่ ความเป็นหญิง ความเป็นแม่กำหนดให้ผู้หญิง เป็นผู้ครอบครองความรู้ในการทอผ้า และเป็นผู้ผลิตวัตถุที่เกี่ยวกับผ้า รวมทั้งผ้าของผู้ชายและผ้าใน พิธีกรรม (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2557: 147) ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาของชาวไทลื้อจะเป็นการถ่ายทอดแบบปากต่อปาก การถ่ายทอดผ่านการปฏิบัติจากแม่สู่ลูก จนเกิดเป็นความรู้ ความชำนาญ กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาที่เคลื่อนตัวอย่างเป็นไปเองระหว่าง แม่กับลูกน้อย เนื่องจากแม่กับลูกอยู่ด้วยกันตลอดไม่ห่าง อึดติดหลังไปด้วยทุกกิจกรรม ตั้งแต่ยังไม่รู้ ความ แม่ทำลูกเล่นเลียนแบบตามเป็นโอกาสให้ลูกได้สังเกตปรับปรุง ทำตามให้เป็นโดยไม่ต้องกะ เกณฑ์บังคับ เรียนรู้อย่างกระตือรือร้นและตั้งใจโดยวิถี ชิมชับและสะสมภูมิปัญญาอย่างเหมาะสม

สอดคล้องกับการพัฒนาของวัยอย่างไม่ต้องจัดการ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค. 2548: 35) เกิดการสะสมความรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าผ้าทอของชาวไทลื้อ จังหวัดน่าน เป็นงานหัตถกรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ซึ่งเกิดจากการสั่งสมความรู้ และมีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ หากไม่มีการต่อยอดองค์ความรู้ และนำไปพัฒนาต่ออาจทำให้ภูมิปัญญาเรื่องการทอผ้าไทลื้อสูญหายไป ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมและนำองค์ความรู้ในการทอผ้าของชาวไทลื้อไปถ่ายทอดให้กับลูกหลาน เด็กนักเรียนเยาวชน ผู้คนในชุมชน และบุคคลที่สนใจ เพื่อเป็นการปลูกสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนในชุมชนได้มองเห็นความสำคัญและความจำเป็นอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาในการทอผ้าของชาวไทลื้อ จังหวัดน่าน โดยนำความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าไทลื้อมาพัฒนาเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เพื่อจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจในบริบททางวัฒนธรรมของผ้าทอไทลื้อที่แสดงออกถึงประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ภูมิปัญญาชาวบ้าน เทคนิคการสร้างลวดลาย และสามารถนำความรู้ไปใช้พัฒนาต่อยอดความคิด เห็นความสำคัญของผ้าทอไทลื้อ และอยากอนุรักษ์เผยแพร่ภูมิปัญญาการทอผ้าไทลื้อ ของชาวไทลื้อ จังหวัดน่านต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียน กับหลังเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจเกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ความสำคัญของการวิจัย

การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในครั้งนี้เป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนในการนำผ้าทอไทลื้อที่มีอยู่

ในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและปลูกฝังให้นักเรียนได้มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ เห็นคุณค่า ความสำคัญของผ้าทอไทลื้อในท้องถิ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และเผยแพร่ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบัว อำเภอบัว จังหวัดน่าน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 360 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบัว อำเภอบัว จังหวัดน่าน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 39 คน ที่ได้จากวิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยการจับฉลาก

ขอบเขตของเนื้อหา

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นรายวิชาใหม่ที่เป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมโดยมีขอบเขตของเนื้อหา ดังนี้ ประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อ ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ความสำคัญของผ้าทอไทลื้อ วัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน กระบวนการและวิธีการในการสร้างลวดลายบนผืนผ้า กระบวนการและวิธีการในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการทอผ้าไทลื้อ และวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไทลื้อให้คงอยู่สืบไป

ระยะเวลาในการทดลอง

การทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ในระหว่างเดือนตุลาคม 2558 – กุมภาพันธ์ 2559 ระยะเวลาทั้งหมด 20 ชั่วโมง

สมมติฐานในการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการเรียนสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่น หมายถึง การรวบรวมความรู้ เรื่อง การทอผ้าลายน้ำไหลของชาวไทลื้อ จังหวัดน่าน ซึ่งมีขอบเขตเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อ ความเชื่อ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความสำคัญของผ้าทอลายน้ำไหล วัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน กระบวนการและวิธีการในการสร้างลวดลายบนผืนผ้า รวมทั้งกระบวนการและวิธีการในการถ่ายทอดองค์ความรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนปัว อำเภอปัว จังหวัดน่าน

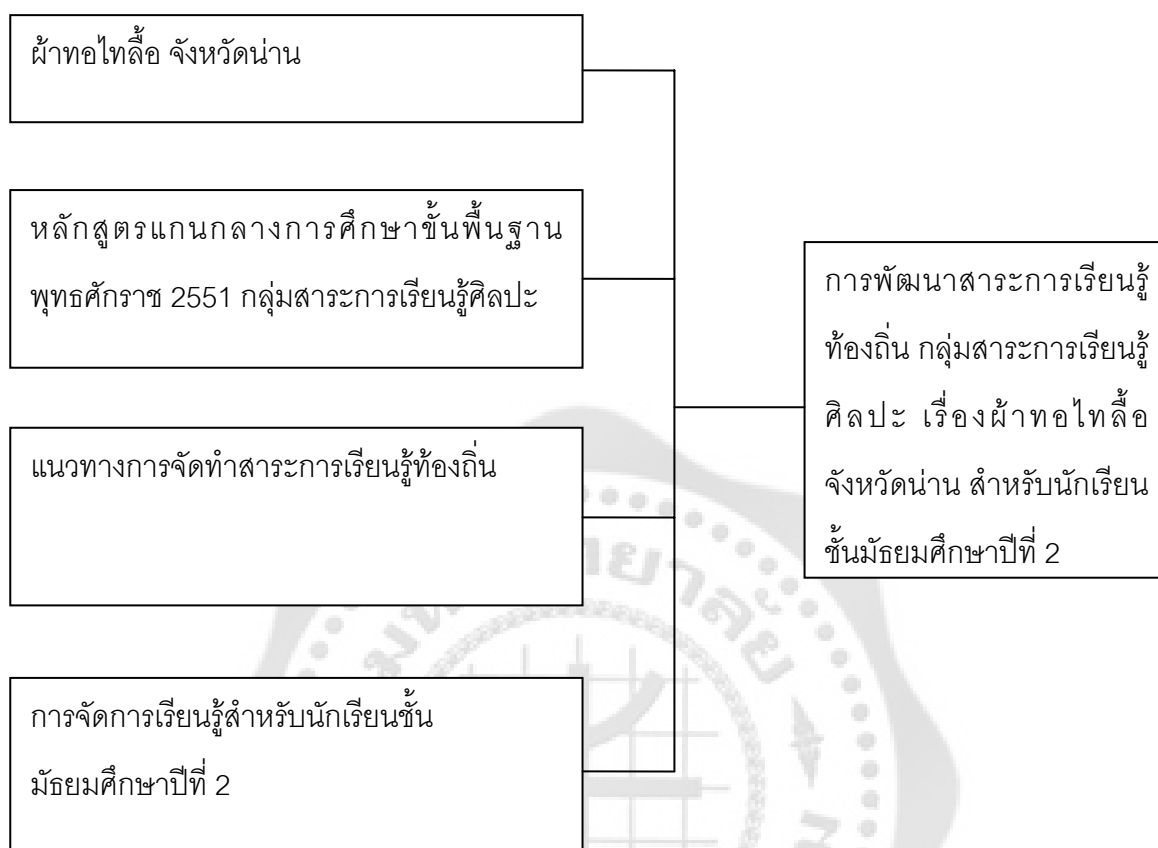
2. การพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น หมายถึง การนำเรื่องผ้าทอไทลื้อมาจัดทำเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ กระบวนการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่นซึ่งมีขั้นตอนในการพัฒนา 3 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้าลายน้ำไหลของชาวไทลื้อ และการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่น 2) การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่น เป็นการนำเรื่องผ้าทอไทลื้อมาจัดทำเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ 3) การทดลองใช้หลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น การนำหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนปัว อำเภอปัว จังหวัดน่าน

3. ผ้าทอไทลื้อ หมายถึง ผ้าทอที่มีการสร้างลวดลายโดยเทคนิคพิเศษของชาวไทลื้อในจังหวัดน่านเกิดเป็นลวดลายต่างๆ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาติพันธุ์

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนที่ได้จากการทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบทดสอบที่ใช้ในการทดสอบก่อนและหลังเรียน และแบบฝึกปฏิบัติจะใช้ในการวัดผลคะแนนหลังเรียน

5. ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกในทางที่ดีต่อการเรียนเรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 วัดได้จากแบบทดสอบความพึงพอใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. สาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
3. การจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
4. ความรู้เกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องในการวางแผนดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552: 3)

1.1 วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และมีทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ(กระทรวงศึกษาธิการ. 2552: 4)

1.2 หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญดังนี้

1.2.1 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

1.2.2 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ

1.2.3 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

1.2.4 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้

1.2.5 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.2.6 เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

1.3 จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1.3.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือตามศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.2 มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

1.3.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรีย์ และรักการออกกำลังกาย

1.3.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1.3.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และการพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

1.4 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดนั้นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการดังนี้

1.4.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อ

แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสาร ด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

1.4.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

1.4.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาและมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

1.4.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

1.4.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณธรรม

1.5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลกดังนี้

1.5.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

1.5.2 ซื่อสัตย์สุจริต

1.5.3 มีวินัย

1.5.4 ใฝ่เรียนรู้

1.5.5 อยู่อย่างพอเพียง

1.5.6 มุ่งมั่นในการทำงาน

1.5.7 รักความเป็นไทย

1.5.8 มีจิตสาธารณะ

1.6 มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

- 1.6.1 ภาษาไทย
- 1.6.2 คณิตศาสตร์
- 1.6.3 วิทยาศาสตร์
- 1.6.4 สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 1.6.5 สุขศึกษาและพลศึกษา
- 1.6.6 ศิลปะ
- 1.6.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 1.6.8 ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่า ต้องการอะไร ต้องสอนอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษาและการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552: 8)

1.7 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรมนำไปใช้ในการกำหนดปัญหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียน(กระทรวงศึกษาธิการ. 2552: 9)

1.7.1 ตัวชี้วัดชั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3)

1.7.2 ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6)

1.8 ระดับการศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดระดับการศึกษาเป็น 3 ระดับดังนี้

1.8.1 ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษามาศึกษาบังคับ มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ทักษะการคิดพื้นฐาน การติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์และสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

1.8.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษามาศึกษาบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา มีทักษะในการดำเนินชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม และมีความภาคภูมิใจความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ

1.8.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) การศึกษาระดับนี้เน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน สนองตอบความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการวิชาชีพ มีทักษะในการใช้วิทยาการ และเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตนสามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่างๆ

1.9 การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน ผู้สอนต้องพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่างๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552: 25)

1.9.1 หลักการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถ

เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและ พัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม

1.9.2 กระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนพัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.9.3 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งวัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อ แหล่งเรียนรู้ การวัดประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ซึ่งเป็นเป้าหมายที่กำหนด

1.9.4 บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาทดังนี้

1. บทบาทของผู้สอน

- ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน
- กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้และทักษะกระบวนการ ที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการและความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมองเพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย
- จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้
- จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน

- วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

2 บทบาทของผู้เรียน

- กำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง
- เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ
- ลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ
- มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู
- ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

1.10 สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการและลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน

การจัดหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างพอเพียงเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการ ดังนี้

1.10.1 จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน สังคมโลก

1.10.2 จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เสริมความรู้ให้ผู้สอน รวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้

1.10.3 เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสม มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

1.10.4 ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้อย่างเป็นระบบ

1.10.5 ศึกษาค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.10.6 จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ สม่าเสมอ

ในการจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษาควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของสื่อการเรียนรู้ เช่น ความสอดคล้องของหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เนื้อหามีความถูกต้องและทันสมัย ไม่กระทบความมั่นคงของชาติ ไม่ขัดต่อศีลธรรม มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง รูปแบบและการนำเสนอที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552: 27)

1.11 การบริหารจัดการหลักสูตร

ในระบบการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรนั้น หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับสถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบในการพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริมการใช้และพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุด อันจะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในระดับชาติ

ระดับท้องถิ่น ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดอื่นๆ เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการศึกษาเป็นตัวกลางที่จะเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา ส่งเสริมการใช้และการพัฒนาหลักสูตรในระดับสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ โดยมีภารกิจสำคัญ คือ กำหนดเป้าหมายและจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับท้องถิ่น โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับสิ่งที่มีความต้องการในระดับชาติ พัฒนาระบบการเรียนรู้ท้องถิ่น ประเมินคุณภาพการศึกษาในระดับท้องถิ่น รวมทั้งเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนา การพัฒนานุเคราะห์ สนับสนุน ส่งเสริม ติดตามผล ประเมินผล วิเคราะห์ และรายงานผลคุณภาพของผู้เรียน

สถานศึกษามีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนและดำเนินการใช้หลักสูตร การเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนา การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร จัดทำระเบียบการวัดและประเมินผล ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และรายละเอียดที่เขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานต้นสังกัดอื่นๆ ในระดับท้องถิ่นได้จัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมในส่วนที่

เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความต้องการของผู้เรียนโดยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552: 35)

2. สาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

2.1 ทำไมต้องเรียนศิลปะ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความเป็นคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ กิจกรรมทางศิลปะช่วยให้พัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552: 1)

2.2 เรียนรู้อะไรในศิลปะ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะวิธีการทางศิลปะเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระ ในศิลปะแขนงต่างๆ ประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ

2.2.1 ทักษะศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบศิลป์ ทักษะธาตุ สร้างและนำเสนอผลงานทางทัศนศิลป์จากจินตนาการ โดยสามารถใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้เทคนิควิธีการของศิลปินในการสร้างงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิเคราะห์ วิพากษ์คุณค่างานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2.2.2 ดนตรี มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบดนตรี แสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึกทางดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ร้องเพลง และเล่นดนตรีในรูปแบบต่างๆ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเสียงดนตรี และแสดงความรู้สึกที่มีต่อดนตรีในเชิงสุนทรีย์เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับประเพณีวัฒนธรรมและเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

2.2.3 นาฏศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบนาฏศิลป์ แสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ ใช้ศัพท์เบื้องต้นทางนาฏศิลป์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ สร้างสรรค์การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ ประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

2.3 สารและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 ทศศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.1 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

สาระที่ 2 ดนตรี

มาตรฐาน ศ 2.1 เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 2.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

สาระที่ 3 นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.1 เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

2.4 คุณภาพผู้เรียน

2.4.1 จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับรูปร่าง รูปทรง และจำแนกทัศนธาตุของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและงานทัศนศิลป์ มีทักษะพื้นฐานการใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการสร้างงานวาดภาพระบายสีโดยใช้เส้น รูปร่าง รูปทรง สี และพื้นผิว ภาพปะติด และงานปั้น งานโครงสร้างเคลื่อนไหวอย่างง่าย ๆ ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกจากเรื่องราว เหตุการณ์ ชีวิตจริง สร้างงานทัศนศิลป์ตามที่ตนชื่นชอบสามารถแสดงผลและวิธีการในการปรับปรุงงานของตนเอง

2. รู้และเข้าใจความสำคัญของงานทัศนศิลป์ในชีวิตประจำวัน ที่มาของงานทัศนศิลป์ในท้องถิ่นตลอดจนการใช้วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการสร้างงานทัศนศิลป์ในท้องถิ่น

3. รู้และเข้าใจแหล่งกำเนิดเสียง คุณสมบัติของเสียง บทบาทหน้าที่ ความหมาย ความสำคัญของบทเพลงใกล้ตัวที่ได้ยิน สามารถท่องบทกลอน ร้องเพลง เคาะจังหวะ เคลื่อนไหว ร่างกายให้สอดคล้องกับบทเพลง อ่าน เขียน และใช้สัญลักษณ์แทนเสียงและเคาะจังหวะ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับดนตรี เสียงขับร้องของตนเอง มีส่วนร่วมกับกิจกรรมดนตรีในชีวิตประจำวัน

4. รู้และเข้าใจเอกลักษณ์ของดนตรีในท้องถิ่น มีความชื่นชอบ เห็นความสำคัญ และประโยชน์ของดนตรีต่อการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น

5. สร้างสรรค์การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ สามารถแสดงท่าทางประกอบ จังหวะเพลงตามรูปแบบนาฏศิลป์ มีมารยาทในการชมการแสดง รู้หน้าที่ของผู้แสดงและผู้ชม รู้ประโยชน์ของการแสดงนาฏศิลป์ในชีวิตประจำวัน เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงที่เหมาะสมกับวัย

6. รู้และเข้าใจการเล่นของเด็กไทยและนาฏศิลป์ท้องถิ่น ชื่นชอบและภาคภูมิใจในการเล่นพื้นบ้าน สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่พบเห็นในการเล่นพื้นบ้านกับการดำรงชีวิตของคนไทยบอกลักษณะเด่นและเอกลักษณ์ของนาฏศิลป์ไทย ตลอดจนความสำคัญของการแสดงนาฏศิลป์ไทยได้

2.4.2 จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. รู้และเข้าใจการใช้ทัศนธาตุ รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว สี แสงเงา มีทักษะพื้นฐานในการใช้วัสดุอุปกรณ์ ถ่ายทอดความคิด อารมณ์ ความรู้สึก สามารถใช้หลักการจัดขนาด สัดส่วน ความสมดุล น้ำหนัก แสงเงา ตลอดจนการใช้สีคู่ตรงข้ามที่เหมาะสมในการสร้างงานทัศนศิลป์ 2 มิติ 3 มิติ เช่น งานสื่อผสม งานวาดภาพระบายสี งานปั้น งานพิมพ์ภาพ รวมทั้งสามารถสร้างแผนภาพ แผนผัง และภาพประกอบ เพื่อถ่ายทอดความคิดจินตนาการเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ และสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างงานทัศนศิลป์ที่สร้างสรรค์ด้วยวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่แตกต่างกันเข้าใจปัญหาในการจัดองค์ประกอบศิลป์ หลักการลดและเพิ่มในงานปั้น การสื่อความหมายในงานทัศนศิลป์ของตน รู้วิธีการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น ตลอดจนรู้และเข้าใจคุณค่าของงานทัศนศิลป์ที่มีผลต่อชีวิตของคนในสังคม

2. รู้และเข้าใจบทบาทของงานทัศนศิลป์ที่สะท้อนชีวิตและสังคม อิทธิพลของความเชื่อความศรัทธาในศาสนา และวัฒนธรรมที่มีต่อการสร้างงานทัศนศิลป์ในท้องถิ่น

3. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับเสียงดนตรี เสียงร้อง เครื่องดนตรี และบทบาทหน้าที่ รู้ถึงการเคลื่อนที่ขึ้น - ลง ของทำนองเพลง องค์ประกอบของดนตรี ศัพท์สังคีตในบทเพลง ประโยคและอารมณ์ของบทเพลงที่ฟัง ร้องและบรรเลงเครื่องดนตรี ด้นสดอย่างง่าย ใช้และเก็บรักษาเครื่องดนตรีอย่างถูกวิธี อ่าน เขียนโน้ตไทยและสากลในรูปแบบต่าง ๆ รู้ลักษณะของผู้ที่จะเล่นดนตรีได้ดี แสดง

ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึกของบทเพลงที่ฟัง สามารถใช้ดนตรีประกอบกิจกรรมทางนาฏศิลป์และการเล่าเรื่อง

4. รู้และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมต่างๆ เรื่องราวดนตรีในประวัติศาสตร์ อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อดนตรี รู้คุณค่าดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมต่างกัน เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์

5. รู้และเข้าใจองค์ประกอบนาฏศิลป์ สามารถแสดงภาษาท่า นาฏยศัพท์พื้นฐาน สร้างสรรค์การเคลื่อนไหวและการแสดงนาฏศิลป์ และการละครง่าย ๆ ถ่ายทอดลีลาหรืออารมณ์ และสามารถออกแบบเครื่องแต่งกายหรืออุปกรณ์ประกอบการแสดงง่าย ๆ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์และการละครกับสิ่งที่ประสบในชีวิตประจำวัน แสดงความคิดเห็นในการชมการแสดง และบรรยายความรู้สึกของตนเองที่มีต่องานนาฏศิลป์

6. รู้และเข้าใจความสัมพันธ์และประโยชน์ของนาฏศิลป์และการละคร สามารถเปรียบเทียบการแสดงประเภทต่างๆ ของไทยในแต่ละท้องถิ่น และสิ่งที่การแสดงสะท้อนวัฒนธรรม ประเพณีเห็นคุณค่าการรักษาและสืบทอดการแสดงนาฏศิลป์ไทย

2.4.3 จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1. รู้และเข้าใจเรื่องทัศนธาตุ และหลักการออกแบบและเทคนิคที่หลากหลายในการสร้างงานทัศนศิลป์ 2 มิติ 3 มิติ เพื่อสื่อความหมายและเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างมีคุณภาพ วิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหา และประเมินคุณค่างานทัศนศิลป์ของตนเองและผู้อื่น สามารถเลือกงานทัศนศิลป์โดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดขึ้นอย่างเหมาะสม สามารถออกแบบรูปภาพ สัญลักษณ์ กราฟิก ในการนำเสนอข้อมูลและมีความรู้ ทักษะที่จำเป็นด้านอาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานทัศนศิลป์

2. รู้และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของงานทัศนศิลป์ของชาติและท้องถิ่นจากวัฒนธรรมต่าง ๆ มีทักษะในการร้อง บรรเลงเครื่องดนตรีทั้งเดี่ยวและเป็นวงโดยเน้นเทคนิคการร้องบรรเลงอย่างมีคุณภาพ มีทักษะในการสร้างสรรค์บทเพลงอย่างง่าย อ่าน เขียนโน้ตในบันไดเสียงที่มีเครื่องหมาย แปลงเสียงเบื้องต้นได้ รู้และเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบของผลงานทางดนตรี องค์ประกอบของผลงานด้านดนตรีกับศิลปะแขนงอื่น แสดงความคิดเห็นและบรรยายอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อบทเพลง สามารถนำเสนอบทเพลงที่ชื่นชอบได้อย่างมีเหตุผล มีทักษะในการประเมินคุณภาพของบทเพลงและการแสดงดนตรี รู้ถึงอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีและบทบาทของดนตรีในธุรกิจบันเทิง เข้าใจถึงอิทธิพลของดนตรีที่มีต่อบุคคลและสังคม

3. รู้และเข้าใจที่มา ความสัมพันธ์ อิทธิพลและบทบาทของดนตรีแต่ละวัฒนธรรมในยุคสมัยต่าง ๆ วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้งานดนตรีได้รับการยอมรับ

4. รู้และเข้าใจการใช้นาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครในการแปลความหมาย และสื่อสารผ่านการแสดง รวมทั้งพัฒนารูปแบบการแสดง สามารถใช้เกณฑ์ง่าย ๆ ในการพิจารณาคุณภาพการแสดง วิเคราะห์เปรียบเทียบงานนาฏศิลป์ โดยใช้ความรู้เรื่ององค์ประกอบทางนาฏศิลป์ ร่วมจัดการแสดง นำแนวคิดของการแสดงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

5. รู้และเข้าใจในประเภทละครไทยในแต่ละยุคสมัย ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์พื้นบ้าน ละครไทย และละครพื้นบ้าน เปรียบเทียบลักษณะเฉพาะของการแสดงนาฏศิลป์จากวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมทั้งสามารถออกแบบและสร้างสรรค์อุปกรณ์เครื่องแต่งกายในการแสดงนาฏศิลป์และละคร มีความเข้าใจความสำคัญ บทบาทของนาฏศิลป์และละครในชีวิตประจำวัน

2.4.4 จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับทัศนธาตุและหลักการออกแบบในการสื่อความหมาย สามารถใช้ศัพท์ทางทัศนศิลป์ อธิบายจุดประสงค์และเนื้อหาของงานทัศนศิลป์ มีทักษะและเทคนิคในการใช้วัสดุ อุปกรณ์และกระบวนการที่สูงขึ้นในการสร้างงานทัศนศิลป์ วิเคราะห์เนื้อหาและแนวคิด เทคนิควิธีการแสดงออกของศิลปินทั้งไทยและสากล ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในการออกแบบ สร้างสรรค์งานที่เหมาะสมกับโอกาส สถานที่ รวมทั้งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพสังคมด้วยภาพ ล้อเลียนหรือการ์ตูน ตลอดจนประเมินและวิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ด้วยหลักทฤษฎีวิจารณ์ศิลปะ

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบงานทัศนศิลป์ในรูปแบบตะวันออกและรูปแบบตะวันตก เข้าใจอิทธิพลของมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาระหว่งประเทศที่มีผลต่อการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ในสังคม

3. รู้และเข้าใจรูปแบบบทเพลงและวงดนตรีแต่ละประเภท และจำแนกรูปแบบของวงดนตรีทั้งไทยและสากล เข้าใจอิทธิพลของวัฒนธรรมต่อการสร้างสรรค์ดนตรี เปรียบเทียบอารมณ์และความรู้สึกที่ได้รับจากดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมต่างกัน อ่าน เขียนโน้ตดนตรีไทยและสากล ในอัตราจังหวะต่าง ๆ มีทักษะในการร้องเพลงหรือเล่นดนตรีเดี่ยวและรวมวงโดยเน้นเทคนิค การแสดงออกและคุณภาพของการแสดง สร้างเกณฑ์สำหรับประเมินคุณภาพการประพันธ์ การเล่นดนตรีของตนเองและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม สามารถนำดนตรีไปประยุกต์ใช้ในงานอื่น ๆ

4. วิเคราะห์ เปรียบเทียบรูปแบบ ลักษณะเด่นของดนตรีไทยและสากลในวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้าใจบทบาทของดนตรีที่สะท้อนแนวความคิดและค่านิยมของคนในสังคม สถานะทางสังคมของนักดนตรีในวัฒนธรรมต่าง ๆ สร้างแนวทางและมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและอนุรักษ์ดนตรี

5. มีทักษะในการแสดงหลากหลายรูปแบบ มีความคิดริเริ่มในการแสดงนาฏศิลป์ เป็นคู่และเป็นหมู่ สร้างสรรค์ละครสั้นในรูปแบบที่ชื่นชอบ สามารถวิเคราะห์แก่นของการแสดง นาฏศิลป์และละครที่ต้องการสื่อความหมายในการแสดง อิทธิพลของเครื่องแต่งกาย แสง สี เสียง ฉาก อุปกรณ์ และสถานที่ที่มีผลต่อการแสดง วิเคราะห์การแสดงนาฏศิลป์และละคร พัฒนาและใช้เกณฑ์การ ประเมินในการประเมินการแสดง และสามารถวิเคราะห์หาทางการเคลื่อนไหวของผู้คนใน ชีวิตประจำวัน และนำมาประยุกต์ใช้ในการแสดง

6. เข้าใจวิวัฒนาการของนาฏศิลป์และการแสดงละครไทย และบทบาทของ บุคคลสำคัญในวงการนาฏศิลป์และการละครของไทยในยุคสมัยต่าง ๆ สามารถเปรียบเทียบการนำ การแสดงไปใช้ในโอกาสต่าง ๆ และเสนอแนวคิดในการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทย

3. การจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

3.1 ความสำคัญของการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 ระบุว่า รัฐต้องจัด การศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมาย เกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและ สังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัย ในศิลปะวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 7 ระบุว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความ เป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากลตลอดจนอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่ม สร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 5)

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 13)

มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 20)

พระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 มาตรา 35 ระบุว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาชั้นพื้นฐานเฉพาะที่เป็นโรงเรียน มีฐานะเป็นนิติบุคคลและมาตรา 37 ให้มีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อทำหน้าที่ในการดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ และให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น และมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

3.1.1 อำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการศึกษาและพัฒนาสารของหลักสูตร การศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1.2 อำนาจหน้าที่ในการพัฒนางานด้านวิชาการและจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาร่วมกันกับสถานศึกษา

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการบริการหลักสูตรและงานวิชาการ สถานศึกษาชั้นพื้นฐานพ.ศ. 2544 ข้อ 5 ระบุว่าให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา” อยู่ภายใต้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ ข้อ 6 ให้คณะกรรมการมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

3.1.3 วางแผนการดำเนินงานวิชาการ กำหนดสาระรายละเอียดของหลักสูตรระดับสถานศึกษา และแนวทางการจัดสัดส่วนสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สภาพเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการดังกล่าวหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา นอกจากจะต้องจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเกิดความรู้คู่คุณธรรมแล้ว ยังจะต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองในท้องถิ่น เรียนรู้สภาพภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การดำรงชีวิต ภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ตลอดจนให้มีความรักความผูกพัน และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตในสังคม สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวนี้ รวมทั้งจะต้อง ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนสามารถนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง (สำนักวิชาการและ มาตรฐานการศึกษา. 2549: 2-3)

3.2 แนวทางการดำเนินงานจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

การกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อให้สถานศึกษานำไปใช้จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง ทั้งในด้านความสำคัญ ประวัติความเป็นมา สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สภาพเศรษฐกิจ สังคม วิธีการดำรงชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ตลอดจนสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมนั้นๆ อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความผูกพัน มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ยินดีที่จะร่วมสืบสานพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นนั้นมีข้อเสนอแนะ แนวทางการดำเนินงานที่สำคัญดังนี้

3.2.1 การดำเนินงานของส่วนกลาง

กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงาน ในส่วนกลาง มีภารกิจสำคัญในการจัดและส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีหน้าที่ในการจัดทำ นโยบายและจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้กำหนดจุดหมายของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นโดยกำหนดคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ให้ผู้เรียนรักประเทศชาติ รักท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งดีงามให้สังคม มีจิตสำนึกใน การอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทراثวัฒนธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม ไปใช้ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้บรรลุตามจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่ กำหนดไว้

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังให้การส่งเสริม สนับสนุนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น โดยทำหน้าที่เป็น ศูนย์ประสานงานเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ สนับสนุนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในการเรียน การสอน ส่งเสริมการนิเทศ การบริหาร การจัดการศึกษา รวมทั้งจัดทำเอกสารแนวทางการจัดทำสาระ การเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางจัดทำ การเรียนรู้ท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

3.2.2 การดำเนินงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 กำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีหน้าที่ในการบริหารจัดการศึกษาและพัฒนาสาระของ

หลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งมีหน้าที่ในการพัฒนางานด้านวิชาการร่วมกับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จึงควรมีหน้าที่จัดทำ กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ในระดับเขตพื้นที่ เพื่อให้สถานศึกษานำไปจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นให้เหมาะสมกับสภาพของสถานศึกษาและนำไปสู่การปฏิบัติจริง

1. ควรดำเนินงานในรูปคณะกรรมการ ซึ่งองค์ประกอบของคณะกรรมการควรประกอบด้วย นักวิชาการ ครู ผู้บริหารการศึกษา ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์หลากหลายสาขา เช่น มีความรู้เกี่ยวกับวิสัยทัศน์กลุ่มจังหวัด มีความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่น ภูมิปัญญา ปัญหาชุมชน มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความมุ่งมั่นและเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษามีความรู้ด้านจิตวิทยาและพัฒนาการเด็ก มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การเรียนการสอน และการวัดประเมินผล ฯลฯ เพื่อจะได้ร่วมกันกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้เหมาะสม ทันสมัย เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนในเขตพื้นที่และสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง

2. ศึกษา วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการจัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น จะต้องทำการศึกษา วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น มาตรฐานการเรียนรู้ชั้นปีและสาระการเรียนรู้ชั้นปีของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อจะได้ทราบถึงขอบข่ายของการกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

3. ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศท้องถิ่น คณะกรรมการควรจะศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นให้ครอบคลุมทั้งนโยบายของรัฐบาล วิสัยทัศน์กลุ่มจังหวัด จังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ความสำคัญ ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น สภาพภูมิอากาศ สภาพเศรษฐกิจ สังคม วิธีการดำรงชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหา และเหตุการณ์สำคัญในชุมชนและสังคมนั้นๆ รวมทั้งศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจุดเน้น หรือข้อมูลประเด็นที่สถานศึกษาในเขตพื้นที่ให้ความสำคัญ รวมทั้งข้อมูลแนวโน้มการพัฒนาของท้องถิ่น แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

4. กำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เมื่อคณะกรรมการได้วิเคราะห์ สังเคราะห์และทราบถึงขอบข่ายของการกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งข้อมูลสารสนเทศของท้องถิ่นและสถานศึกษาแล้ว จึงร่วมกันกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้เหมาะสม ซึ่งควรมีความยืดหยุ่นให้สถานศึกษาสามารถนำไปกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นได้ง่ายและสอดคล้องกับจุดเน้นของสถานศึกษา โดยอาจกำหนด

กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น จำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือจำแนกตามเนื้อหาได้ ทั้งนี้มีข้อคำถามเป็นกรอบการพิจารณาดำเนินการที่สำคัญดังนี้

- กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นนี้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาผู้เรียนในเขตพื้นที่ตามความต้องการของท้องถิ่น ชุมชนหรือไม่
- กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นนี้จะเกิดเหตุทำให้เกิดความขัดแย้งในท้องถิ่นและปัญหาความมั่นคงของประเทศหรือไม่
- กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นนี้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือไม่
- กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นนี้จะก่อประโยชน์ต่อผู้เรียน และท้องถิ่นในด้านการแก้ไขปัญหา การปรับปรุงพัฒนา รวมทั้งการสืบสานอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่
- สถานศึกษาสามารถนำไปจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้เหมาะสมกับผู้เรียนในระดับชั้นต่างๆ หรือไม่

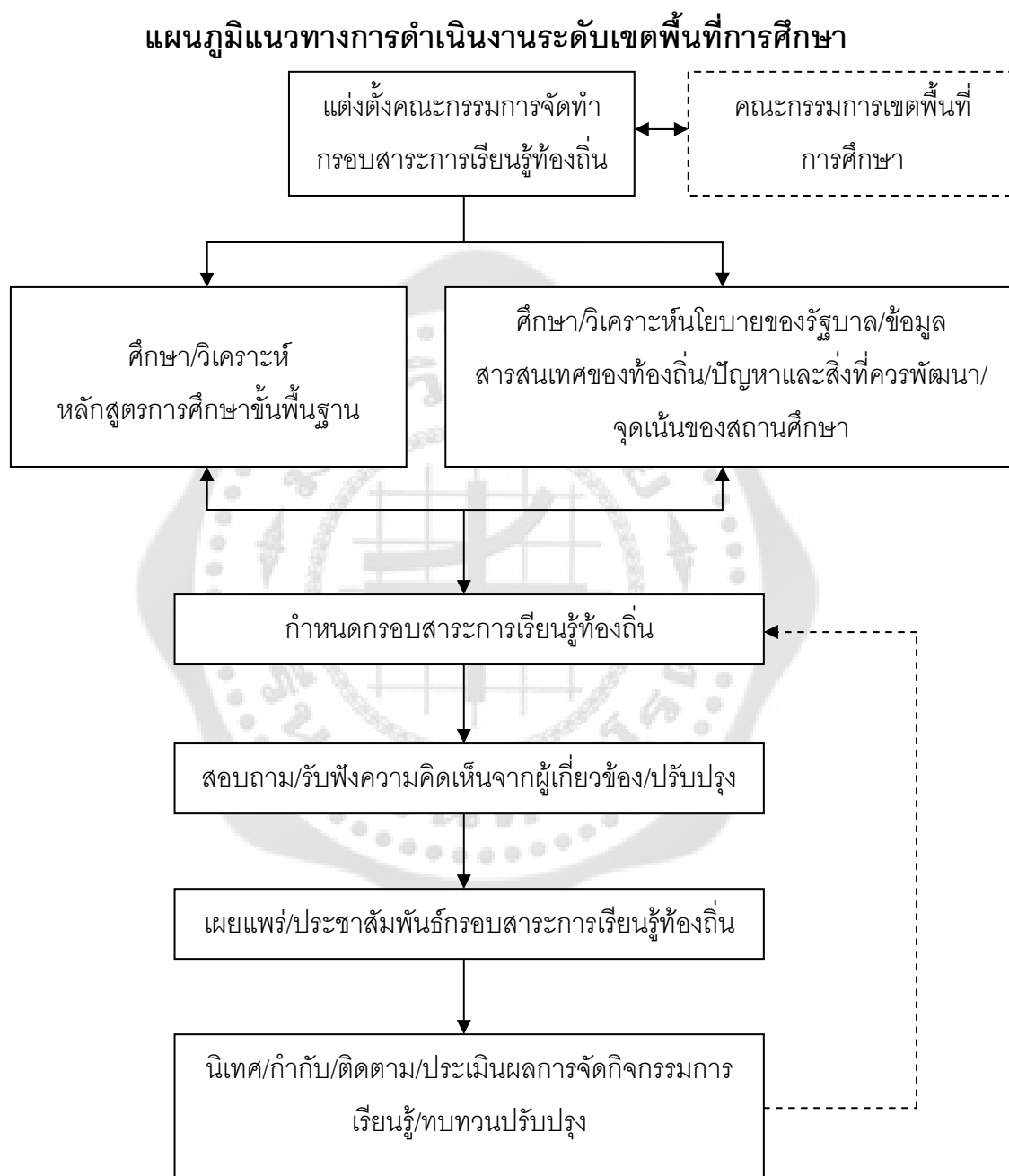
เมื่อจัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแล้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจะได้ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลาง ประสานงาน และรวบรวมรายละเอียดของข้อมูลองค์ความรู้ตามกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น รวมทั้งพิจารณาจัดทำสื่อการเรียนรู้และจัดทำข้อมูลแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สถานศึกษาในเขตพื้นที่พิจารณาเลือกใช้ประโยชน์ด้วย

5. สอบถามและรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง เมื่อจัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเสร็จแล้วควรจะไปรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ผู้บริหารการศึกษา ครู-อาจารย์ ศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ก่อนที่จะนำไปปรับปรุงและให้สถานศึกษานำไปจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาต่อไป

6. เผยแพร่และประชาสัมพันธ์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น หลังจากปรับปรุงกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้สมบูรณ์แล้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจะต้องเผยแพร่และประชาสัมพันธ์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นนี้ให้สถานศึกษาทุกแห่งในเขตพื้นที่ได้ทราบและนำไปเป็นกรอบจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาอย่างเหมาะสม

7. นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล หลังจากสถานศึกษาได้ทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนแล้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจะได้ออกนิเทศ ติดตาม กำกับ และประเมินผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของสถานศึกษารวมทั้ง

ติดตาม ประเมินผลคุณภาพของผู้เรียนว่าเป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้และกรอบสาระการเรียนรู้
ท้องถิ่นหรือไม่ และนำผลการประเมินมาใช้วางแผนปรับปรุงกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นและพัฒนา
คุณภาพการศึกษาต่อไป

ภาพประกอบ 2 แผนภูมิแนวทางการดำเนินงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา

ที่มา: กระทรวงศึกษาธิการ. 2549: 9)

อนึ่ง กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของเขตพื้นที่การศึกษานี้ ควรจะได้มีการทบทวนและปรับปรุงพัฒนาทุกระยะ 3-5 ปี หรือตามระยะเวลาที่คณะกรรมการฯ เห็นสมควร เพื่อให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมและสภาวการณ์ของสังคม วัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา(กระทรวงศึกษาธิการ. 2549: 9)

3.2.3 การดำเนินงานระดับสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการที่จะต้องนำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้จัดทำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรัก ความผูกพัน และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นสถานศึกษาจึงต้องนำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น มาจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและสภาพของชุมชนนั้นๆ

1. ควรดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการระดับสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วย ครู ผู้บริหาร ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์หลากหลายเพื่อจะร่วมกันพิจารณาจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสภาพของชุมชนตามกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำหนดไว้

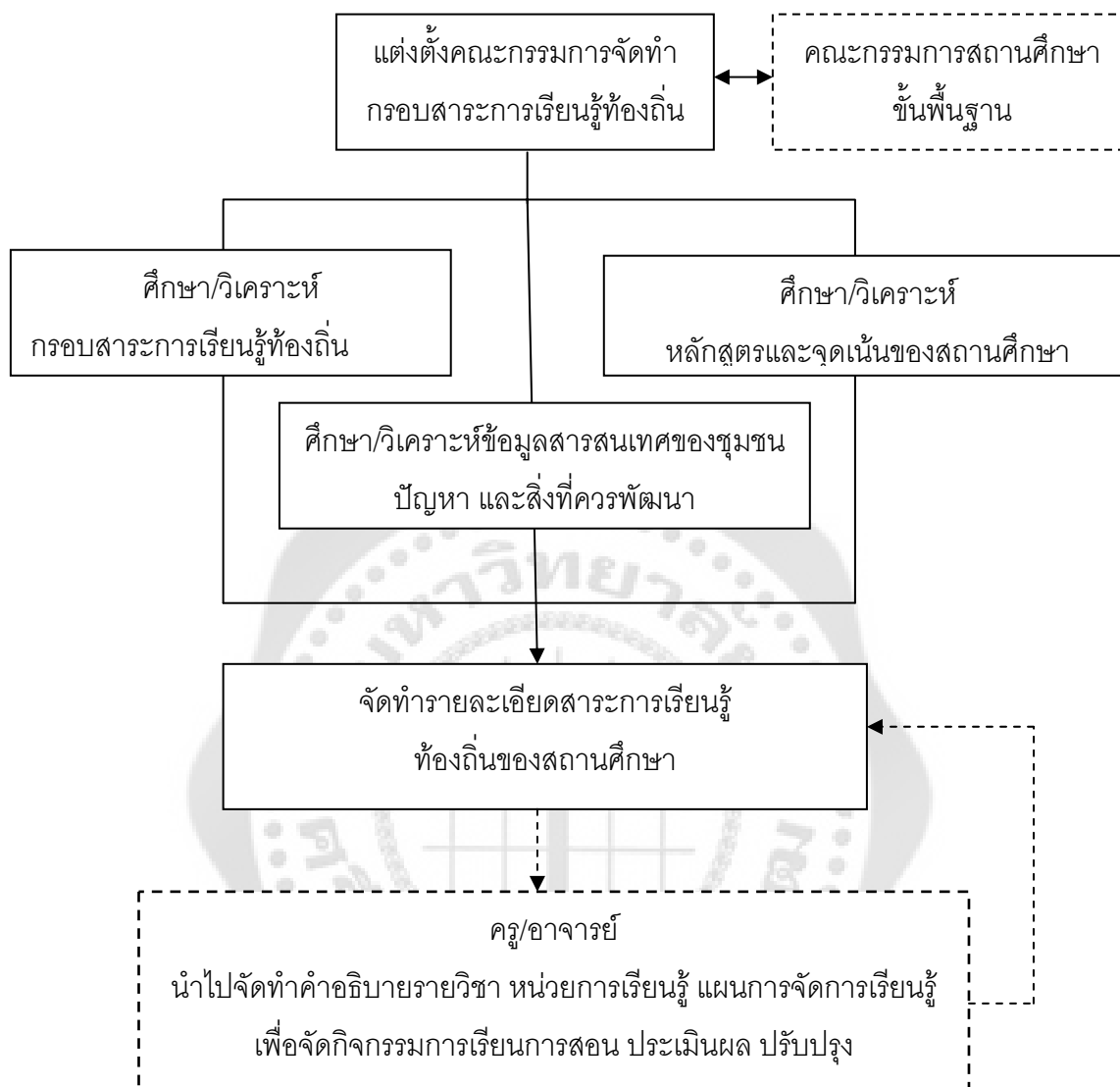
2. วิเคราะห์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำหนดไว้ เพื่อจะได้ทราบถึงขอบข่ายในการกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของสถานศึกษาซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้กำหนดไว้

3. วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา เพื่อจะได้ทราบถึงจุดเน้นหรือประเด็นที่สถานศึกษาให้ความสำคัญ และแนวทางการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นนี้ว่าควรอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใด ชั้นปีใด เป็นรายวิชาพื้นฐาน หรือรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม และความจะมีเนื้อหามาน้อยอย่างไร ตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนดไว้

4. ศึกษา/วิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาและชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาให้สมบูรณ์ขึ้น

5. จัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษา เมื่อคณะกรรมการได้วิเคราะห์/สังเคราะห์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา ชุมชนและวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาทราบแล้วว่าในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใด ชั้นปีใดบ้างที่จะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และจะจัดทำเป็นรายวิชาพื้นฐานหรือรายวิชาเพิ่มเติม จากนั้นจึงร่วมกันพิจารณากำหนดเนื้อหาองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นอย่างเหมาะสมให้สอดคล้องกับบริบทและจุดเน้นของสถานศึกษาและสภาพของชุมชน ซึ่งอาจจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาจำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้และจัดทำเป็นช่วงชั้นหรือชั้นปีก็ได้

แผนภูมิแนวทางการดำเนินงานระดับสถานศึกษา

ภาพประกอบ 3 แผนภูมิแนวทางการดำเนินงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา

ที่มา: กระทรวงศึกษาธิการ. 2549: 9)

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น ครูผู้สอนอาจพัฒนาสื่อ สิ่งพิมพ์หรือจัดทำสื่อ ประกอบการเรียนรู้อื่นๆ ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้ด้วยตนเองด้วย และเมื่อดำเนินการจัด กิจกรรมเรียนรู้เสร็จแล้ว ครูผู้สอนควรประเมินคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้และประเมิน

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษา รวมทั้งควรปรับปรุงและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมและเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ(กระทรวงศึกษาธิการ. 2549: 12)

การนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนนั้น สถานศึกษาหรือครูผู้สอนสามารถนำรายละเอียดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปวางแผนจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ตามโครงสร้างของหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนด โดยครูผู้สอนสามารถดำเนินการได้หลายลักษณะและหลากหลายรูปแบบตามความพร้อมและความเหมาะสมของสถานศึกษาดังนี้

- ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมหรือบูรณาการในรายวิชาต่างๆ จากสาระการเรียนรู้พื้นฐานให้เกิดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาค มีความเข้มข้นยิ่งขึ้น ด้วยการเชื่อมโยงเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับท้องถิ่นเข้าไปในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้และระดับชั้นนั้น ๆ ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูผู้สอนอาจเชิญวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือนักเรียนออกไปเรียนรู้สภาพจริงในท้องถิ่นก็จะทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

- ปรับรายละเอียดของเนื้อหา ได้แก่ การปรับลดหรือปรับเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่พิจารณาแล้วเห็นว่ามากเกินไปไม่สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน การปรับเนื้อหาสาระของการเรียนรู้เพิ่มเติมให้มีความเข้มข้นขึ้นสามารถดำเนินการได้ โดยการปรับลดหรือปรับเพิ่มเนื้อหาสาระของการเรียนรู้จะต้องไม่ทำให้มาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐานของหลักสูตรแกนกลางเปลี่ยนแปลงไป

- การปรับปรุงเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม ได้แก่ การปรับปรุงหรือการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ และเนื้อหาสาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่สมบูรณ์

- จัดทำรายวิชาเพิ่มเติม ซึ่งครูผู้สอนอาจจัดทำรายวิชาที่เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐาน หรือรายวิชาที่เป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมของสถานศึกษานั้นๆ ก็ได้ ในการจัดทำครูผู้สอนอาจปรับปรุงพัฒนารายวิชาที่มีอยู่เดิม หรือจัดเป็นรายวิชาใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้และระดับชั้นนั้นๆ

ผู้วิจัยมีแนวทางในการพัฒนาสาระการเรียนรู้เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน โดยการจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม มีการปรับรายละเอียดของเนื้อหาและเชื่อมโยงเนื้อหาสาระเกี่ยวกับท้องถิ่นเข้าไปในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน และเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่สอน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้และมีคุณภาพบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

3.3 ตัวชี้วัดความสำเร็จของการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

3.3.1 ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มีเอกสารกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของเขตพื้นที่การศึกษาที่เหมาะสม สอดรับกับนโยบายของรัฐบาล หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานครอบคลุมสารสนเทศสำคัญของท้องถิ่น จุดเน้นของสถานศึกษาเป็นไปตามความต้องการของชุมชนและมีความยั่งยืนที่สถานศึกษาสามารถนำไปจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นได้

3.3.2 ระดับสถานศึกษา

มีเอกสารสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของเขตพื้นที่และจุดเน้นของสถานศึกษาและชุมชนซึ่งครูผู้สอนสามารถนำไปวางแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้

3.3.3 ครู อาจารย์ผู้สอน

มีแผนการสอน มีสื่อประกอบการสอนและมีกิจกรรมการเรียนการสอนตามสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่ปรากฏในแผนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3.4 ผู้เรียน

มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนดไว้

4. ความรู้เกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

ไทลื้อเป็นชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท อพยพเข้ามาอยู่ในเขตสิบสองปันนา ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 แล้วสร้างเมือง “เชียงรุ่งดงนั้งขึ้น” เรียกตนเองว่า “คนลื้อ” หรือ “ไทลื้อ” แต่ชาวจีนกลับเรียกชาวไทลื้อว่า “สุยไป๋” แปลว่าคนป่าที่อยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ เพราะว่าไทลื้อตั้งเรือนอยู่ริมแม่น้ำ และเรียกเมืองเชียงรุ่งเมืองหลวงของไทลื้อว่า “เซอลี” หรือ “เชียงลื้อ” (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2551: 1)

4.1 เมืองลื้อหลวง ถิ่นกำเนิดชาวไทลื้อ

ตำนานและคำบอกเล่าที่สืบทอดกันมากกล่าวว่า ชาวไทลื้อที่อาศัยอยู่ที่ดินแดนสิบสองปันนาไม่ใช่ชนพื้นเมืองดั้งเดิมหากแต่อพยพหนีโรคระบาดที่คร่าชีวิตผู้คนมาจาก เมืองลื้อหลวง ซึ่งยังไม่พบหลักฐานว่าเมืองนี้อยู่ที่ใด โดยมีคำแดง ผู้นำสตรีเป็นคนนำชาวไทลื้อจำนวนแสนคนอพยพลงมาทางใต้เรื่อยๆ ใช้เวลาอพยพร่วม 2 ปี ข้ามภูเขาพร้อมแสนลูก เดินผ่านทุ่งราบร่วมสามพัน จนมาถึงลุ่มแม่น้ำโขง จึงได้ตั้งถิ่นฐานใหม่เรียกว่า เมืองลื้อใหม่ ซึ่งก็คือดินแดนสิบสองปันนาปัจจุบันชาวไทลื้ออาศัยกระจายอยู่โดยทั่วไปในดินแดนสิบสองปันนา การเรียกชื่อของชาวไทลื้อจึงเรียกชื่อตามชื่อเมืองที่

อยู่อาศัย เช่นลื้อเชียงรุ่ง ลื้อเมืองฮ่า ลื้อเมืองล่า ลื้อเมืองอุ ลื้อเมืองหลวง ลื้อเมืองฮาย เป็นต้น (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2551: 2)

4.2 ชุมชนไทลื้อในล้านนา

เป็นที่ทราบกันดีแล้วถึงความจำเป็นในการย้ายบ้านของไทลื้อ รวมถึงทำเลที่คัดเลือกแล้วส่วนใหญ่คือล้านนานั้นเอง คงเป็นเพราะมีสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศใกล้เคียงกับสิบสองปันนาบ้านเดิม ชุมชนไทลื้อที่กระจายทั่วล้านนาไม่ว่าจะเป็นเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน เชียงราย และพะเยา แต่ละจังหวัดก็ตั้งชุมชนตามหมู่บ้านต่างๆ ดังนี้ (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2551: 40)

1. จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ที่บ้านเมืองหลวง ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด เป็นชาวไทลื้อที่เข้ามาเป็นรุ่นแรกๆ รวบรวมพุทธศตวรรษที่ 18 ในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกน ส่วนหลังๆ ก็เช่นที่บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง อำเภอสันกำแพง และอำเภอสันทราย

2. จังหวัดลำพูน เป็นจังหวัดที่มีชาวไทลื้อมาอยู่มากที่สุด ที่รู้จักกันดีก็คือชาวลื้อจากเมืองยอง ที่เรียกติดปากว่า ชาวยอง นั่นเอง ส่วนใหญ่ตั้งหมู่บ้านอยู่ในเขตอำเภอเมือง อำเภอป่าซาง อำเภอบ้านไถ่ อำเภอแม่ทา อำเภอลี้ และกิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง

อำเภอเมืองมี 13 ตำบล ได้แก่ ตำบลป่าสัก ตำบลบ้านแป้น ตำบลบ้านกลาง ตำบลมะเขือแจ้ ตำบลอุโมงค์ ตำบลเหมืองง่า ตำบลบ้านธิ ตำบลลริมปิง ตำบลเหมืองจี้ ตำบลต้นธง ตำบลประตูป่า ตำบลห้วยยาบ และตำบลเวียงยอง

อำเภอป่าซางมี 11 ตำบล ได้แก่ ตำบลปากบ่อง ตำบลป่าซาง ตำบลแม่แรง ตำบลม่วงน้อย ตำบลบ้านเรือน ตำบลมะกอก ตำบลน้ำดิบ ตำบลท่าตุ้ม ตำบลหนองยง ตำบลหนองล่อง และตำบลเจดีย์

อำเภอบ้านไถ่มี 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านไถ่ ตำบลเหล่ายาว และตำบลศรีเตี้ย

อำเภอแม่ทามี 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลทาปลาดุก ตำบลทากาศ ตำบลทาทุ่งหลวง และตำบลทาขุนเงิน

อำเภอลี้มี 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลลี้ และตำบลแม่ตื่น

กิ่งอำเภอทุ่งหัวช้างมี 1 ตำบลคือ ตำบลตะเคียนปม

3. จังหวัดเชียงราย มีชาวไทลื้อที่บ้านห้วยเม็ง บ้านท่าข้าม และบ้านศรีดอนชัย ในเขตอำเภอเชียงของ และบ้านสันบุญเรือง อำเภอแม่สาย บ้านโป่งแดง ตำบลห้วยทรายขาว และบ้านกล้วยแม่แก้ว ตำบลมะเค็ด อำเภอพาน

4. จังหวัดพะเยา มีชาวไทลื้ออาศัยอยู่เป็นจำนวนมากที่อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงม่วน และอำเภอปง

อำเภอเชียงคำ มีที่ตำบลหย่วน ได้แก่ บ้านหย่วน บ้านธาตุ บ้านแดนเมือง บ้านมาง
ตำบลเชียงบาน ได้แก่ บ้านเชียงบาน บ้านแพด บ้านแวน บ้านทุ่งมอก บ้านเชียงคาน
ตำบลฝายกวาง ได้แก่ บ้านหนองลือ ตำบลภูซาง ได้แก่ บ้านหนองเลา บ้านห้วยไฟ
ตำบลสบง ได้แก่บ้านสบง

อำเภอเชียงม่วน ได้แก่ บ้านท่าฟ้าเหนือ และบ้านท่าฟ้าใต้

5. จังหวัดน่าน มีหมู่บ้านไทลื้ออยู่ทั่วไปในเขตอำเภอเมือง อำเภอท่าวังผา อำเภอปัว อำเภอ
เชียงกวาง อำเภอทุ่งช้าง กิ่งอำเภอทุ่งหลวง และกิ่งอำเภอแม่จริม

อำเภอเมือง ที่ตำบลทุ่งพงษ์

อำเภอท่าวังผา ที่ตำบลศรีภูมิ ตำบลสบบม ตำบลจอมพระ ตำบลแสงทอง ได้แก่ บ้านแฮะ
บ้านฮวก ตำบลป่าคา ได้แก่บ้านต้นฮาง บ้านหนองบัว

อำเภอปัว ที่ตำบลวรรณคร ได้แก่บ้านร้องแง บ้านมอน บ้านดอกแก้ว บ้านดีด บ้านซอน
ตำบลศิลาแลง ได้แก่บ้านตีนตุ๊ก บ้านดอนไชย บ้านศาลา บ้านหัวน้ำ ตำบลศิลาเพชร ได้แก่บ้านนาคำ
บ้านป่าตอง บ้านดอนมูล บ้านอนแก้ว บ้านทุ่งรัตน

อำเภอเชียงกลาง ที่ตำบลยอด ได้แก่บ้านปางล้าน บ้านผาสิงห์ บ้านผาหลัก บ้านยอด

อำเภอทุ่งช้าง ที่ตำบลงอบ ได้แก่บ้านงอบเหนือ บ้านงอบใต้

ตำบลหอน ได้แก่บ้านห้วยโก้น บ้านห้วยสะแก บ้านเมืองเงิน

ตำบลแพะ ได้แก่บ้านห้วยเตย บ้านสะหลี

6. จังหวัดแพร่ พบชาวไทลื้ออาศัยอยู่ที่ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมือง อำเภอสูงเม่น

7. จังหวัดลำปาง มีหมู่บ้านไทลื้อที่ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมืองลำปาง 5 หมู่บ้าน ได้แก่บ้าน
กล้วยหลวง บ้างกล้วยแพะ บ้านกล้วยฝาย บ้านกล้วยกลาง และบ้านกล้วยม่วง ส่วนที่ตำบลน้ำใจ อำเภอ
แม่ทะ มี 2 หมู่บ้าน ได้แก่บ้านแม่ปุง และบ้านฮ่องห้า ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับตำบลกล้วยแพะ

4.3 ความเป็นมาของชาวไทลื้อจังหวัดน่าน

4.3.1 การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของลื้อในอดีตจนถึงสมัยราชวงศ์มังราย

ชาวลื้อเป็นกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไทกลุ่มหนึ่งที่มีภูมิลำเนาตั้งเดิมอยู่ในแคว้น
ปกครองสิบสองปันนา ทางใต้ของมณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน แคว้นสิบสองปัน
น่านี้มีอาณาเขตทางใต้ติดต่อกับเขตพหุชาติ และหลวงน้ำทาของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว ทางตะวันตกเฉียงใต้ ติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่ของสหภาพพม่า แม้จะอยู่ในอำนาจการ
ปกครองของจีน แต่สิบสองปันน่านี้มีความแตกต่างอย่างมากมาทางวัฒนธรรมกับจีนภาษาซึ่งเป็น
วัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชาวลื้อมีความคล้ายคลึงกับภาษาของไทกลุ่มต่างๆ อาทิ ยวน จีน และไท
ใหญ่หรือไต มีความแตกต่างกันทางสำเนียงเท่านั้น (รัตนพร เศรษฐกุล. 2538: 1) เชื่อกันว่าชาวไทลื้อ

อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยหลายครั้ง ทั้งเหตุผลทางการเมือง และเหตุผลในการดำรงชีวิต ทั้งนี้จะเป็นเพราะพื้นที่บางแห่งในถิ่นทุรกันดาร พื้นที่สำหรับทำการเกษตรเพื่อยังชีพจำกัดลง ถูกโจรผู้ร้ายปล้น ได้รับการขัดขวางจากชนชั้นผู้ปกครอง คือจีน และพม่า กลุ่มชาวไทยลื้อจึงได้รวมตัวกัน อพยพเข้ามาอาศัยทำกินบนผืนแผ่นดินทางตอนเหนือของประเทศไทย ลื้อบางกลุ่มก็ถูกกวาดต้อนมาในยุค “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” บางส่วนก็อพยพหนีภัยสงครามกลางเมืองในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศไทย และบางกลุ่มก็มีการอพยพ และบางกลุ่มก็มีการอพยพตามสายเครือญาติ จากจังหวัดหนึ่งจังหวัดหนึ่ง โดยการไปมาหาสู่กัน ค้าขายซึ่งกันและกัน (สมเจตน์ วิมลเกษม. 2535: 4)

ในพงศาวดารเมืองน่านได้กล่าวถึง การอพยพและการกวาดต้อนไทลื้อจำนวนมากสู่ครุฑน่านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 มีชาวไทยองหรือไทลื้อจากเมืองยอง(เมืองยองเป็นส่วนหนึ่งของเมืองเชียงตุง ในประเทศพม่า) จำนวน 585 ครอบครัว และในปีพ.ศ. 2334 พระยาเชียงของนำครอบครัวไทลื้อเมืองเชียงของทั้งหมดออกมาจากเมืองแก่นท้าวเข้ามาเมืองน่านด้านใต้ และในปี พ.ศ. 2348 เจ้านายเมืองน่าน ยกกองทัพไปตีเมืองสิบสองปันนาโดยตีเมืองเชียงรุ่งและเชียงแขง ซึ่งต่างก็ยอมสวามิภักดิ์ต่อพระมหากษัตริย์ไทย แล้วนำตัวเจ้านายและขุนนางต่างๆ พร้อมเครื่องราชบรรณาการไปกรุงเทพฯ และในสมัยเจ้าหลวงสุมนเทวราชได้ยกทัพขึ้นไปตีและกวาดต้อนผู้คนมาจากเมืองลำเมืองพง เชียงแขง เมืองหลวงภูคา มาที่น่านหกพันครัว และในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงมีพระบัญชาให้เจ้าอนันตวรฤทธิเดช เจ้าผู้ครองนครน่านยกทัพไปตีแคว้นสิบสองปันนา ที่เชียงรุ่ง และกวาดต้อนครอบครัวไทลื้อจากเมืองพง เมืองหย่วน เมืองล่า(ล่า) และเมืองอื่นๆ มาไว้ในเขตนครน่าน กลุ่มคนไทลื้อที่อพยพมาจากเมืองต่างๆ ในแคว้นสิบสองปันนานั้นส่วนใหญ่จะใช้ชื่อเมืองเดิมมาตั้งชื่อหมู่บ้านในประเทศไทย จึงทำให้เราทราบได้ว่าผู้คนเหล่านั้นมาจากเมืองใด สืบเชื้อสายบรรพบุรุษมาจากเมืองใด (สมใจ แซ่โง้ว; และวีรพงศ์ มีสถาน. 2541: 6)

อาณาบริเวณลุ่มแม่น้ำน่านและเขตใกล้เคียงเป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานเป็นเมืองมาตั้งแต่สมัยโบราณ เริ่มจากการเป็นเมืองขนาดเล็กที่มีอำนาจการปกครองไม่กว้างขวางนัก เพราะสภาพภูมิศาสตร์เป็นเทือกเขาสูง ป่าทึบ ที่ราบขนาดเล็กและมีจำกัด ไม่เพียงพอต่อการผลิตเพื่อเลี้ยงดูผู้คนจำนวนมาก ในเขตเมืองน่านและเมืองใกล้เคียงมีเมืองเก่าอยู่หลายแห่ง เป็นเมืองบริวารของน่านมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น เมืองเชียงคำ เมืองลม เชียงลม เชียงของ เชียงร่ม เชียงแลง เชียงหลวงเมืองปง และเมืองบัว โดยตรี อมาตยกุล ได้เสนอว่า

“..ที่เมืองเล็กๆ ตั้งอยู่ใกล้ชิดติดกันเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าในท้องถิ่นเหล่านั้น เดิมคงเป็นที่ที่พวกไทยได้อพยพมาจากทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง เข้ามาอยู่ในดินแดนเหล่านั้นตั้งแต่สมัยก่อนสุโขทัย โดยพวกที่กำลังผู้คนมากก็มาสร้างเมืองขึ้นในท้องถิ่นซึ่งเป็นป่าเป็นดง พวกที่อพยพต่อมาเป็น

ไทยพวกเดียวกันถ้ามีไพร่พลสมบูรณ์พอสร้างเมืองใหม่ขึ้นได้ ก็มาสร้างเมืองขึ้นในบริเวณที่ไม่ห่างไกลมากนัก ส่วนพวกที่อพยพมาเป็นหมู่เล็กๆ ไม่มีกำลังพอที่จะสร้างเมืองขึ้นใหม่ได้ก็เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองที่พวกของตนได้สร้างขึ้นไว้แล้ว เพราะฉะนั้นจึงมีเมืองเล็กเมืองน้อยอยู่ใกล้ๆ กันเต็มไปหมด เชื้อสายของเมืองน่าจะเป็นไทยพวกหนึ่งที่อพยพมาจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง พวกที่อพยพเข้ามานี้ก็มาจากดินแดนที่เรียกว่า ลานช้างหรือล้านช้าง มิใช่พวกที่อพยพเข้ามาทางล้านนาไทยอย่างชาวเชียงราย เชียงใหม่ และลำพูน..”

ตรี อมาตยกุล ได้ตั้งข้อสังเกตว่ามีการตั้งชุมชนชาวลื้อในเมืองน่าที่มาจากประเทศลาวเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณตอนเหนือใกล้กับพรมแดนลาว การอพยพและตั้งถิ่นฐานของลื้อในเมืองน่านั้นน่าจะเป็นกระบวนการเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีต และเกิดต่อเนื่องกันมา มีการเปลี่ยนแปลงผู้ตั้งถิ่นฐานในแต่ละยุคแต่ละสมัย (รัตนพร เศรษฐกุล. 2538: 14-15)

เมืองย่างหรือเมืองภูคา ในอดีต ปัจจุบันคือบ้านปาดอง หมู่ 3 ตำบลศิลาเพชร อำเภอปัว มีการตั้งถิ่นฐานหลายครั้ง จนมาเป็นชุมชนของชาวลื้อในปัจจุบัน ประวัติเมืองย่าง ระบุว่าชุมชนที่ตั้งชื่อลำน้ำย่าง เดิมเรียกว่า เมืองล่าง ผู้ก่อตั้งเมืองคือ พระยาภูคา ซึ่งนำไพร่พลจำนวน 220 คน อพยพจากเมืองเงินยางเมื่อปี พ.ศ.1820 มาอยู่ที่บ้านห้วยเฮี้ย ต่อมาพบว่าเมืองย่างมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน แต่ในขณะนั้นอยู่ในสภาพร้าง มีหมู่บ้านเหลืออยู่เพียงหมู่บ้านเดียวคือ บ้านกำปุง หรือบ้านปอดตอง ซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวลัวะ มีวัดร้างชื่อวัดมณี พญาภูคาจึงได้อพยพผู้คนจากหมู่บ้านห้วยเฮี้ยมาตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้บ้านกำปุง เมื่อสร้างเมืองเสร็จประชาชนจึงยกให้พระยาภูคาเป็นเจ้าเมือง บางหลักฐานก็อ้างว่าเมืองย่างอยู่ด้านใต้ของน้ำย่าง ใกล้กับดอยภูคาในเขตบ้านเลี้ยว หมู่ที่ 7 ตำบลยม อำเภอท่าวังผา เพราะปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีร่องรอยของคูน้ำคันดินและซากกำแพงเมืองซ้อนกันอยู่ ต่อมาเมื่อชาวเชียงแสนและลื้อสิบสองปันนาอพยพมาอยู่ด้วยกัน จึงได้หักร้างถางพงขยายออกไปตั้งหมู่บ้านใหม่ มีหัวหน้าชื่อ นายซ้าย จึงเรียกว่า บ้านนาทราย ในการตั้งเมืองย่างประชาชนได้ร่วมใจกันบูรณะฟื้นฟูวัดมณีขึ้นใหม่ ให้เป็นศูนย์กลางทางศาสนาและที่สำคัญคือ มีการจัดระบบเหมืองฝาย โดยสร้างเหมืองฝายน้ำย่างและทุ่งแต่น ทำให้สามารถขยายที่ทำกินไปทางตะวันตกของบ้านกำปุง ปัจจุบันเรียกว่าบ้านนามูข มีการขุดหนองใหญ่กลางทุ่งนามูขเป็นหนองสาธารณะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีขุนแสนดูแลรักษา ก่อนการจับปลาจะมีการเรียกประชุมทุกหมู่บ้านให้มาร่วมกันจับปลาและแบ่งปันกัน (รัตนพร เศรษฐกุล. 2538: 15-16)

หลังจากนั้นมีการสร้างบ้านแปงเมืองของกลุ่มราชวงศ์ภูคา โดยพระโอรส 2 องค์ของพญาภูคา ขุนนุ่นข้ามน้ำโขงที่หลวงพระบาง ขุนฟองไปตั้งเมืองวรนครฝั่งตะวันตกของแม่น้ำโขงทางเหนือ (ยงยุทธ ไชยศิลป์. 2539: 10) หลังจากนั้นให้ลูกคือ เจ้าแก้วเกื่อนปกครอง ต่อมาจากเจ้าแก้วเกื่อนก็มีแม่ท้าวคำป็นมเหสีของเจ้าแก้วเกื่อนปกครองต่อ เมืองย่างกลายเป็นเมืองบริวารหลังจากที่มีการสร้าง

เมือง วรรณครเป็นศูนย์กลางการปกครองในปี พ.ศ. 1921 พระยาผานองได้ประกาศให้เรียกชื่อเมืองย่าง (ซึ่งตอนนั้นเรียกกันว่า เมืองล่าง) อย่างเป็นทางการ สมัยที่พม่าปกครอง เป็นสมัยที่มีการอพยพย้าย ออกครั้งใหญ่ พลเมืองเมืองย่างจำนวนหนึ่งถูกกวาดต้อนไปอยู่ที่อื่น วัดวาอารามก็ถูกทำลาย กลายเป็นเมืองร้างไป จนกระทั่งปี พ.ศ. 2246 เจ้าเมืองเลน จากเมืองลื้อเชียงตุง ได้อพยพไพร่พลชาว ลื้อมาอยู่ที่เมืองย่าง โดยตั้งหมู่บ้านที่บ้านหัวโค้ง หรือบ้านนาคำ เริ่มสร้างเป็นบ้านแปงเมืองขึ้นอีกครั้ง สร้างวัดวาอารามและที่สำคัญเนื่องจากบ้านหัวทุ่งเป็นที่ดินที่หักร้างทางยากเพราะดินแห้งแข็ง จึงได้มีการสร้างฝายน้ำบัวเพื่อส่งน้ำเข้าสู่ที่นาของประชาชน หลังจากเจ้าเมืองเลนถึงแก่กรรม เจ้าเมืองน่าน ได้ส่งคนมาดูแลแทน พ.ศ. 2340 เกิดน้ำท่วมใหญ่จนต้องอพยพไปอยู่ที่อื่นอีก กระทั่ง เจ้าอนันตวร ปัญญา เจ้าหลวงเมืองน่านได้เดินทางมาพบว่าบริเวณนี้เป็นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน จึง ให้เป็นที่ตั้งบ้านเรือนของราษฎรที่อพยพมาจากเมืองยอง เมืองเชียงแสน และเชียงรายได้มาตั้งบ้านเรือน อยู่แทน

จากประวัติของเมืองย่างนี้ทำให้เห็นการก่อสร้างตัวของไทลื้อยุคแรกในเขตอำเภอปัว ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นเขตที่มีชาวลื้ออาศัยอยู่มากที่สุดเขตหนึ่ง การสร้างเมืองย่างนั้นเกิดก่อนเมือง เชียงใหม่เสียอีก แม้จะไม่อาจยืนยันได้ว่ากลุ่มคนที่พระยาภูคาจะเกณฑ์มานั้นเป็นไทลื้อหรือไม่ แต่ก็ กล่าวได้ว่าคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มแรกที่ปรากฏหลักฐานตั้งถิ่นฐานบ้านช่อง มีครุลงคล้ายไทลื้อ คือมีการ สร้างวัดเพื่อเป็นศูนย์รวมทางจิตใจและสังคม และมีการสร้างระบบชลประทานเหมืองฝายขึ้นเพื่อ ประโยชน์ในการผลิตเลี้ยงดูชุมชน (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2551: 43)

4.3.2 การอพยพและตั้งถิ่นฐานของชาวลื้อในสมัยเจ้าเจ็ดตน

ช่วงปลายสมัยพม่าปกครอง (พ.ศ. 2101-2317) ชาวน่านเริ่มต่อต้านและต้องการเป็น อิสระจากอำนาจพม่า พม่าต้องส่งกองทัพใหญ่มาปราบปรามหลายครั้ง โดยเฉพาะในปี พ.ศ.2246 ประชาชนต้องหนีภัยสงครามไปซุกซ่อนตามป่าเขาที่ห่างไกล บ้างถูกกวาดต้อนไปเมืองพม่า บ้านเมือง วัดวาอารามตลอดจนพระพุทธรูปสำคัญ ถูกเผาทำลาย นอกจากพม่าแล้วยังมีลาวและเวียดนามที่เข้า มากวาดต้อนผู้คนและทรัพย์สินกลับบ้านเมืองของตน กษัตริย์พม่าตระหนักว่าไม่อาจปกครองเมือง น่านได้หากปราศจากความร่วมมือจากผู้นำท้องถิ่น จึงแต่งตั้งให้ผู้นำท้องถิ่นน่านปกครองบ้านเมือง รวมกับผู้นำพม่า แล้วค่อยปล่อยให้ปกครองกันเองในกำกับของพม่า แต่ก็ช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้นชั่วคราว หนึ่งเท่านั้น เพราะพมามักจะเข้มงวดขูดรีดมากจนประชาชนรับไม่ไหว ชาวน่านและชาวเมืองอื่นๆ ในล้านนาจึงพากันลี้ภัยลี้ภัยมาตั้งถิ่นฐานที่เมืองพม่า

ประมาณ พ.ศ. 2317 เชียงใหม่ ลำปาง และลำพูน ประกาศตัวเป็นอิสระจากพม่า และ เข้าสวามิภักดิ์ต่อกรุงเทพฯ แต่กว่าจะขับไล่พม่าออกจากที่มั่นสุดท้ายที่เชียงแสนได้ก็ต้องใช้เวลาอีกกว่า 30 ปี ขณะเดียวกันทุกเมืองก็ต้องบูรณะฟื้นฟูบ้านเมือง ที่สำคัญคือเสาะหากำลังไพร่พลมาสร้างบ้าน

แปลงเมือง มีการป่าวประกาศชักชวนให้ผู้ที่หลบหนีไปอยู่ตามป่าเขา กลับคืนสู่ถิ่นเดิมของตนในขณะเดียวกันก็มีการทำสงครามกับบ้านเล็กเมืองน้อยที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อเพิ่มจำนวนประชากรเป็นกำลังในการผลิต ป้องกันข้าศึกศัตรูบุรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามบ้านเรือนตลอดจนระบบชลประทานที่ถูกทิ้งร้างไปเพราะสงคราม

กระบวนการฟื้นฟูบ้านเมืองของน่านเริ่มช้ากว่าที่อื่น หลังจากเจ้าอนันตวรปัญญา (พ.ศ. 2325-2353) เจ้าหลวงเมืองน่านเข้าสวามิภักดิ์ต่อกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2331 น่านก็เริ่มนโยบายสร้างบ้านแปลงเมืองตามอย่างพระยาการวิละ ทั้งโดยสันติวิธีและโดยการใช้อำนาจกวาดต้อน พงศาวดารเมืองน่านกล่าวถึงการอพยพและการกวาดต้อนชาวลื้อจำนวนมากสู่เมืองน่านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2333 มีชาวยองหรือชาวลื้อจากเมืองยองจำนวน 600 คน พ.ศ. 2334 เจ้าหลวงเชียงของนำราษฎรจำนวน 500 ครอบครัวเข้ามาตั้งถิ่นฐานในน่านโดยสมัครใจ

พ.ศ. 2348 เจ้าเมืองน่านยกกองทัพไปตีสิบสองปันนาแล้วนำเจ้านายขุนนางลื้อพร้อมทั้งเครื่องบรรณาการไปกรุงเทพฯ พ.ศ. 2355 เจ้านายเมืองน่านกวาดต้อนคนจากเมืองล่า เมืองพง เชียงแข็ง และเมืองหลวงภูคาเข้ามาอีกประมาณ 6,000 คน เอกสารตะวันตกระบุว่าในปีนั้นน่านได้บุกโจมตีเมืองสิง เมืองมาง เมืองพง และเมืองล่า ต่อมาเมืองสิงซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์เป็นที่ต้องการของเจ้าเมืองน่านถูกเจ้าเมืองเชียงแข็งชิงยึดครองไปก่อน ในขณะที่เมืองสิงนั้นประชากรบางส่วนก็อพยพมาอยู่ที่น่านและที่อื่นแล้ว เจ้าเมืองน่านจึงยกกำลังเข้าบังคับให้เจ้าเมืองเชียงแข็งยอมสวามิภักดิ์ได้ในปี พ.ศ. 2431

สงครามเชียงตุง (พ.ศ. 2393-2397) เป็นเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้มีการอพยพเจ้านายและไพร่พลลื้อมาสู่ล้านนา เมืองน่านได้ส่งกองกำลังไปร่วมกับกองทัพสยามและกองกำลังของเมืองอื่นๆ ทำสงครามเพื่อยึดครองเชียงตุง โดยมีสาเหตุมาจากการที่เจ้านายเมืองเชียงรุ่งเกิดการทะเลาะแย่งชิงอำนาจกันเอง แล้วหนีมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของกษัตริย์สยาม ขุนนางข้าราชการสยามเห็นว่าการจะขยายอำนาจเข้าไปเชียงรุ่งนั้น จำเป็นต้องยึดครองเชียงตุงให้ได้เสียก่อน จึงได้ส่งกองทัพใหญ่ไปเพื่อครองเชียงตุง ในสงครามครั้งนั้นเมืองน่านได้กวาดต้อนผู้คนจากสิบสองปันนามาอยู่เมืองน่าน ปีถัดมา น่านก็ได้คนจากเชียงแข็งมาเพิ่ม(สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2551: 44-45) การอพยพโยกย้ายของชาวลื้อในระยะหลังจากนี้ จึงเนื่องด้วยภาวะสงครามและปัญหาทางการเมืองภายในบ้านเมืองของตนเองมากกว่าที่จะถูกกวาดต้อนเข้ามา จากที่ต้องของน่านที่อยู่ใกล้ชิดกับสิบสองปันนาและลาวทำให้น่านได้รับเอาพลเมืองลื้อจากทั้งสองแหล่งเข้ามาอยู่เสมอ เส้นทางอพยพส่วนใหญ่จะมาจากเมืองยอง เมืองเลน เมืองหงสา เมืองเงินถึงเมืองบัว (รัตนพร เศรษฐกุล. 2538: 19-20)

ถิ่นเดิมของชาวลื้ออยู่ที่เมืองน่าน คือบริเวณชายแดนที่บรรจบกันของสิบสองปันนา เชียงตุง ลาว และล้านนา ได้แก่เมืองล่า เมืองเลน เมืองซอน เมืองยอง เมืองยู่ เมืองหลวย เชียงแข็ง เมืองสิง

เชียงลาบ เมืองเงิน เมืองพวน และเมืองอบ นอกจากนี้ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ใกล้เคียงกันแล้ว ยังมีข้อที่น่าสังเกตบางประการเกี่ยวกับเมืองเหล่านี้ ซึ่งน่าจะมีผลต่อการตั้งถิ่นฐานของชาวลื้อในน่านตลอดจนการปรับตัวเข้ากับโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของน่าน แต่เดิม น่านมีอาณาเขตทางเหนือจดแม่น้ำโขงที่เมืองเชียงของ ทางตะวันตกจดเขตเชียงรายบริเวณแม่น้ำอิงวกเข้าหาแม่น้ำยมติดต่อกับลำปางและแพร่ทางตะวันออก มีอาณาเขตที่ล่องตามลำแม่น้ำโขงลงมาถึงเมืองเชียงลม เชียงฮ่อน ไปเมืองเงิน จดทิวเขาหลวงพระบางทางใต้ ส่วนทางทิศใต้ของน่านติดต่อกับเมืองอุตรดิตถ์ถึงบ้านผาเลือด อำเภอท่าปลา นอกจากนี้น่านยังมีเมืองสิง เมืองนัง เมืองหลวงน้ำทา เมืองภูคา เมืองเชียงลาบ และเมืองเชียงแข็ง ซึ่งอยู่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเป็นเมืองขึ้น (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2551: 45)

เมื่อกรุงเพทฯ เริ่มจัดปฏิรูปการปกครองหัวเมืองประเทศราชล้านนา ได้มีการตราพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 กำหนดการปกครองแขวงน้ำของ มีเมืองคอบ เชียงลม เชียงฮ่อน และเมืองเงิน อยู่รวมกัน มีที่ว่าการอยู่ที่เมืองเชียงลม ปกครองโดยนายแขวง 1 คน รองนายแขวง 2 คน พร้อมด้วยสมุญชีและเสมียน ต่อมาเมืองเงิน เมืองเชียงฮ่อน เชียงลม และเมืองคอบได้ตกเป็นของฝรั่งเศส ในช่วงต้นสมัยเจ้าเจ็ดตน มีชาวลื้อจากสิบสองปันนาแตกคอกฮ่ออพยพมาอยู่บ้านนาไฮ เมืองน่าน ไทลื้อกลุ่มนี้พบว่าบ้านปอเมืองเชียงของมีทำเลดีอุดมสมบูรณ์ จึงย้ายจากบ้านนาไฮไปบ้านปอแทน แล้วขยายไปเหนือน้ำงาว บ้านน้ำไค้ และบ้านกลาง ที่สำคัญคือ หมู่บ้านเหล่านี้แม้จะอยู่ในเขตของเมืองเชียงของ แต่ไม่อยู่ภายใต้อำนาจเจ้าเมืองเชียงของ กลับขึ้นกับเจ้าเมืองน่านโดยตรง ชายฉกรรจ์ในหมู่บ้านจะต้องส่งส่วยทองคำให้เจ้าเมืองน่านคนละ 1 สลึงทุกปี เพราะชาวบ้านมีอาชีพร่อนทองในลำน้ำงาว ถ้าหาทองไม่ได้ก็ต้องส่งเงิน 7 แลกแทน ข้อกำหนดนี้ถูกยกเลิกในปี พ.ศ. 2443 และหมู่บ้านเหล่านี้ก็กลับไปขึ้นกับเมืองเชียงของ (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2551: 46)

ชาวไทลื้อมีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกับชาวไทยล้านนาแต่มีลักษณะบางประการที่เป็นเอกลักษณ์เด่นของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ประเพณีและพิธีกรรมบางอย่าง ภาษาพูดและโดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปะการทอผ้าของชาวไทลื้อที่มีเอกลักษณ์ของผ้าทอไทลื้อที่โดดเด่นชัดเจน และมีคุณค่าในการศึกษาในด้านลวดลาย รูปแบบการทอ เทคนิคที่ใช้ในการทอ วัสดุที่ใช้รวมทั้งการย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งแสดงถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทลื้อ

4.4 การตั้งบ้านเรือนของชาวไทลื้อ

ชาวไทลื้อนิยมตั้งถิ่นฐานอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำระหว่างหุบเขา หรือแอ่งที่ราบขนาดใหญ่ที่มีแม่น้ำไหลผ่าน เพื่อสนองความสะดวกในการดำรงชีวิตเป็นหลัก เพราะไทลื้อส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ต้องพึ่งพาอาศัยแหล่งน้ำ ไทลื้อที่อยู่บริเวณตอนใต้ของจีนสิบสองปันนา ลาว พม่า

ตั้งชุมชนหนาแน่นตรงที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขารอบชุมชนก็เป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน ไม่ใช่แอ่งที่ราบผืนใหญ่ที่สามารถขยายชุมชนได้ แต่คนไทลื้อก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดีถึงแม้บ้านชุมชนจะมีจำนวนพลเมืองไม่มากการเดินทางไปมาหาสู่ไม่สะดวกก็ตาม ส่วนไทลื้อทางล้านนาและตอนกลางของลาวจะสร้างชุมชนตามแอ่งที่ราบผืนใหญ่ที่มีแม่น้ำไหลผ่าน เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ในเขตนี้ไม่มีเขาสูงชันซับซ้อนมาก มีพื้นที่ราบมากกว่าในเขตตอนใต้ของจีน การขยายเมืองและเกิดชุมชนเมืองขนาดใหญ่จึงเป็นได้ง่ายกว่า ลักษณะชุมชนไทลื้อไม่ว่าจะอยู่ในสภาพไหนก็ตาม มีความพิเศษและน่าสนใจ คือ

1. ถ้าเลือกภูมิประเทศแบบที่ราบลุ่มมีแม่น้ำไหลผ่าน ตัวชุมชนจะอยู่ระหว่างกลางของภูเขาและแม่น้ำ แต่ก็มีไทลื้อบางเมืองในสิบสองปันนาที่สร้างบ้านอยู่บนเชิงเขาหรือที่สูง เช่นเดียวกับชาวละว้าและขมุ

2. การตั้งบ้านเรือนมักจะกระจุกตัวอยู่ในบริเวณเดียวกันบนที่ราบเชิงเขาหรือที่ดอน ส่วนที่ทำกินจะแยกไปรอบๆ ไกลแหล่งน้ำ ซึ่งก็คือบริเวณที่ต่ำกว่าตัวบ้าน

การดำรงชีวิตของชาวไทลื้อทุกแห่งล้วนมีความคล้ายคลึงกัน อาจเนื่องจากมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่เหมือนกันทั้งเรื่องของภาษา การสร้างบ้านเรือน การเลี้ยงชีพ คนไทลื้อมักจะปลูกข้าวทุกปีเพื่อนำไปเป็นอาหารการค้าขายแลกเปลี่ยน ทำเลที่เป็นป่าและภูเขาสูงจึงมีอาหารประเภทของป่า เนื้อสัตว์ทั้งสัตว์ป่าและสัตว์เลี้ยงก็ที่อุดมสมบูรณ์ เมื่อปากท้องบริบูรณ์ย่อมส่งผลให้การดำรงชีวิตโดยรวมของชาวไทลื้อมีความสบายๆ เรียบง่าย และเป็นกันเอง แต่ละครอบครัวจะมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองเพื่อปลูกพืชเลี้ยงสัตว์พอกินพออยู่ภายในครัวเรือน ถ้าที่เหลือจึงค่อยนำไปขาย เป็นชีวิตที่ไม่ต้องพึ่งพิงระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม นอกจากที่ส่วนตัวแล้วชุมชนยังมีพื้นที่สาธารณะด้วย เช่นหนองน้ำ แม่น้ำ ชายป่า ก็จะเป็นที่ของคนในชุมชนใช้หาปลาและของป่าได้เสมอกัน เรียกได้ว่าชาวไทลื้อเป็นชาติพันธุ์ที่มีความเป็นอิสระโดยแท้ การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงสายใยได้ดี เพราะสังคมชนบทแบบนี้มีการพึ่งพากันสูงมากรู้จักแบ่งปันกัน ความเป็นหมู่บ้านหรือชาติพันธุ์จึงมีนัยของความสามัคคีของคนที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่เดียวกัน ชาวไทลื้อระบบสังคมแบบเครือญาติ ครอบครัวจึงมีความสำคัญและเหนียวแน่นมาก (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2551: 55-57)

ไทลื้ออพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในท้องที่ต่างๆ ของจังหวัดน่านหลายรุ่นด้วยกัน ในหมู่ที่มารุ่นแรกๆ ส่วนใหญ่ตั้งหลักแหล่งตามบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ หรือที่ราบลุ่มแห่งอื่นๆ ซึ่งมีพื้นที่เหมาะสมต่อการทำนา คนที่อพยพมาภายหลังจึงจำเป็นต้องตั้งบ้านเรือนอยู่ตามป่าเขาที่ยังพอเหลืออยู่ ลักษณะเช่นนี้จึงเห็นได้ว่าแบบแผนความเป็นอยู่ของชาวไทลื้อนั้นมีทั้งของผู้ที่อยู่ในพื้นราบและผู้ที่อยู่ตามป่าเขา ลักษณะบ้านเรือนคล้ายกันกับบ้านเรือนของคนเมืองที่นิยมสร้างเรือนไม้ใต้ถุนสูง มีทั้งทรงปั้นหยา ทรงหน้าจั่ว และทรงมะนิลา หลังคามุงด้วยวัสดุอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งนี้แล้วแต่ฐานะ

เท่าที่พบมามีทั้งหลังคามุงด้วยหญ้าคา “แป้นเกล็ด” (กระเบื้องไม้) และ “ดินขอ” (กระเบื้องดินเผา) สำหรับแป้นเกล็ดนั้นจะใช้ไม้สักตัดถาดเป็นรูปคล้ายกระเบื้องปลายมน เวลาหลังคาเพียงแต่นำแป้นเกล็ดมาวางซ้อนกันให้ได้มุกก็จะทำหน้าที่ได้เช่นเดียวกับกระเบื้องดินเผา ลักษณะหนึ่งที่เห็นเด่นชัดและแตกต่างไปจากบ้านเรือนท้องถิ่นอื่นๆ คือ การสร้างหลังคาคลุมบันได ความนิยมเช่นนี้ยังคงมีอยู่อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน สำหรับยุงข้าวนั้นจะสร้างไว้ติดกับตัวเรือนที่พักอาศัย แต่ในหมู่บ้านที่อยู่ตามหุบเขา เช่นที่ห้วยโก้นจะปลูกสร้างบ้านเรือนด้วยรูปทรงที่คล้ายกับผู้คนที่ย้ายมาอาศัยอยู่ในพื้นที่ราบเหมือนกัน แต่วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้เป็นของที่หาได้จากป่าเขาในละแวกใกล้เคียง (ยงยุทธ ไชยศิลป์. 2539: 26-27) รูปแบบเรือนไทลื้อประกอบด้วยส่วนจำเป็นอย่างนี้ (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2551: 60-61)

1. เสาเหล็งหมา หน้าจริงๆ เป็นเสารับชายคาปีกนกอยู่ข้างบันไดบ้าน แต่โดยธรรมชาติที่รักสัตว์โดยเฉพาะสุนัข พอดตกคำจึงผูกมันไว้กับเสานี้ ที่สุดจึงกลายเป็นชื่อของเสาไป ดังที่กล่าวแล้วว่าหลังคาเรือนไทลื้อมีผืนใหญ่ จึงครอบคลุมส่วนบันไดด้วย

2. หัวค่อม หรือ ค่อมเหลน หรือ เตินแบบล้านนา เมื่อขึ้นเรือนมาแล้วก็พบกับหัวค่อม ก่อนเป็นที่พักผ่อนอิริยาบถ บริเวณนี้มักมีม้านั่งยาวไปตามแนวฝาเรือนใช้นั่งพักผ่อนและรับแขกไปในตัว โดยยังทำหน้าที่แทนราวระเบียงป้องกันการตกเรือนได้

3. จานกอน หรือ จานใต้ หรือ ชานเรือน เป็นที่โล่งต่อจากหัวค่อม และลดพื้นต่ำกว่าหัวค่อมใช้เป็นที่ ชักล้าง พื้นปูด้วยฟากไม้ไผ่ จึงผุพังง่ายเพราะมีทั้งน้ำฝนน้ำค้างและน้ำชักล้าง

4. โถง เป็นพื้นที่ถัดจากหัวค่อมเข้าไปในเรือน มีความกว้างขนาด 2-3 ห้อง ใช้งานอเนกประสงค์ในชีวิตประจำวัน เช่นพักผ่อน เป็นครัวไฟ และใช้เก็บข้าวเปลือกแทนยุ้งข้าวได้ด้วยปลายสุดของโถงเชื่อมกับชานชักล้างด้วย

5. แม่เตาไฟ หรือ ครัวของชาวไทลื้อตั้งเป็นกระบะไม้ ก่อดินเหนียวและตั้งเตาไฟ เช่นเดียวกับเรือนไทใหญ่และล้านนา กระบะเตาไฟนี้มีทั้งแบบวางบนพื้นสูงประมาณ 10-15 เซนติเมตร และเตาไฟฝังโล่แบบมีเชิงกราน บางบ้านใช้สามเส้า พื้นที่บริเวณครัวไฟจะแวดล้อมด้วยอุปกรณ์การทำครัวทุกประเภท เหนือเตาไฟจะแขวนไม้ไผ่วางเครื่องใช้และอาหารแห้ง เช่นปลา เนื้อ สีมือนรมควันไปในตัว

6. ห้องนอน เป็นส่วนที่มืดซิดที่สุด บางบ้านกั้นฝาไม้สูงประมาณ 2 เมตรไม่มีฝ้าเพดาน บางบ้านกั้นด้วยผ้าไหมหลากสี ในห้องนอนยังมีการแบ่งพื้นที่เฉพาะของแต่ละคนด้วย โดยใช้ผ้าไหมหรือผ้ากั้น ในพื้นที่ของแต่ละคนก็ตั้งเตียงหรือผูกกับพื้น นอนกางมุ้ง

7. หิ้งผี หรือ หิ้งบูชาผีบรรพบุรุษของแต่ละครอบครัว อยู่ติดกับฝาบ้านในห้องโถงไม่นิยมทำโต๊ะหมู่และหิ้งพระ เพราะพระต้องอยู่ที่วัดเท่านั้น

8. ยุ่งข้าว เป็นองค์ประกอบสำคัญของบ้านไทลื้อ ไทลื้อทำยุ่งข้าวได้หลายลักษณะ เช่นที่เมืองแวน เก็บข้าวเปลือกไว้บนเรือน บางบ้านเก็บในหลองข้าวใต้ถุนบ้าน โดยทำชายคายื่นออกไปคลุม ส่วนหลองข้าวเปลือก ตัวยุ่งไทลื้อมีลักษณะแปลกกว่าของไทยใหญ่หรือของลัวะ เพราะได้สานด้วยไม้ไผ่ และทำขนาดใหญ่ แต่ทำเป็นยุ่งไม้จริงขนาดเล็ก ฝายุ่งวางไม้แวนนอน

4.5 ลักษณะทางชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อ

ชาวไทลื้อโดยทั่วไปมีรูปร่างสันทนต์ มีผิวพรรณค่อนข้างขาว มีภาษาพูดเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ จะมีสำเนียงที่แตกต่างไปจากชาวเหนือโดยทั่วไป มีขนบธรรมเนียมประเพณีส่วนใหญ่คล้ายคลึงกับสังคมไทยในภาคเหนือ อาหารของชาวไทลื้อมักจะไม่ค่อยมีส่วนผสมของไขมัน สภาพความเป็นอยู่มีความเรียบง่าย ในอดีตอาหารแต่ละมื้อมักจะทำเพียงอย่างเดียว แต่เมื่อถึงคราวเทศกาลสำคัญเช่น บวชนาค สงกรานต์ ขึ้นบ้านใหม่ ก็จะทำอาหารไว้สำหรับครอบครัวและเลี้ยงแขกอย่างเต็มที่ นิยมทำบุญในเทศกาลสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันเถลิงศกสงกรานต์ ซึ่งเรียกว่า วันพญาวัน ตานก๋วยสลาก และทานข้าวใหม่

ผีและวิญญาณมีอิทธิพลครอบงำแนวความคิดพฤติกรรม ตลอดจนกิจกรรมของชุมชน ชาวไทลื้อจะเคยชินอยู่กับการปฏิบัติบูชาผีหรือวิญญาณอย่างใกล้ชิดมากกว่าพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ มีข้อสังเกตประการหนึ่งคือแต่ละชุมชนหรือสังคมของชาวไทลื้อในสิบสองปันนาจะนับถือบูชาผีเรือนแตกต่างกันไป ชุมชนหนึ่งๆ ก็มีผีหรือวิญญาณคุ้มครองเป็นของตนเอง ชุมชนแต่ละแห่งต่างผูกพันรวมกลุ่มกันภายใต้ความเชื่อของกลุ่มตนเท่านั้น โดยมีศาสนาพุทธนั้นเป็นศูนย์กลางใหญ่ของชุมชนทั้งหมดในสิบสองปันนา

4.6 ศาสนาและความเชื่อของชาวไทลื้อ

ไทลื้อเป็นชุมชนที่ยังรักษาแบบแผนประเพณีดั้งเดิมไว้ได้ดี สิ่งหนึ่งที่ยึดเหนี่ยวคนไทลื้อให้ยังปฏิบัติตามจารีตเดิมคือการนับถือผีความคู่กับพุทธศาสนา ซึ่งทั้ง 2 ความเชื่อนี้ได้แยกจากกันชัดเจน พุทธศาสนามีพื้นที่อยู่ในวัด ส่วนผีมีพื้นที่อยู่ในบ้าน ชุมชน และเมือง โดยมีผีเรือน ผีหมู่บ้าน และผีเมืองสถิตอยู่ สมกับกับที่กล่าวว่า พระอยู่ที่วัด ผีปู่ตายายอยู่ที่บ้าน คนไทลื้อไม่นิยมประดิษฐานพระไว้ที่บ้าน ที่บ้านมีเพียงหิ้งบูชาผีเท่านั้นซึ่งเห็นได้ชัดจากกลุ่มไทลื้อในสิบสองปันนา ในชุมชนไทลื้อจะประกอบด้วยหมู่บ้านที่รวมกันเป็นเมืองต่างๆ ภายในหมู่บ้านมีผีประจำแต่ละหมู่บ้านแยกจากกัน หลายหมู่บ้านที่อยู่รวมกันเป็นเมืองก็จะนับถือผีเมืองเดียวกัน ในช่วงพิธีเข้ากรรมบ้านชาวบ้านที่อยู่คนละเมืองจะไม่สามารถเข้าเมืองที่ทำพิธีได้ เพราะนักถือคนละผีไม่ใช่พวกเดียวกัน (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2551: 57-58)

ชาวไทลื้อเป็นกลุ่มชนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับผี โดยเฉพาะผีบ้านผีเรือน ที่มีมาก่อนพุทธศาสนาจะเข้ามาถึง แม้ภายหลังที่รับพุทธศาสนาแล้วก็ยังไม่ทิ้งความเชื่อที่มีมาแต่บรรพชน ทั้งยัง

สามารถผนวกวิธีและแนวคิดของทั้ง 2 สายเข้าด้วยกันได้อย่างกลมกลืน เกิดเป็นพิธีกรรมเป็นประเพณีที่สืบทอดมาจนปัจจุบันเป็นรูปแบบเฉพาะของตนเอง คติความเชื่อเกี่ยวกับผีมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวไทลื้อ เขาถือว่าผีเป็นเสมือนส่วนหนึ่งของฮีตบ้านคลองเมือง เมื่อตั้งหมู่บ้านแล้วต้องตั้งนายบ้านปกครอง และในเวลาเดียวกันก็ต้องตั้งใจบ้านและเทวดาบ้านคู่กันไป นายบ้านมีฐานะเป็นผู้นำด้านการปกครอง ได้รับผลตอบแทนเป็นภาษี ส่วนแบ่งผลผลิต ค่าปรับ และแรงงานเกณฑ์ ส่วนผีบ้านหรือเทวดาบ้านได้รับการ “เลี้ยงบ้าน” โดยมีเครื่องเซ่นสังเวยตามจารีตโบราณ งานพิธีสำคัญๆ เช่นขึ้นบ้านใหม่ หรืองานแต่งงาน เจ้าภาพจะต้องแบ่งเนื้อสัตว์ในเซ่นสังเวยเทวดาบ้าน ถ้าเป็นระดับเมืองที่ “ครองเมือง” ระบุว่า ทุกปีจะต้องมีการเลี้ยงเทวดาเมืองด้วยควาย โปรดสังเวยว่ามักจะใช้ “ผี” ควบคู่กับ “เทวดา” เป็นการปรับตัวให้สอดคล้องกับความคิดทางพุทธศาสนา เพียงแต่พิธีของผีส่วนใหญ่ยังคงเดิม ทั้งนี้ผีต่างๆ ในชุมชนนั้นไม่จำกัดเพศ ชาติพันธุ์ ชาติตระกูล และไม่เกี่ยงว่าจะเป็นคน หรือสัตว์และมนุษย์ (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2551: 101)

การบูชาเซ่นสังเวยผีหรือเทวดามี 3 ระดับ ปรากฏในพิธีกรรมของชาวไทลื้อที่เรียกว่า “พิธีเข้ากรรมเรือน” (ออกเสียง พิธีเข้ากำเฮิน) พิธีเข้ากรรมบ้าน และ พิธีเข้ากรรมเมือง ชื่อผีหรือเทวดาประจำเมืองที่ชาวไทลื้อนับถือ นั้น เป็นหลักฐานอย่างหนึ่งที่บ่งบอกถึงที่มาเมื่อมารอพยพโยกย้ายไปถิ่นฐานใหม่ ชาวไทลื้อนิยมที่จะตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อบ้านหรือเมืองเดิมที่จากมาและมีการทำพิธีไว้ผีประจำเมืองนั้นๆ ความทรงจำที่ปรากฏในพิธีกรรมเหล่านี้ได้ช่วยเน้นย้ำความเป็นเครือญาติและการนับถือผีบรรพบุรุษร่วมกันมา (มรดกวัฒนธรรมผ้าทอไทลื้อ. 2551: 10) การนับถือผีสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้กับชุมชนเมืองและหมู่บ้านถูกตอกย้ำด้วยการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมไหว้ผี การเดินทางเข้าออกหมู่บ้านของชาวบ้านต้องบอกกล่าวผีอารักษ์หมู่บ้านหรือเสื้อบ้านให้ทราบก่อน ธรรมเนียมเช่นนี้นับว่าเป็นรูปแบบการควบคุมสังคมในระดับหนึ่ง (รัตนพร เศรษฐกุล. 2551: 31)

4.7 ภาษาของชาวไทลื้อ

ภาษาลื้อจัดอยู่ในตระกูลภาษาไท มีผู้พูดภาษานี้แพร่กระจายอยู่ในหลายเมือง เช่นเมืองยองในพม่า ทางตอนใต้ของแคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ในเมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา ในเวียงจันทน์ ในหลวงพระบาง สปป.ลาว ในประเทศไทยสำเนียงภาษาที่ใช้จะมีความแตกต่างในรายละเอียดโดยเฉพาะเรื่องของระบบเสียง เช่นชาวไทลื้อที่อพยพมาจากเมืองยองจะมีสำเนียงต่างไปจากชาวไทลื้อที่อพยพมาจากสิบสองปันนา แบ่งได้ดังนี้

4.7.1 เสียงพยัญชนะ ภาษาลื้อมีหน่วยเสียงพยัญชนะ 20 หน่วยเสียงได้แก่ /ก,ค(ข-ฆ), ง,จ, ช(ว-ษ-ศ), ย(ญ), ต(ฎ), ท(ถ-ฒ), บ, ป, พ(ฝ), ฟ(ฝ), ม, ล, ว, ฮ(ห), อ/ และอีกเสียงหนึ่งซึ่งไม่มีในระบบเสียงของภาษาไทยภาคกลางคือเสียง ญ โดยออกเสียงขึ้นทางจมูกทั้งหมดนี้คือเสียงพยัญชนะ

ต้น แต่ที่เป็นเสียงพยัญชนะทายได้ด้วยมี 9 หน่วยเสียง ได้แก่ หน่วยเสียง /ก, ง, ด, น, บ, ม, ย, ว/ และอีกหน่วยเสียงหนึ่งซึ่งใช้ในทางภาษาศาสตร์ถือว่าเป็นเสียงพยัญชนะท้ายอยู่ด้วยคือเสียง /อ/

4.7.2 เสียงสระ หน่วยเสียงสระในภาษาลื้อมี 18 เสียง ได้แก่ อี อี้ เอะ เอ แอะ แด อี้ อี้ เออะ เออ อู อู อะ โอะ โอ เออะ ออ

4.7.3 เสียงวรรณยุกต์ เสียงวรรณยุกต์เป็นลักษณะเด่นของภาษาตระกูลไท ซึ่งแม้จะเป็นภาษากลุ่มเดียวกัน หากต่างดินกันวรรณยุกต์อาจมีความผิดเพี้ยนกันได้ เสียงวรรณยุกต์มี 6 เสียงคือ

วรรณยุกต์ 1 เป็นเสียง กลาง-สูง ตก	เช่นคำว่า มา, เวง(เวียง)
วรรณยุกต์ 2 เป็นเสียง ต่ำ	เช่นคำว่า ไช้, สี่, บอก
วรรณยุกต์ 3 เป็นเสียง กลาง ตก	เช่นคำว่า ห้า, ก้าง
วรรณยุกต์ 4 เป็นเสียง สูง ตก	เช่นคำว่า ม้า, น่อง
วรรณยุกต์ 5 เป็นเสียง สูง ขึ้น	เช่นคำว่า ผัก, จิต (จิต,ใจ)
วรรณยุกต์ 6 เป็นเสียง กลาง – ต่ำ ตกเช่นในคำว่า ฟ่อ, มีด, ลัก	

ชาวลื้อมีอักษรใช้เขียนคำในภาษาของตนเองรูปแบบอักษรมีความคล้ายคลึงกับอักษรไทขึ้น ซึ่งอักษรไทขึ้นมีวิวัฒนาการมาจากอักษรธรรมล้านนาเนื่องจากมีความเกี่ยวเนื่องกันทางประวัติศาสตร์ ทั้งในด้านการปกครอง การเมืองและศาสนา รูปแบบของอักษรลื้อมีความหลากหลายไปตามยุคสมัย และท้องถิ่น ชาวลื้อในปัจจุบันยังคงใช้ภาษาลื้อโดยเฉพาะผู้สูงวัย และผู้อยู่ในชุมชนหรือหมู่บ้านชาวลื้อ ส่วนบุตรหลานหรือเด็กที่รับการสอนตามระบบภาษาไทยภาคกลางมีแนวโน้มใช้ภาษาลื้อน้อยลง รวมทั้งการเรียนรู้เรื่องอักษรของชาวลื้อด้วย (สมใจ แซ่โจ้ว; และวีรพงศ์ มีสถาน. 2541: 13-15)

4.8 การแต่งกายของชาวลื้อ

เครื่องแต่งกายของชาวลื้อที่เป็นมาตรฐาน มีลักษณะโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นลักษณะเสื้อและกางเกงของผู้ชาย ลักษณะเสื้อปิดและผ้าขึ้นลายขวางของผู้หญิง การโพกศีรษะด้วยผ้าสีขาว สีดำ หรือสีอื่นๆ ตลอดจนการตกแต่งด้วยเครื่องประดับต่างๆ เหล่านี้ล้วนบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวลื้อโดยรวม และในรายละเอียดสามารถจำแนกลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชนหรือแต่ละหมู่บ้านได้อีกด้วย ชาวลื้อในปัจจุบันสวมเสื้อผ้าไม่แตกต่างจากชาวลื้ออื่นๆ ในล้านนาแต่ในโอกาสพิเศษเราจะเห็นชาวลื้อสวมใส่เสื้อตามแบบเอกลักษณ์ดั้งเดิมดังนี้

เสื้อหญิง เสื้อผ้าผู้หญิงชาวลื้อที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มคือ เสื้อปิด เป็นเสื้อสีดำ คราม แขนยาว ตัวเสื้อรูป เอลอย มีสาบน้าเฉียงมาผู้ติดกันด้วยด้านพื้นหรือแถบผ้าเล็กๆ ตรงมุมด้านซ้ายหรือขวาของลำตัว บางทีก็ใช้กระดุมเงินขนาดใหญ่หรือแผ่นเงินดุนลายเป็นรูปวงกลมหรือรูปดอกไม้เกี่ยวกันไว้ ชายเสื้อจะนิยมยกलयขึ้นทั้ง 2 ข้าง สาบน้านิยมขลิบด้วยแถบผ้าสีต่างๆ ประดับ

ด้วยกระดุมเงินเม็ดเล็กๆ เรียงกัน เสื้อของสตรีไทลื้อที่มาจากเมืองเงิน ประเทศลาว จะมีลักษณะพิเศษ คือ นิยมแต่งสาบเสื้อด้วยแถบผ้าลายจกซึ่งมี 2 แบบด้วยกัน ถ้าเป็นเสื้อใส่ในโอกาสพิเศษ หรือใส่ในหน้าหนาวจี๋ผ้าสีแดงซับในเรียกว่า “เสื้อกับหลองแดง” เสื้อบางตัวจะตัดด้วยผ้ากำมะหยี่มีแถบเงินห้อย ตกแต่งตรงเอวทั้ง 2 ข้าง ส่วนเสื้อที่ไม่มีซับในเรียกว่า “เสื้อดำ” และนุ่งซิ่น

เสื้อชาย เสื้อของชายไทลื้อจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับเสื้อหม้อห้อมของชาวไทยวน คือ เป็นเสื้อแขนยาวสีดำคราม บางตัวมีลักษณะพิเศษคือ เป็นเสื้อเอวลอย ขลิบด้วยแถบผ้าสีต่างๆ มีพื้นผ้าเย็บต่อจากสาบน้าปายมาติดกระดุมเงินทั้งส่วนตรงใกล้รักแร้และตรงเอว สำหรับเสื้อชายในไทลื้อเมืองเงินจะเป็นเสื้อคอตั้งตกแต่งด้วยแถบผ้าที่มีลวดลายจก ผู้ชายไทลื้อจะนุ่งกางเกงขายาวทรงหลวม ทั้งเสื้อและกางเกงนี้จัดเย็บจากผ้าฝ้ายสีครามเข้าหรือสีดำหากเป็นชุดอยู่บ้านหรือชุดลาลองโดยเฉพาะในเวลาอากาศร้อนอาจนุ่ง “ผ้าต้อย” ขนาดสั้นหรือนุ่ง “ผ้าต่อง” (ผ้าขาวม้า) แบบกระชับเรียกว่านุ่งแบบ “เค็ดม้าม” คือนุ่งแบบยกกรั้งม้วนชายผ้าเป็นเกลียวสอดระหว่างขาให้รัดกุม เพื่อโชว์ลายสักหมึกบนขาอ่อน ผ้านุ่งของผู้ชายไทลื้อในอดีตที่เรียกว่าผ้าต้อยนั้น เป็นผ้านุ่งพื้นสีเหลือง 2 ขนาดคือ ขนาดสั้น และขนาดยาว ถ้าเป็นผ้าขนาดยาวก็นุ่งแบบโจกกระเบนหรือนุ่งลอยชาย ผ้านุ่งนี้เป็นผ้าฝ้ายสีครามหรือทอเป็นลายตาราง ถ้าเป็นผ้านุ่งในโอกาสพิเศษมักจะใช้ผ้าไหมสีต่างๆ

4.9 วัฒนธรรมการทอผ้ากับสตรีชาวไทลื้อ

ชาวไทลื้อรู้จักการทอผ้ามานานเนื่องจากผ้าทอได้เข้ามามีบทบาทกับวิถีชีวิตของคนเรา ตั้งแต่เกิดจนตาย งานทอผ้าจึงเป็นงานที่ผู้หญิงไทลื้อแทบทุกคนจะต้องทำได้เพราะความจำเป็นในการใช้สอยในครอบครัว และจารีตประเพณีเป็นกรอบบังคับอยู่ หญิงชาวไทลื้อจึงมีความสามารถในการทอผ้าเป็นพิเศษ ทั้งผ้าที่ใช้สอยในครัวเรือน เช่น สะลี (ฟูก) ผ้าหลบ (ผ้าปูที่นอน) ผ้าห่ม หมอนและที่สำคัญ คือ ผ้าซิ่น ที่สวมใส่เพื่อแสดงออกถึงชาติพันธุ์ของตนเองอย่างชัดเจน ในอดีตหญิงไทลื้อมีการแต่งกายที่มีแบบแผนอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และบ่งบอกถึงความเป็นชาติพันธุ์ไทลื้อได้อย่างชัดเจน

4.9.1 อุปกรณ์ในการทอผ้า (ทินกฤต วงศ์ใหญ่. 2553.18-23)

1. **กี่ทอผ้า** มีขนาดใหญ่ประกอบไปด้วยโครงกี่พื้ม เขาหูกหรือตะกอก ไม้ม้วนผ้าและหลักม้วนผ้า ไม้สำหรับพาดนั่งเวลาคนเหยียบสำหรับดึงเส้นไหมและตะกอกขึ้นลง ไม้แกนม้วนไหมเส้นยืน คานแขวน กระสวย หลอดด้ายพุ่ง ผึงหรือสะดึงซึ่งผ้าให้ตึง มักจะวางใต้ถุนเรือน และผึงเสากับพื้นดินแบบถาวร โครงกี่ประกอบด้วยเสา 4 เสา คาน 9 คานบนมี 4 คาน คานล่างมี 1 คาน และคานกลาง 1 คาน มีราวหูกทั้ง 4 ด้าน มีทั้งด้านบนและด้านล่าง

2. **คานแขวน** เป็นไม้ห้อยอยู่กับคานของกี่ ซึ่งคานของทั้งสองใช้แขวนเชือกที่ต่อมาจากเขาหรือตะกอก เพื่อให้ตั้งอยู่ตลอดเวลา

3. **พืมหือหวี** คือเครื่องมือสำหรับทอผ้ามีฟันเป็นซี่ๆ คล้ายหวีใช้สำหรับสอดไหมหรือเพื่อจัดเส้นไหมให้อยู่ห่างกัน แล้วใช้กระบี่ไหมพุ่งที่สานตัดกันกับไหมยืนหรือไหมเครือเป็นผืนผ้า การทอผ้าเนื้อหนาหรือเนื้อบางขึ้นอยู่กับฟันหวีหรือพืมหือ

4. **ตะกอล** ใช้สำหรับแยก เส้นด้ายให้ขึ้นเพื่อเปิด ให้จังหวะของเส้นด้าย พุ่งสอดขัดกัน

5. **ตะกอลลอก** ตะกอลแผงหรือเขาใหญ่และเขายาว ใช้เป็นที่เก็บไม้ขีด เพื่อส่งลายให้ทอโดยไม่ต้องเก็บขีด เป็นลักษณะตะกอลแนวตั้ง

6. **ไม้กำพัน** (ไม้กำพัน) ใช้สำหรับม้วนผ้าที่ทอแล้วไว้อีกส่วนหนึ่งไม้แกนม้วนผ้านี้จะเหลาเป็นเหลี่ยมจะได้ยึดผ้าที่ม้วนเก็บไว้ไม่ให้ลื่น

7. **ไม้ดาบ** คือไม้สอดแทนไม้ขีดเพื่อให้ตะกอลเปิดกว้าง และสอดเส้นด้ายยืนพุ่งไป

8. **ไม้ขีด** ใช้สำหรับคัดลาย

9. **กระสวยด้ายพุ่ง** คือเครื่องมือที่ใช้กรอด้ายสำหรับทอผ้า นิยมทำจากเถาว์วัลย์เครือ ไม้ต้นที่มีตรงกลางกลวง หรือไม้อย่างอื่นเจาะรูตรงกลางเพื่อสอดไม้เล็กๆ ที่ทำเป็นแกนของหลอดด้าย เพื่อให้ด้ายหมุนไปตามแรงพุ่งของกระสวย

10. **ไม้เหยียบหรือคานเหยียบ** คือไม้ไผ่ 2 อันที่ผูกเชื่อมโยงกับเขาผูกหรือตะกอลเพื่อใช้สำหรับเหยียบดึงเขาผูกทั้ง 2 อัน ให้เส้นไหมยืนขึ้นลงสลับกัน และเปิดช่องเพื่อพุ่งกระสวยไหมเข้าไปในร่องดังกล่าว เส้นไหมทั้ง 2 ชนิดจะสานขัดกันเป็นเนื้อผ้า

11. **ไม้นั่งทอผ้า** คือไม้กระดานหนาพอสมควร และมีความยาวกว่าที่เล็กน้อย ใช้เวลานั่งทอผ้า ไม่นี้อาจใช้พาดระหว่างหลักที่ข้างหน้ากับหลักม้วนผ้า

12. **บ่า** คือ ไม้ที่รองรับส่วนปลาย 2 ด้านของไม้ม้วนผ้า มี 2 หลัก แต่ละหลักจะอยู่คนละข้างของทอ

13. **กระสวย** ใช้บรรจุหลอดไหมพุ่งสอดไประหว่างช่องว่างของเส้นไหมยืน ดันและปลายเรียวตรงกลางเจาะเป็นช่องสำหรับใส่หลอดด้าย

14. **ผัง** เป็นไม้ที่ขึงไว้ตามความกว้างของผ้าที่ทอ เพื่อให้หน้าผ้าตึงพอดีกับพืมหือ และเพื่อให้ลายผ้าตรง ไม่คดไปคดมา

15. **หวีหนู** ใช้วางเส้นด้ายยืนที่ขึงในกี่แล้วให้เป็นระเบียบ ทำให้ด้ายเครือไม่พันกัน

16. **ไม้ไขว้ทอ** ใช้ขัดสานเส้นด้ายยืน เพื่อให้เส้นด้ายยืนขัดสานกันได้สะดวกขึ้น

4.9.2 ขั้นตอนการเตรียมเส้นฝ้ายสำหรับที่จะใช้ในการทอ

1. **การเก็บดอกฝ้าย** เมื่อปลูกฝ้ายจนฝ้ายออกดอกแล้ว ก็จะมีการเก็บดอกฝ้าย ซึ่งจะนิยมเก็บกันในเวลาเช้า เพราะจะทำให้ฝ้ายไม่พุงกระจาย โดยการเก็บจะคัดเอาแต่ดอกฝ้ายหรือปุยฝ้ายที่มีเมล็ดติด หลังจากนั้นก็นำดอกฝ้ายไปตากแห้ง เพื่อนำมาแยกเมล็ดต่อไป

2. **การอัดฝ้าย อ้วนฝ้าย หรือ หีบฝ้าย** เป็นกระบวนการบีบเมล็ดและเยาะเมล็ดออกจากปุยฝ้าย ซึ่งจะทำโดยการนำเอาปุยฝ้ายหรือดอกฝ้ายที่ตากแห้งสะอาดดีแล้วมาแยกเมล็ดโดยใช้เครื่องอัดฝ้าย วิธีการทำ คือ ใช้มือข้างหนึ่งจับที่จับ แล้วค่อยๆ หมุนฟันเฟืองไปอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่อีกมืออีกข้างหนึ่งจับปุยฝ้ายที่เตรียมไว้ใส่เข้าไประหว่างไม้กรรมเกลี้ยงขนาดชิดกันซึ่งมีฟันเฟืองอยู่ด้านนอก จะทำให้ส่วนที่เป็นปุยฝ้ายถูกหนีบลอดข้ามไปหล่นตรงตะกร้าหรือกระบุงที่เตรียมไว้ ส่วนเมล็ดก็จะร่วงลงพื้นแล้วนำปุยฝ้ายที่ได้ไปดัดเพื่อให้แตกตัวต่อไป

3. **การดัดฝ้ายหรือแกบฝ้าย** เป็นกระบวนการทำให้ปุยฝ้ายกระจายตัวเป็นปุยละเอียดโดยใช้ กงดัดฝ้าย กังยิงฝ้าย หรือ กงแกบฝ้าย ซึ่งทำมาจากไม้ไผ่เหลาให้ปลายเรียวทั้งสองข้างเพื่อตัดซึ่งไม่ให้โค้งเข้าหากันจะมีลักษณะคล้ายกับคันธนู อุปกรณ์คู่กันคือปล้องไม้ไผ่ขนาดเล็ก และกระบุงขนาดใหญ่พิเศษ ทรงปากกว้างพอประมาณขอบปากกระบุงด้านหนึ่งมันท่อนไม้เพื่อเวลาดัดฝ้ายปากกระบุงจะได้ยกหนุนสูงจากพื้น ขั้นตอนการทำคือ นำปุยฝ้ายมาใส่กระบุง แล้วเอามือข้างหนึ่งจับกงดัดฝ้ายถือด้านที่เป็นคันธนูไว้ให้เส้นเชือกถูกปุยฝ้าย แล้วใช้มืออีกข้างจับปล้องไม้ไผ่ขนาดเล็กดัดเส้นเชือกต่อเนื่องไป เพื่อให้ปุยฝ้ายกระจายตัวเป็นปุยละเอียดและต้องดัดจนทั่วสม่ำเสมอ การดัดฝ้ายแต่ละครั้งไม่ควรดีดค้างไว้เพราะปุยฝ้ายจะคืนตัวจับกันเป็นก้อนเหมือนเดิม จากนั้นจึงนำปุยฝ้ายที่ได้ไปม้วน

4. **การม้วนฝ้ายหรือล้อฝ้าย** ทำได้โดยการนำปุยฝ้ายที่ดัดเป็นปุยละเอียดแล้ว วางบนแป้นล้อฝ้ายซึ่งทำจากไม้เนื้อแข็งเป็นแผ่นหนาประมาณ 1 นิ้ว รูปทรงส่วนใหญ่เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า การวางปุยฝ้ายต้องวางกระจายให้สม่ำเสมอให้มีขนาดใหญ่กว่าฝ่ามือเพียงเล็กน้อย แล้ววางไม้ล้อฝ้ายซึ่งรูปทรงคล้ายตะเกียบไว้บนส่วนปุยฝ้ายจากนั้นเอาฝ่ามือถูปุยฝ้ายให้ม้วนขนานเข้าไปกับไม้ล้อฝ้ายโดยรักษาน้ำหนักมือให้พอเหมาะไม่ให้ม้วนฝ้ายแน่นหรือหลวมเกินไป แล้วดึงไม้ล้อฝ้ายออกจะได้ฝ้ายเป็นม้วนหลอดกลมยาว โดยการม้วนแต่ละครั้งต้องทำจนปุยฝ้ายที่ดัดไว้หมด จากนั้นจึงนำฝ้ายที่ม้วนเสร็จแล้วไปปั่นเป็นเส้นด้วย

5. **การปั่นฝ้าย** การปั่นฝ้ายเป็นเส้นใยฝ้ายจะใช้เครื่องมือที่เรียกว่า กงปั่นฝ้าย หรือ หลาปั่นฝ้าย ซึ่งเป็นส่วนโครงสร้างทำจากไม้เนื้อแข็ง ส่วนวงล้อนั้นจะประกอบจากซี่ไม้ไผ่ โครงสร้างส่วนฐานประกอบจากท่อนไม้คล้ายตัวอักษร T โดยส่วนหัวมีเสาหลัก 2 ข้างเข้าต่อเป็นเดือยทะลุฐานข้างหนึ่งสั้นกว่าเพื่อให้เอียงเข้าหาด้านผู้ปั่น ส่วนเสาหลักที่ขึ้นไปจะยาวเท่ากัน โดยส่วนกึ่งกลางจะเจาะทะลุใส่คานแกนของวงล้อปั่นฝ้าย วงล้อนี้จะทำด้วยซี่ไม้ไผ่มัดประกบกันด้วยเส้นเชือก มีลักษณะคล้ายล้อจักรยาน ที่คานแกนกลางวงกลมนี้อาจต่อยาวออกมาเป็นที่จับสำหรับหมุนปั่นฝ้าย ส่วนฐานอีกด้านหนึ่งจะเข้าเดือยไม้อีกชิ้นหนึ่ง ซึ่งมีหลักเตี้ยๆ ขึ้นไปเป็นคานใส่เหล็ก อีกด้านหนึ่งเป็นปลายแหลมเข้าหาด้านของผู้ปั่นฝ้าย เหล็กปลายแหลมนี้นี้เรียกว่า ไน ซึ่งจะหมุนโดยแรงเหวี่ยงของเส้น

เชือกที่ผูกโยงรอบวงล้อมาหาแกนของเหล็กไป เมื่อหมุนวงล้อเหล็กไนก็จะหมุนไปด้วยวิธีการปั่นฝ้าย ทำโดยการเอาปลายม้วนฝ้ายต่อไว้ที่เหล็กไป ส่วนมืออีกข้างหนึ่งจับที่หมุนให้วงล้อหมุน ทำให้เกิดแรงเหวี่ยงตีเกลียวม้วนฝ้ายที่จ่อไว้ เมื่อดึงมือที่ถือม้วนฝ้ายออกมาก็จะเป็นเส้นฝ้ายเมื่อผ่อนมือย้อนกลับ เส้นฝ้ายก็จะไปม้วนอยู่กับเหล็กไน เมื่อฝ้ายอันแรกใกล้หมดก็เอาม้วนต่อไปมาทำใหม่ให้ต่อเนื่องกันจนเต็มเหล็กไน จากนั้นจึงนำเส้นใยฝ้ายที่ได้ไปใส่ไม้เปียฝ้าย หรือ ไม้เบฝ้ายต่อไป

6. การเปียฝ้ายหรือการเปฝ้าย เป็นขั้นตอนที่ทำเพื่อพันพักเส้นฝ้ายที่ปั่นเป็นใยฝ้ายแล้วเพื่อทำเป็นปอยหรือใจฝ้าย โดยใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่า ไม้เปีย หรือ ไม้เบ ซึ่งทำจากไม้เนื้อแข็งจะมีไม้ที่เข้าเดือยปิดหัวท้ายหรือส่วนล่างจะไว้สลับทิศกัน วิธีการเปียฝ้าย คือ นำเส้นใยฝ้ายที่ม้วนไว้กับเหล็กไนมาคลายออกแล้วค่อยๆ พันกับไม้เปียโดยใช้มือข้างหนึ่งกำไม้เปียตรงกลางแกน แล้วใช้มืออีกข้างหนึ่งจับเส้นใยฝ้ายกับไม้เปียฝ้าย ให้หนาพอประมาณรักษาน้ำหนักมือเพื่อไม่ให้เส้นใยฝ้ายไม่ตึงหรือหย่อนจนเกินไป เมื่อได้เส้นใยในปริมาณที่ต้องการก็คล้ายเส้นฝ้ายออกจากไม้เปียฝ้ายมาพันเป็นปอย หรือใจฝ้าย เพื่อเก็บเส้นฝ้ายไม่ให้พันกันและเป็นระเบียบพร้อมที่จะนำไปย้อมและทอต่อไป

4.9.3 กระบวนการย้อมสี

เส้นใยที่ได้จากฝ้ายจะมีสีขาวหรือสีขาวย่นหรือสีน้ำตาลอ่อน ขึ้นอยู่กับชนิดของฝ้าย ดังนั้นเมื่อนำมาทอจึงต้องนำฝ้ายไปย้อมเพื่อให้เกิดสีที่สวยงาม ในอดีตสีที่นำมาย้อมฝ้ายนั้นจะได้จากวัสดุธรรมชาติซึ่งสามารถหาวัตถุดิบได้ตามท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นเปลือกไม้ รากไม้ ดอกผล หรือจากสัตว์บางชนิด แต่เนื่องจากกรรมวิธีในการสกัดสีจากธรรมชาติค่อนข้างยุ่งยาก และวัตถุดิบเริ่มหายาก อีกทั้งสีสันทันที่ได้ไม่มีความหลากหลาย คุณภาพในการย้อมไม่ดีนัก จึงมีการนำสีที่ได้จากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือสีเคมีมาใช้ในการย้อม ซึ่งช่วยให้สะดวก รวดเร็ว รวมทั้งยังได้สีสันทันต่างๆ มากมาย สามารถไล่ระดับสีได้ จึงทำให้ผู้ที่ใช้กรรมวิธีการย้อมธรรมชาติลดน้อยลงมาก

ในปัจจุบันสีที่นำมาย้อมเส้นใยฝ้ายสามารถแบ่งได้เป็น สีธรรมชาติและสีวิทยาศาสตร์ สีที่ได้จากธรรมชาติทั้งหมดได้มาจากพืช และสัตว์บางชนิด สีที่ได้จากพืชจะนำมาจากส่วนต่างๆ ได้แก่ เปลือก ราก แก่น ใบ ดอก และผล ส่วนสัตว์นั้นได้มาจาก ตัวครั่ง วัตถุดิบที่นำมาใช้และกระบวนการในการย้อมสีธรรมชาตินั้น แต่ละท้องถิ่นจะมีความแตกต่างกันสีสันทันที่ได้จึงแตกต่างกันไปด้วย

4.9.4 ขั้นตอนการย้อม

การย้อมนั้นแบ่งได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การย้อมเย็น จะนิยมย้อมในหม้อดิน โดยการเตรียมน้ำสีใส่ไว้ในหม้อ จากนั้นนำเส้นฝ้ายไปจุ่มลงในหม้อ ใช้มือคน บีบ จนกระทั่งได้สีตามต้องการ หรือจะทำการหมักไว้เพื่อให้สีที่ได้เข้มขึ้น

2. การย้อมร้อน เป็นการนำเส้นฝ้ายไปต้มในหม้อที่ใส่น้ำสี ใช้ไม้คนเพื่อให้ฝ้ายโดนน้ำสีอย่างทั่วถึง เมื่อได้สีตามต้องการจึงนำไปซักและตากแห้งซึ่งการย้อมร้อนมีขั้นตอนดังนี้

2.1 นำเส้นด้ายที่จะไปทำการย้อมมาซักด้วยน้ำสะอาดเพื่อขจัดฝุ่นผงและไขต่างๆ จากนั้นบีบน้ำออกให้หมดเพื่อให้สีที่ย้อมติดเส้นฝ้ายอย่างสม่ำเสมอ

2.2 นำเส้นฝ้ายที่บีบน้ำออกแล้วลงไปต้มในหม้อน้ำสี คนฝ้ายอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สีเข้าไปในเส้นฝ้ายอย่างทั่วถึงประมาณ 30 นาที (ขึ้นอยู่กับชนิดของวัตถุดิบที่นำมาย้อม)

2.3 เมื่อได้สีตามต้องการ นำเส้นฝ้ายขึ้นจากหม้อต้ม บีบให้หมด นำไปซักด้วยน้ำสะอาดแล้วตากให้แห้ง ถ้าต้องการให้สีเข้มขึ้นสามารถนำมาต้มอีกครั้งหนึ่งจนกว่าจะได้สีตามต้องการ

4.9.5 วิธีการย้อมสีผ้าทอของชาวไทลื้อ

1. การหาพันธุ์ไม้ที่ให้สีในการย้อมผ้าซึ่งชาวไทลื้อส่วนมากจะนิยมสีครามจึงใช้ต้นครามเป็นวัตถุดิบในการย้อมสีโดยการนำมาชดเป็นวงกลมแล้วนำมาแช่ในหม้อดินหมักประมาณ 5-7 วันแล้วจึงเอาต้นครามออกเอาเฉพาะน้ำคราม

2. เดิมปูลงไปแล้วคนให้ขึ้นทิ้งไว้ประมาณ 1 วันพอน้ำปูนและครามตกตะกอนแล้วให้รินเอาน้ำใสๆ ออก เอาเฉพาะส่วนที่ตกตะกอนไปผสมกับส่วนประกอบอื่นๆ

3. นำใบลมแล้ง ใบหนาดและใบระหุ่งแดง หรือเปลือกมะริดไม้ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือรวมกันก็ได้มาแช่หมักในหม้อจนกว่าน้ำจะเป็นสีเหลืองและนำไปผสมกับน้ำคราม

4. นำใบผักหมหรือเอาทั้งต้นตากให้แห้งแล้วนำมาเผาให้เป็นขี้เถ้าเสร็จแล้วนำขี้เถ้าไปผสมกับส่วนผสมในข้อ 3 คนให้ขึ้นขึ้น

5. เสร็จแล้วนำเอาครามที่ได้ในข้อ 1 ประมาณ 1 แก้ว ไปผสมกับน้ำที่ได้จากข้อ 3 และ 4 คนให้เข้ากันแล้วจึงนำผ้าที่จะย้อมมาแช่ประมาณ 1-3 วัน ควรขยำผ้าบ่อยๆ เพื่อให้สีซึมเข้าไปในเนื้อผ้าให้ทั่วถึงจากนั้นนำมาตากแห้งเป็นการเสร็จกรรมวิธีการย้อมผ้า

4.9.6 วิธีการทอผ้า

หลักการของการทอผ้าก็คือ การทำให้เส้นด้ายสองกลุ่มขั้ดกัน โดยเส้นด้ายทั้งสองตั้งฉากกัน เส้นด้ายกลุ่มหนึ่งเรียกว่า ด้ายยืน และอีกกลุ่มหนึ่งเรียกว่า ด้ายพุ่ง ลักษณะของการขั้ดกันของด้ายพุ่งและด้ายยืนจะขั้ดกันธรรมดา เรียกว่า ลายขั้ด แต่อาจจะมีการเพิ่มลวดลายให้ผืนผ้าด้วยเทคนิคพิเศษต่างๆ ได้

ขั้นตอนในการทอผ้า

1. สืบเส้นด้ายยืนเข้ากับแกนม้วนด้ายยืน และร้อยปลายด้ายแต่ละเส้นเข้าในตะกอลแต่ละชุดและพันหวี ดึงปลายเส้นด้ายยืนทั้งหมดม้วนเข้ากับแกนม้วนผ้าอีกด้านหนึ่ง ปรับความตึงหย่อนให้พอเหมาะ กรอด้วยเข้ากระสวยเพื่อใช้เป็นด้ายพุ่ง
2. เริ่มการทอโดยกดเครื่องแยกหมู่ตะกอล เส้นด้ายยืนชุดที่ 1 จะถูกแยกออกและเกิดช่องว่างสอดกระสวยด้วยด้ายพุ่งผ่านสลับทะกอลชุดที่ 1 ยกตะกอลชุดที่ 2 สอดกระสวยด้วยด้ายพุ่งกลับทำสลับทันไปเรื่อยๆ
3. การกระทบพันหวี (ฟืม) เมื่อสอดกระสวยด้วยด้ายพุ่งกลับก็จะกระทบพันหวีเพื่อให้ด้ายพุ่งแนบติดกันได้นั่นคือผ้าที่แน่นอน
4. การเก็บหรือม้วนผ้าเมื่อทอผ้าได้พอประมาณแล้วก็จะม้วนเก็บในแกนม้วนผ้าโดยผ่นแกนด้ายยืนให้คลายออกและปรับความตึงหย่อนใหม่ให้พอเหมาะ

4.9.7 เทคนิคการทอผ้า

1. **การเกาะหรือล้วง** ถือเป็นเทคนิคเก่าแก่ และแพร่หลายไปทั่วโลก โดยเป็นวิธีทอที่ใช้เส้นด้ายพุ่งแทรกเข้าเส้นยืนตรงตามแบบที่สร้างไว้ โดยใช้ด้ายสีต่างๆ ซึ่งด้ายจะม้วนอยู่ในหลอดไม้ล้วงอันเล็กๆ ทำจากไม้ไผ่ เรียกว่า “มะสวย” และต้องย้อนพุ่งกลับไปที่เดิม โดยให้เกี่ยวหรือคล้องกับเส้นยืนเส้นหนึ่งที่ขอบตัวลาย การทอลักษณะนี้จะช่วยเพิ่มความทนแก่ผืนผ้า ทำให้เกิดลวดลายที่ละเอียดและสลับทันไปมาแลดูคล้ายกลิ้งพันปลาแนวเฉียง นิยมเรียกผ้าชนิดนี้ว่า ผ้าลายน้ำไหล ด้ายเส้นยืนมักเป็นสีดำ ส่วนลวดลายและสีสันมาจากด้ายเส้นพุ่ง ซึ่งเป็นความนิยมในการใช้เส้นพุ่งหลากสีแยกใส่กระสวยเป็นอันๆ ผู้ทอจึงต้องมีความชำนาญและแม่นยำในการทอ ไม่ให้เกิดลวดลายผิดพลาดทั้งยังต้องมีความอดทนสูง

2. **การจก** เป็นการสร้างลวดลายขณะทอด้วยการเพิ่มเส้นพิเศษเสริมโครงสร้างปกติที่เป็นเส้นพุ่งหรือมีเส้นพุ่งพิเศษแทรกเข้ามาเป็นช่วงๆ ตลอดความกว้างของผืนผ้า การจกต้องใช้อุปกรณ์พิเศษเป็นวัตถุปลายแหลมในอดีตนี้นักทอแต่ต่อมานิยมใช้เข็ม ด้วยการใส่ปลายแหลมของเข็มเย็บด้ายเส้นยืนเพื่อจะสอดด้ายเส้นพุ่งไปสร้างลวดลายไปตามแนวขวางของผ้า ลวดลายจึงเป็นไปตามแนวของผืนผ้าเป็นลายที่เกิดจากสีสันของเส้นด้ายพิเศษนั่นเอง

3. **การขีด** เป็นการสร้างลวดลายด้วยการเพิ่มเส้นพุ่งพิเศษคล้ายกับการจก แต่ไม่ใช้วัตถุปลายแหลมเป็นเครื่องมือ เปลี่ยนมาเป็นไม้ค้ำ หรือเขาซึ่งเป็นอุปกรณ์กำหนดชุดลายทำได้จากไม้ไผ่ยาวประมาณ 50 เซนติเมตร โยงเข้ากับด้ายเส้นยืนเมื่อต้องการทอลาย ผู้ทอจะดึงเขาชุดลายนั้นมาใช้ส่วนลายที่ไม่ใช้ก็จะเก็บเขาแขวนเหนือก็ ดังนั้นเขาหนึ่งอันจึงหมายถึงลายหนึ่งแถวเส้นพุ่งเมื่อทอมาถึงเขาก็จะใช้ไม้ค้ำ มีลักษณะเป็นไม้แบนๆ ยาวๆ สอดผ่านเส้นยืนไปตามที่เขากำหนดไว้

แล้วพลิกดาบให้สันดาบตั้งขึ้นเพื่อให้เกิดช่องว่างพอที่จะพุ่งกระสวยเข้าไปได้เมื่อกระสวยผ่านไปสู่สุดของผ้าแล้วจึงดึงไม้ดาบออก

เทคนิคการทอผ้าขึ้น แบบอื่นๆ ที่พบก็คือ การเก็บขิด หรือในภาษาท้องถิ่นเรียกว่า การเก็บมุก จะนิยมทอด้วยด้ายเงินและด้ายทอง นอกจากนี้ก็พบว่าการทอด้วยเทคนิคการ “เกาะ” หรือ “ลัวง” ซึ่งได้รับการส่งเสริมจนกลายเป็นเอกลักษณ์ในจังหวัดน่าน เรียกกันโดยทั่วไปว่า “ชิ้นลายน้ำไหล”

4.9.8 โครงสร้างผ้าขึ้นของชาวไทลื้อ

ลักษณะเด่นของชิ้นไทลื้อคือ ลวดลายมักจะอยู่ตรงกลางของตัวชิ้นเป็นส่วนใหญ่ โดยส่วนตื้นชิ้นมักจะเป็นสีพื้น เป็นผ้าชิ้นที่มี 2 ตะเข็บเนื่องจากเป็นวิธีการเย็บผ้าถุงสองข้างติดกัน ชิ้นไทลื้อประกอบด้วยโครงสร้างหลัก 3 ส่วน คือ

1. **หัวชิ้น** มีความยาวประมาณ 1 คืบ นิยมใช้ฝ้ายมาทำเป็นหัวชิ้น เพราะผ้าฝ้ายมีความยืดหยุ่นและเหนียวตรงเอวของผู้สวมใส่จะแน่นและกระชับ ไม่หลุดง่าย หัวชิ้นส่วนใหญ่มีสีขาว สีแดง สีดำ หรือฝ้ายย้อมสีคราม ตามความนิยมในแต่ละพื้นที่

2. **ตัวชิ้น** เป็นส่วนที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นไทลื้อได้อย่างชัดเจนที่สุด มีโครงสร้างเป็นริ้วขวางไม่สม่ำเสมอ แต่มีแบบแผนเรียกว่า ชิ้นดำ หรือ ชิ้นตาล้อ ลวดลายเกิดจากการพุ่งด้ายหลายสีต่างๆ สลับกัน มีเทคนิคการทอผ้าเป็นลายขิดธรรมดา เส้นยืนเป็นเส้นฝ้ายสีแดง สีดำ หรือเส้นฝ้ายย้อมคราม ทอขัดด้วยเส้นพุ่งเป็นเส้นฝ้ายหรือเส้นไหม ส่วนบนสุดของตัวชิ้นจะทอด้วยเส้นฝ้ายปั่นมือสีขาว ทอให้กว้างประมาณ 1 นิ้ว เพื่อเป็นสิ่งที่บอกถึงเอกลักษณ์ที่สำคัญของผ้าชิ้นไทลื้ออีกอย่างหนึ่ง และแถบสีขาวนี้มีไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายบอกว่าด้านนี้เป็นด้านบน เอาไว้เย็บติดกับหัวชิ้น ต่อมาเป็นส่วนของลวดลายที่เป็นริ้วไม่สม่ำเสมอ แต่เป็นแบบแผน ชิ้นไทลื้อจะมีความแตกต่างชิ้นของกลุ่มไทกลุ่มอื่น เนื่องจากรูปร่างของหญิงชาวไทลื้อบอบบางและมีรูปร่างสันทัด โดยลวดลายที่เกิดขึ้นในผืนผ้าชิ้นเป็นลวดลายที่เกิดจากการใช้เทคนิคต่างๆ ในการทำลายของหญิงชาวไทลื้อ

3. **ตีนชิ้น** ใช้ผ้าฝ้ายสีเข้มมาต่อ ส่วนมานิยมต่อด้วยสีดำ สีครามเข้ม สีเขียว และ ตีนชิ้นจะเย็บไม่มีลวดลาย อาจมีการตกแต่งริมผ้าด้านล่างสุดด้วยแถบริบบิ้นจากเมืองจีนหรือผ้ากำมะหยี่ และ ผ้าแพรจีน

4.9.9 ผ้าขึ้นไทลื้อเมืองน่าน

สมัยเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง ในบรรดาพลเมืองที่ถูกกวาดต้อนมาในเมืองน่าน ชาวไทลื้อเป็นกลุ่มที่เข้ามามากที่สุด จึงมีข้อสันนิษฐานว่า น่านอาจจะมีไทลื้ออาศัยอยู่จำนวนมากที่สุดในเขตภาคเหนือ แต่สถิติจำนวนชาวไทลื้อนั้นไม่แน่นอน เพราะมักถูกนับรวมกับชาวไทยวน

หรือคนเมือง เนื่องจากมีวิถีการดำรงชีวิตที่คล้ายคลึงกัน ในปัจจุบันไทลื้อที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองน่าน อาศัยอยู่มากใน อ.ทุ่งช้าง อ.ปัว และ อ.ท่าวังผา เนื่องจากวัฒนธรรมในจังหวัดน่านมีลักษณะพิเศษ คือการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมของชาวไทยวน และชาวไทลื้อ ด้วยเหตุนี้ลักษณะผ้าขึ้นที่ปรากฏในจังหวัดน่านจึงมีลักษณะพิเศษที่แทบจะแยกกันไม่ออกระหว่างชาวไทยวนกับไทลื้อ แต่มีลักษณะเด่นในด้านวิธีการทอที่พบเฉพาะในกลุ่มชาวไทลื้อที่น่าน คือ วิธีการมัดหมี่ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเทคนิคการมัดหมี่นี้ชาวไทลื้อในจังหวัดน่านได้เลียนแบบมาจากชาวลาว หรือ ไทเหนือ ซึ่งชาวไทลื้อเรียกวิธีการมัดหมี่นี้ว่า “มัดก่าน” หรือ คาดก่าน และชิ้นที่มีลวดลายมัดหมี่หรือมัดก่านนี้เรียกกันว่า “ชิ้นก่าน”

ประเภทของผ้าขึ้นไทลื้อ มี 6 ประเภท ได้แก่ (ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ. 2557: 6-13)

1. **ชิ้นเชียงแสน** เป็นชิ้นพื้นบ้านที่ใช้ในในชีวิตประจำวันของชาวเมืองน่าน ชื่อเรียกของชิ้นชนิดนี้แสดงถึงแหล่งกำเนิดว่าเป็นแบบดั้งเดิมของชาวไทยวนในเชียงแสนมาแต่อดีต ลักษณะเป็นผ้าขึ้น 2 ตะเข็บ สีพื้นหลักคือสีแดงหรือสีคราม ลายขวางเป็นสีดำ คราม หรือขาว ทอด้วยเทคนิคกรรมตามีการจัดโครงสร้างของลายขวางบนตัวชิ้นเป็นระยะที่แน่นอน ประกอบด้วยแถบลายใหญ่ 1 แถว สลับกับแถบลายเล็ก 3 แถว ตลอดจนตัวชิ้น ในแถบลายใหญ่นั้นมีริ้วเล็กๆ 5 แถวเป็นส่วนประกอบ ซึ่งลายริ้วเล็กๆ นี้นิยมใช้ด้ายควบเส้นสีขาวกับสีคราม ที่เรียกว่า “ปั่นไก” หรือใช้ด้ายมัดก่านที่เรียกว่า “ก่านข้อ” คือมันเป็นข้อๆ ทำให้ลายริ้วนี้มีสีขาวประเป็นจุดๆ ช่วยเน้นให้แถบลายขวางเด่นชัดขึ้นตัดกับสีพื้นหลัก มีการตกแต่งแถบลายใหญ่แถวสุดท้ายก่อนถึงตีนชิ้นด้วยเทคนิคปั่นไก หรือ ก่านข้อเป็นพิเศษ ล่างสุดเป็นตีนชิ้นทอต่อเนื่องนิยมนำสีดำและแดง ส่วนหัวชิ้นเย็บต่อด้ายผ้าพื้นสีแดง

2. **ชิ้นม่าน** เป็นชิ้นที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชาวเมืองน่าน ลักษณะเป็นชิ้นลายขวางเย็บ 2 ตะเข็บ ทอด้วยฝ้ายปนไหมและนิยमतอลายมุก (ขิด) ด้วยเส้นใยโลหะ (ไหมเงิน ไหมคำ) การจัดองค์ประกอบของลายขวางที่ที่เป็นลายมุกสลับกับสีพื้นมีการจัดช่วงระยะไม่เสมอกัน แต่มีโครงสร้างที่แน่นอน โดยตัวชิ้นทอต่อเนื่องกับตีนชิ้น เย็บต่อหัวชิ้นด้วยผ้าพื้นสีแดง โครงสร้างของตัวชิ้นอาจแบ่งองค์ประกอบเป็น 5 ช่วง จากบนถึงล่างได้แก่

1. **ดาทองหมุ่** เป็นแถบลายมุก (ขิด) 1 แถว ลายมุกนั้นประกอบด้วยลายริ้วขนาดเล็ก 3-5 แถว ที่ดูรวมกันแล้วเป็นลักษณะแถบใหญ่ที่เรียกว่า “ดาหมุ่”

2. **ทองขึ้น** เป็นผ้าพื้นสีเข้มขนาดกว้างกว่าช่วงอื่นใช้เส้นพุ่งฝ้าย นิยมนำสีดำ น้ำตาล หรือคราม คั่นด้วยมุก (ขิด) 1 แถบเรียกว่า “ดาหับบน”

3. **จัดออน** เป็นผ้าพื้นสีอ่อนใช้เส้นพุ่งไหม นิยมนำสีบานเย็น เขียว หรือชมพู คั่นด้วยดาหมูลายมุก (ขิด) อีก 1 แถวเรียกว่า “ดาหับล่าง”

4. **จัดแหล่** เป็นผ้าพื้นสีเข้ม ใช้เส้นพุ่งไหม (แหล่ = สีเข้มเช่น สีดำคราม) นิยมสีม่วงเข้ม สีคราม หรือสีน้ำเงิน

5. **ตาหมู** เป็นลายมุก (ขีด) กลุ่มใหญ่ 3 แถว หรือ 4 แถว นิยมทอด้วยเส้นโลหะ(ไหมเงิน ไหมคำ) หรือใช้ไหมสีสด เช่น สีม่วง เหลือง แดง ลายที่นิยมคือ ลายมุกกันด้วยหรือมุกดอกแก้ว

ลักษณะตีนขึ้น ที่เป็นแบบมาตรฐานจะประกอบด้วยส่วนของผ้าพื้น 3 สี เรียกว่า ป่าน ตีน เล็บ คือมี 3 แถว ใช้เส้นพุ่งฝ้ายให้มีสีตัดกัน เช่น แดง-ดำ-แดง หรือ ม่วง-น้ำตาลเข้ม-ม่วง เป็นต้น วรรณะสีหลักของตีนมานคือ สีม่วง หรือ สีน้ำเงิน มีส่วนบนของตัวขึ้นสลับสี เช่น สีม่วง บานเย็น ดำคราม เป็นสีที่นิยม คำว่า “มาน” จึงมีความหมายถึงลักษณะของตีนที่มีช่วงสีพื้นที่เป็นสีอ่อนที่เรียกว่า “จัดอ่อน” และช่วงสีพื้นที่เป็นสีเข้มที่เรียกว่า “จัดแหล่” โดยแถบลายมุก (ขีด) คั่นสลับที่เรียกว่า “ตาหมู” ซึ่งนิยมทอด้วยเส้นใยโลหะดูแวววาว โดยช่วงล่างของตัวขึ้นนั้นมีตาหมู 3-4 แถว เป็นลักษณะเด่น

3. **ขึ้นป้อง** เป็นขึ้นลายขวางเย็น 2 ตะเข้ม ลายขวางทอด้วยเทคนิคขีด (ซึ่งในเมืองน่านเรียกว่า เทคนิคเก็บมุก ยกมุก หรือเก็บดอก) วัสดุที่ใช้ทอมีทั้งฝ้าย ไหม และไหมเงินไหมคำ โครงสร้างของขึ้นป้องในอดีตอาจแบ่งออกได้เป็น 4 แบบใหญ่ได้แก่

3.1 **ขึ้นป้องตาแหล่** (ออกเสียงว่า ต่า-เล่) หรือ ขึ้นป้องตาโทน (ออกเสียงว่า ต่า-โตน) เป็นขึ้นที่มีลายขวางขนาดเท่ากัน สลับสีพื้นโดยเว้นช่วงระยะเท่ากันตลอดผืน ลายขวาง (หรือตา) ที่เป็นมาตรฐานจะประกอบด้วยลายริ้ว 5 แถว มีลายริ้วใหญ่หรือลายหลักอยู่ตรงกลาง และมีลายริ้วขนาดเล็กอีก 4 แถวประกอบ 2 ข้าง ดูรวมๆ แล้วก็จะเห็นเป็นลายใหญ่แถวเดียวมีลายแถวสุดท้ายก่อนถึงตีนขึ้นที่มักจัดองค์ประกอบต่างจากลายอื่นๆ (คำว่า แหล่ หรือ โทน บ่งบอกว่าเป็นตาเดี่ยวหรือแถวเดียวไม่มีลายอื่นมาสลับอีก) ส่วนตีนขึ้นมีลักษณะเด่นคือ ทอต่อเนื่องเป็นผ้าพื้น 3 ช่วง เรียกว่า ป่าน ตีน และ เล็บ เหมือนกับขึ้นมาน

3.2 **ขึ้นป้องตาคีบ** (ออกเสียงว่า ต่า-กีบ) หรือป้องตาผ่า (ออกเสียงว่า ต่า-ผ่า) เป็นขึ้นที่มีลายขวางแถบเล็ก คั่นสลับกับลายขวางแถบใหญ่ ลายขวางแถบเล็กนี้เองที่ชาวบ้านผู้ทออธิบายว่าเหมือนกับ “คีบ” หรือ ขนاب 2 ข้างของลายแถบใหญ่หรือเหมือนกับเป็นลายที่แทรก “ผ่า” กลางเข้ามาระหว่างลายใหญ่อีกทีหนึ่ง การทอสลับลายหรือตาเล็กสลับตาใหญ่นี้จะได้ช่วงจังหวะเท่าๆ กัน ตลอดทั้งผืนส่วนตีนขึ้นนั้น ประกอบด้วย ป่าน ตีน และ เล็บ เช่นเดียวกับขึ้นป้องตาแหล่

3.3 **ขึ้นป้องเคิบไหมคำ** ขึ้นชนิดนี้อาจเรียกชื่อตามวัสดุที่ทอว่าขึ้นไหมคำ ขึ้นไหมคำเคิบ ขึ้นคำเคิบ หรือ ขึ้นเคิบ ก็ได้ เป็นขึ้นที่มีการจัดระยะของลายขวางเท่าๆ กัน ตลอดผืนแบบเดียวกับขึ้นป้องตาแหล่เพียงแต่นิยมทอด้วยเส้นโลหะหรือวัสดุที่ให้ความแวววาวที่เรียกกันว่า “ไหมเงิน ไหมคำ” คำว่า “เคิบ” อาจมาจากคำว่า “เคลือบ” ตามการออกเสียงของชาวไทลื้อ ทั้งนี้วัสดุที่

ใช้ส่วนใหญ่เท่าที่พบเป็นฝ่ายปันกับการดาเซเคลือบสีทองหรือสีเงิน ที่เป็นโลหะกะไหล่เงินหรือกะไหล่ทองพบน้อย เนื่องจากเป็นวัสดุนำเข้ามีราคาแพงจึงมักพบเฉพาะในผ้าชิ้นของเจ้านายหรือชนชั้นสูงในเมือง ส่วนวัสดุกระดาษเคลือบเงินหรือทองนั้นไม่ค่อยทนทานเมื่อใช้ไปนานๆ ก็จะหลุดเหลือเพียงเส้นใยฝ้าย แต่ยังคงมีเศษสีเงินเหลืออยู่บ้างเป็นหลักฐาน วัสดุสีเงิน สีทองที่ใช้ในยุคหลังมันเป็นใหญ่สังเคราะห์หรือพลาสติก ขึ้นปองคำเคิบใหม่คำนี้ เท่าที่พบส่วนใหญ่เน้นพื้นผิวนิยมทอดด้วยเส้นยืนเป็นเส้นฝ้ายสีดำ เส้นพุ่งเป็นไหมสีม่วง ตรงส่วนเชิงของลายขวางก่อนถึงตีนชิ้นจะมีลายเป็นเส้นๆ แบบชายคุย เรียกว่า “สายย่อย” (ในยุคหลังพบว่าผ้าพื้นทอดด้วยผ้าฝ้าย และในตัวชิ้นบางผืนมีการทอเกาะล้วยลายน้ำไหลสลับลายมุกด้วย)

3.4 ชิ้นปองกาน คือชิ้นปองที่มีลายมันกาน (มันหมีเส้นพุ่ง) สลับลายมุก ลักษณะเด่นคือช่วงสีพื้นจะใช้ลายมัดกานสลับแทน ลายมัดกานนี้เป็นลายเรขาคณิตมัดลายเลียนแบบลายมุก เช่น ลายขอลายกาบ สีที่นิยมคือสีม่วงเข้ม สีบานเย็น เขียว

4. ชิ้นกาน คือชิ้นที่เด่นด้วยเทคนิคลายมัดกานหรือมัดหมีเส้นพุ่ง เรียกชื่อว่า ชิ้นมัดกาน ชิ้นคาดกาน หรือ ชิ้นคาดก็ได้ เป็นชิ้นลายขวางเย็บ 2 ตะเข็บ พบในวัฒนธรรมผ้าทอไทลื้อแถบอำเภอท่าวังผา อำเภอเชียงกลาง และอำเภอบัว มีทั้งมัดกานฝ้ายและมัดกานไหม สีที่นิยมคือสีม่วงคราม บานเย็น เขียว ลายมัดกานเป็นลายเรขาคณิตเลียนแบบลายมุก เช่น ลายดอกจัน ดอกแก้ว ลายกาบ ลายขอล ชิ้นมัดกานฝ้ายล้วนพบในแถบอำเภอท่าวังผา ส่วนชิ้นมัดกานไหมที่เส้นยืนเป็นฝ้ายเส้นยืนเป็นไหมก็ได้พบในแถบอำเภอบัว และอำเภอเชียงกลาง โครงสร้างของชิ้นกานอาจแบ่งย่อยได้ 3 ประเภทดังนี้

4.1 ชิ้นกานปอง คือชิ้นกานที่ทอในโครงสร้างของชิ้นปองตาเหลี่ยม มีลายขวางมัดกานสลับลายมุกเท่าๆ กันตลอดตัวชิ้น ตีนชิ้นเป็นสีพื้นทอดต่อเนื่องตามแบบมาตรฐานชิ้นปอง คือ มีป่าน ตีน เล็บ หรืออาจเป็นตีนชิ้นสีเดียวกันก็ได้ ชิ้นกานปองบางผืนมีลักษณะพิเศษ คือ ไม่มีลายมุกสลับ ใช้ผ้าสีพื้นสลับลายมัดกาน หรือใช้ลายมัดกานล้วนแต่สลับสี เช่น สลับสีม่วงกับสีบานเย็นทำให้เห็นเป็นลายขวางในโครงสร้างแบบชิ้นปอง

4.2 ชิ้นกานมัน คือ ชิ้นกานที่ทอในโครงสร้างของชิ้นมัน การจัดลายขวางมัดกานสลับสีพื้นกับลายมุก ชิ้นบางผืนมีทั้งลายมุกสลับลายมัดกานและสีพื้น แต่บางผืนเป็นชิ้นลายมัดกานสลับสีพื้นเท่านั้น ซึ่งแต่ละผืนแม้จะมีรายละเอียดของการทอตกแต่งที่แตกต่างกัน แต่ยังคงเห็นโครงสร้างของความเป็นตัวชิ้นมันชัดเจนโดยดูได้จากการจัดสีและกลุ่มลายขวาง

4.3 ชิ้นกานล้วน คือ ชิ้นที่เป็นลายมัดกานทั้งผืนโดยไม่ได้จัดโครงสร้างเป็นลายขวางตามแบบชิ้นปองหรือชิ้นมันแต่อย่างใด เป็นมัดกานไหม นิยมสีม่วง ชิ้นประเภทนี้พบในกลุ่มไทลื้อ แถบอำเภอบัว แต่พบไม่มากนัก

5. ซิ่นตีนจก โครงสร้างของผ้าซิ่นชนิดนี้ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ หัวซิ่น ตัวซิ่น และตีนซิ่นเย็บต่อกัน หัวซิ่นเป็นผ้าพื้นสีแดง 1 ซิ่น หรือมี 2 ซิ่น สีแดงและสีขาว ตัวซิ่นเป็นซิ่นลายขวาง เย็บ 2 ตะเข็บ หรือ 3 ตะเข็บ ส่วนตีนซิ่นเป็นลายผ้าจกเย็บตะเข็บเดียว ผ้าพื้นตรงส่วนตีนจกมีสองแบบ คือ 1) เป็นสีแดงล้วน 2) เป็นสีดำและสีแดงอย่างละครึ่งโดยจกลดลายเฉพาะส่วนสีดำ ลดลายจกมีลักษณะเป็นแบบมาตรฐานของไทยวน คือ ประกอบด้วยลายหลักเป็นลายขนาดใหญ่ 1 แถว เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน เรียกว่า “ลายโคม” และมีลายประกอบ 2-3 แถว ลายที่นิยมคือลายขอ อาจมีลายแบบชายครูยเป็นส่วนล่างสุดหรือไม่ก็ได้ ซึ่งตีนจกที่พบในเมืองน่านค่อนข้างมีลักษณะหลากหลายรูปแบบ มีทั้งทอด้วยฝ้าย ฝ้ายปนไหม และนิยมทอด้วยเส้นใยโลหะ

6. ซิ่นแบบเมืองเงิน กลุ่มไทลื้อเมืองเงินปัจจุบันอยู่ในเขตแขวงไชยบุรี ประเทศสปป.ลาว ซึ่งเดิมเคยเป็นเขตเมืองน่าน ชาวไทลื้อเมืองเงินกลุ่มหนึ่งอาศัยอยู่ในเขตอำเภอทุ่งช้างและอำเภอเฉลิมพระเกียรติ มีวัฒนธรรมการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ผ้าซิ่นของชาวไทลื้อแบบเมืองเงินเป็นซิ่นลายขวางเย็บ 2 ตะเข็บ ทอด้วยฝ้ายและไหม และนิยมสอดเส้นใยโลหะแวววาวลดลายตกแต่งบนตัวซิ่นทอด้วยเทคนิคมุก (ขีด) และจก สีที่เด่นชัดคือ สีเหลือง แดง และดำเป็นเอกลักษณ์

4.9.10 ผ้าทออื่นๆ ที่ใช้ในวิถีชีวิตชาวไทลื้อ

1. ผ้าสะลิต่อน (พุก) เป็นปลอกผ้าสีดำหรือสีคราม เย็บเป็นช่องๆ สำหรับยัดนุ่นให้หนา ของผ้าสะลิต่อนจะเย็บด้วยผ้าต่างสีนิยมใช้ผ้าสีแดง หรือสีน้ำเงิน เย็บประกอบความหนาประมาณ 5 – 10 เซนติเมตร สะลิต่อนของชาวไทลื้อจะนิยมเย็บเป็นท่อนเดียว นิยมเก็บด้วยการวางซ้อนทับกันเป็นชั้นๆ

2. ผ้าหลบ (ผ้าปูที่นอน) เป็นผ้าฝ้ายสีขาวมักใช้ผ้า 2 ผืนเย็บต่อตรงกลางให้มีขนาดพอเหมาะแก่การปูนอน ส่วนเชิงจะทอลวดลายตกแต่งด้วยลายมุกสีแดงดำ มีตั้งแต่ลายแถวเดียวไปจนถึงลายเต็มผืนผ้า ลวดลายที่นิยมมีทั้งลายเรขาคณิต ลายรูปสัตว์ต่างๆ หรือลายข้าวหลามตัด ลากพฤษาต่างๆ

3. ผ้าแหลบ เป็นผ้าปูนอนกับพื้น ใช้ผ้าผืนเดียวทอ ทอมุกเป็นลวดลายเต็มผืนผ้ามีผ้าสีแดงขลิบโดยรอบ หรือบางทีก็มีผ้าสีครามหรือผ้า “ฮ่า” สำขาวซับด้านหลังยัดด้วยฝ้ายหรือนุ่น โดยผ้านี้ในอดีตนิยมใช้สำหรับเวลาเดินทาง หรือไปนอนที่วัดหรือนอนที่อื่นเพราะมีผืนเล็ก มีน้ำหนักเบาเหมาะแก่การพกพาไปในที่ต่างๆ

4. หมอนหก เป็นหมอนรูปทรงสี่เหลี่ยมด้านข้างมีลักษณะเป็นช่องๆ สำหรับยัดนุ่นเนื่องจากมีหกช่องจึงเรียกว่า “หมอนหก” นิยมใช้ผ้าที่มีลวดลายมุกหรือจก เย็บตกแต่งตรงส่วนหน้าหมอนให้มีความสวยงาม

5. หมอนผา หรือ หมอนขวาน เป็นหมอนอิงรูปสามเหลี่ยมขนาดใหญ่ มีลวดลายปักด้วยดินหรือไหมด้านหน้า หมอนชนิดนี้นิยมใช้เฉพาะในงานพิธี หรือทำถวายวัด

6. ผ้าห่มตาไก่ เป็นผ้าห่มที่ทอด้วยสีชาวดำ แดง ทอลายสองหรือลายสามมีความหนาและนุ่มใช้สำหรับห่ม หรือ ตุ่ม คลุมกันหนาว

นอกจากนี้ยังมีผ้าที่นิยมทอไว้ใช้ในครัวเรือน เช่น ผ้าขาวม้า ผูกยาม ผ้าเช็ด ผ้าห่ม ซึ่งเป็นผ้าสารพัดประโยชน์นิยมทอไว้ประจำบ้าน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สรุปได้ดังนี้

ศศิธร วิศพันธุ์ ได้พัฒนาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง หัตถกรรมกรงนกเขาชวา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจุดมุ่งหมายเฉพาะ ดังนี้ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนกับหลังเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง หัตถกรรมกรงนกเขาชวา 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง หัตถกรรมกรงนกเขาชวา ขั้นตอนดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาระการเรียนรู้ท้องถิ่น 3) การทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและนักเรียนมีความคิดเห็นว่ามีความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรมกรงนกเขาชวาเพิ่มขึ้น ภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันและส่งเสริมเป็นอาชีพได้ (ศศิธร วิศพันธุ์, 2551)

ณัฐภาพร ดอกจันทร์ ได้พัฒนาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง การแสดงพื้นบ้านเรือมอันเร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีจุดมุ่งหมายเฉพาะดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง การแสดงพื้นบ้านเรือมอันเร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง การแสดงพื้นบ้านเรือมอันเร 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังจากการใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง การแสดงพื้นบ้านเรือมอันเร ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และ 3) การทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองโตง "สุรวิทยาคม" อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนในการใช้สาระการ

เรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การแสดงพื้นบ้านเรือบมอันเร มีความภาคภูมิใจในศิลปะการแสดงพื้นบ้านท้องถิ่นของตนเอง มีความรู้เกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้านเรือบมอันเรเพิ่มขึ้น สามารถแสดงการแสดงพื้นบ้านเรือบมอันเรได้ และมีความคิดเห็นว่าการให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องอื่นๆ จึงเห็นควรนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง การแสดงพื้นบ้านเรือบมอันเรมาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนได้ (ณัฐญาพร ดอกจันทร์. 2551)

วรรณ ปรีเปรม ได้พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง หัตถกรรมจากกะลามะพร้าว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาล 1 (เยี่ยมเกษ สุวรรณ) อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีจุดมุ่งหมายเฉพาะดังนี้ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมจากกะลามะพร้าว 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังใช้หลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมจากกะลามะพร้าว ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่น 3) การทดลองใช้หลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาล 1 (เยี่ยมเกษ สุวรรณ) อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความคิดเห็นว่ามี ความรู้เกี่ยวกับ หัตถกรรมจากกะลามะพร้าวเพิ่มขึ้น ภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของท้องถิ่นตนเอง สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและสามารถพัฒนาเป็นแนวทางสู่อาชีพในอนาคต (วรรณ ปรีเปรม. 2555)

สินีนาวุ ทองวัฒนา ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง หางหงส์ ธงตะขาบ สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 มีจุดมุ่งหมายเฉพาะ ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง หางหงส์ ธงตะขาบ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนก่อนเรียนกับหลังเรียนหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องหางหงส์ ธงตะขาบ 3) เพื่อศึกษาความ พึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากใช้หลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องหางหงส์ ธงตะขาบ ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ และนักเรียนมีความคิดเห็นว่ามี ความรู้เกี่ยวกับ เรื่องหางหงส์ ธงตะขาบเพิ่มมากขึ้น และภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง (สินีนาวุ ทองวัฒนา. 2555)

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าซึ่งมีรายละเอียดตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
3. เครื่องมือเครื่องใช้ในการวิจัย
4. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากร และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบัว อำเภอบัว จังหวัดน่าน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 9 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 360 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบัว อำเภอบัว จังหวัดน่าน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 39 คน ที่ได้จากวิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีการจับฉลาก

ขั้นตอนดำเนินงานวิจัย

การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นที่ศึกษาดังนี้ คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ พุทธศักราช 2551 แนวทางการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ความรู้เรื่องการทอผ้าของชาวไทลื้อ จังหวัดน่าน จากเอกสารต่างๆ และจากการสัมภาษณ์จากผู้มีความเชี่ยวชาญในท้องถิ่น

1.2 นำความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าของชาวไทลื้อ มาวิเคราะห์เรียบเรียง ตามประเด็นดังนี้

1.2.1 ประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อ จังหวัดน่าน

1.2.2 ความสำคัญของผ้าทอ

1.2.3 รูปแบบและเทคนิคที่ใช้ในการทอผ้าของชาวไทลื้อ

1.2.4 ขั้นตอนการทอผ้า

1.2.5 อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า

1.2.6 แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.3 นำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการทอผ้าไทลื้อ ตรวจสอบเพื่อพิจารณาความถูกต้องของสาระการเรียนรู้ เวลาเรียนและความเหมาะสมสอดคล้องกัน

1.4 นำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เสนอต่อประธานและคณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตรเพื่อพิจารณาภาษาและเนื้อหาที่ใช้ แล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

1.5 นำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เสนอต่อที่ประชุมโรงเรียนบัว ซึ่งประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียนบัว รองผู้อำนวยการด้านวิชาการโรงเรียนบัว ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เพื่อร่วมกันพิจารณาพบทวนความเหมาะสมสอดคล้องกับนักเรียนและเวลาเรียน

ขั้นที่ 2 การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

การนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยจัดทำเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

2.1 กำหนดสาระการเรียนรู้ เมื่อนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของสาระการเรียนรู้ เวลาเรียนและความเหมาะสมสอดคล้องกับนักเรียนแล้ว ซึ่งได้หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อ จังหวัดน่าน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อของชาวไทลื้อ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ความสำคัญ ประเภท ของผ้าทอไทลื้อ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 วัสดุอุปกรณ์ การเตรียมเส้นฝ้าย ขั้นตอนการทอผ้าไทลื้อ เทคนิคที่ใช้ในการทอ และการถ่ายทอดองค์ความรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 แนวทางในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ร่วมกับ ครูสอนศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะโรงเรียนบัว เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งมีรายละเอียดของมาตรฐานการเรียนรู้ดังนี้

เข้าใจความเป็นมาและความสำคัญของผ้าทอของชาวไทลื้อ เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาการทอผ้าไทลื้อและ สืบทอดการทอผ้าไทลื้อที่ควรแก่การอนุรักษ์และเผยแพร่ต่อไป

2.3 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ผู้วิจัยได้กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังร่วมกับครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนบัว โดยการวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2) มาตรฐานที่ ศ 1.2 ดังแสดงในตาราง

ตาราง 1 มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง	สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
ม.2	1. ระบุและบรรยายเกี่ยวกับ วัฒนธรรมต่างๆ ที่สะท้อนถึง งานทัศนศิลป์ในปัจจุบัน		ประวัติความเป็นมาของ ชาวไทลื้อ จังหวัดน่าน
	2. บรรยายถึงการเปลี่ยนแปลงของงาน ทัศนศิลป์ของไทยในแต่ละ ยุคสมัยโดยเน้นถึงแนวคิด และเนื้อหาของงาน		ความสำคัญของผ้าทอไท ลื้อ
	3. เปรียบเทียบแนวคิดใน การออกแบบงานทัศนศิลป์ ที่มาจากวัฒนธรรมไทยและ สากล		การถ่ายทอดเทคนิคและ วิธีการทอผ้าของชาวไท ลื้อ

จากการวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2) มาตรฐานที่ ศ 1.2 ได้ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง มีรายละเอียด ดังนี้

1. รู้ประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อ จังหวัดน่าน
2. รู้วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อของชาวไทลื้อ
3. รู้ความสำคัญ ประเภท ของผ้าทอไทลื้อ

4. รู้วัสดุอุปกรณ์ การเตรียมเส้นฝ้าย ขั้นตอนการทอผ้าทอไทลื้อ เทคนิคที่ใช้ในการทอ และการถ่ายทอดองค์ความรู้

5. รู้แนวทางในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา ผู้วิจัยได้นำตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ และเวลาเรียนที่กำหนดมาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา มีรายละเอียด ดังนี้

คำอธิบายรายวิชา

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 20 ชั่วโมง

การศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อ ความเชื่อ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความสำคัญของผ้าทอไทลื้อ วัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน กระบวนการและวิธีการในการสร้างลวดลายบนผืนผ้า รวมทั้งกระบวนการและวิธีการในการถ่ายทอดองค์ความรู้

2.5 จัดทำหน่วยการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้นำสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้มาจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้โดยการนำสาระการเรียนรู้มาวิเคราะห์ แยกเป็นหัวข้อเรื่อง แล้วนำหัวข้อเรื่อง 1 ข้อมาเขียนเป็นหน่วยการเรียนรู้ ตั้งชื่อหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ และกำหนดเวลาของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ตามความเหมาะสม มีรายละเอียด ดังแสดงในตาราง

ตาราง 2 หน่วยการเรียนรู้เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

หน่วยการเรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	เวลา
1	ไทลื้อมาจากไหน	- ถิ่นฐานเดิมของชาวไทลื้อ - การอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดน่าน	2 ชั่วโมง
2	วิถีแห่งไทลื้อ	- วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของชาวไทลื้อ - การแต่งกาย - ภาษา - บ้านเรือน - อาหาร - การประกอบอาชีพ	4 ชั่วโมง

ตาราง 2 (ต่อ)

หน่วยการเรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	เวลา
3	ผ้าทอไทลื้อวิถีแห่งวัฒนธรรม	- ความสำคัญของผ้าทอไทลื้อ - ประเภทของผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน	4 ชั่วโมง
4	สัมผัสเรียนรู้ผ้าทอไทลื้อมีชีวิต	- วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าไทลื้อ - การเตรียมเส้นฝ้ายสำหรับทอผ้า - ขั้นตอนกระบวนการในการทอผ้าไทลื้อ - เทคนิคที่ใช้ในการทอผ้าไทลื้อ - การถ่ายทอดองค์ความรู้	8 ชั่วโมง
5	ไทลื้ออนุรักษ์	- แนวทางในการอนุรักษ์และการเผยแพร่ความรู้	2 ชั่วโมง
	รวม		20

2.6 นำหน่วยการเรียนรู้จำนวน 5 หน่วย เวลา 20 ชั่วโมงเสนอต่อฝ่ายบริหารวิชาการโรงเรียนบัว เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมของสาระการเรียนรู้และเวลาเรียนเพื่อนำไปจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป

2.7 ผู้วิจัยปรับปรุงความเหมาะสมของสาระการเรียนรู้และเวลาเรียนตามคำแนะนำของฝ่ายบริหารวิชาการโรงเรียนบัว

2.8 จัดทำแผนการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา และนำหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้มาพิจารณาจัดทำรายละเอียดเป็นแผนการเรียนรู้ โดยในแต่ละแผนการเรียนรู้ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ กระบวนการวัดและประเมินผล สื่อและแหล่งเรียนรู้ จำนวน 5 แผน เวลา 20 ชั่วโมง

2.9 ผู้วิจัยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2.10 ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ก่อนการนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นโดยนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงทดลองดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แล้วบันทึกผลการสอบไว้เป็นคะแนนทดสอบก่อนเรียน

3.2 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบัว อำเภอบัว จังหวัดน่าน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 39 คน โดยผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเอง โดยดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.3 เมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) กับกลุ่มนักเรียนตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบัว อำเภอบัว จังหวัดน่าน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 39 คน โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดเดียวกันที่ใช้ในการทดสอบก่อนเรียนและศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนหลังจากใช้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้
2. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. แบบประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน หลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการสร้าง ดังนี้

1.1 วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชาและนำหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้มาพิจารณาจัดทำรายละเอียดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ กระบวนการวัดและประเมินผล สื่อ และแหล่งเรียนรู้ จำนวน 5 แผน เวลา 20 ชั่วโมง

1.2 นำแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 5 แผน เวลา 20 ชั่วโมง ที่สร้างขึ้นเสนอต่อประธาน และกรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

1.3 นำแผนการเรียนรู้ที่แก้ไขแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องของรายละเอียดในแผนการจัดการเรียนรู้

1.4 ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จนได้แผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ แล้วจึงนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบ จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบทดสอบ

2.2 ศึกษาและวิเคราะห์ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ ขอบเขตสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ แล้วกำหนดค่าน้ำหนักจำนวนข้อสอบในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ร่วมกับครูผู้สอนศิลปะโรงเรียนบัวเพื่อกำหนดจำนวนข้อสอบในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

2.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบอัตนัยโดยมีวิธีตรวจให้คะแนนแบบถูกให้ 1 คะแนน ผิดให้ 0 คะแนน จำนวน 20 ข้อ

2.4 นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้น เสนอต่อประธานและกรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.5 นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 20 ข้อ ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยใช้สูตร IOC ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญในข้อใดมีค่ามากกว่า หรือเท่ากับ .05 ถือว่ามีความสอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้ แต่ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในข้อใดมีค่าน้อยกว่า .05 ถือว่าไม่มีความสอดคล้อง ผู้วิจัยจะดำเนินการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้

2.6 คัดเลือกข้อสอบจากผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญที่มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ .05 เพื่อนำไปทำเป็นแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.7 นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ได้จากข้อ 2.6 ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบัว ภาควิชาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน แล้วนำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาวิเคราะห์หาค่าความยากง่ายของข้อสอบ ค่าอำนาจการจำแนกของข้อสอบแล้วคัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ แล้วนำไปวิเคราะห์คุณภาพแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. แบบประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น มีขั้นตอนดำเนินการสร้าง ดังนี้

3.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมิน จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสร้างแบบประเมินและศึกษาสาระการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

3.2 กำหนดกรอบในการสร้างแบบประเมิน ซึ่งประกอบด้วย 2 ตอนคือ ความเหมาะสมและความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นและความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.3 สร้างแบบประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มีความเหมาะสมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3.4 การวิเคราะห์ค่าคะแนนจากการประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยการคำนวณคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีระดับความเหมาะสมและการแปลความหมายของคะแนนดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
คะแนน 4 หมายถึง	เหมาะสมมาก
คะแนน 3 หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
คะแนน 2 หมายถึง	เหมาะสมน้อย
คะแนน 1 หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย คะแนนความเหมาะสมและความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.15 – 5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.15 – 4.50	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ค่าเฉลี่ย 2.15 – 3.50	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.15 – 2.50	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.05 – 1.50	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

3.5 นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนอต่อประธานและกรรมการควบคุมปริญญาบัตรเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม แล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3.6 นำแบบประเมินที่แก้ไขตามข้อเสนอแนะแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของประเด็นประเมิน

3.7 นำแบบประเมินที่เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ จนได้แบบประเมินที่สมบูรณ์ แล้วจึงนำไปใช้ในการวิจัย

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน หลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

4.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสร้างแบบแบบสอบถาม

4.2 กำหนดกรอบในการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน หลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

4.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน หลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

4.4 นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน หลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เสนอต่อประธานและกรรมการควบคุมปริญญาบัตรเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม แล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

4.5 นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน หลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถามและภาษาที่ใช้

4.6 ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน หลังจากใช้หลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจนได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ ก่อนการนำไปใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผ้าทอของชาวไทลื้อ จังหวัดน่านก่อนจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ สังเกต ถ่ายภาพ บันทึกเสียงและการจดบันทึก
2. การเก็บข้อมูลจากการประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นก่อนนำไปใช้ โดยใช้แบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างการทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นก่อนนำไปใช้ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สถิติ t-test แบบ dependent และค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สูตร IOC ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์การเรียนรู้

$\sum R$ แทน ผลรวมคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

กำหนดระดับความคิดเห็นไว้ดังนี้

- +1 เมื่อท่านรู้สึกแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นตรงตามนิยามศัพท์หรือขอบข่ายเนื้อหา
- 0 เมื่อท่านรู้สึกไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นตรงตามนิยามศัพท์หรือขอบข่ายเนื้อหา
- 1 เมื่อท่านรู้สึกแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่ได้วัดตรงตามนิยามศัพท์หรือขอบข่ายเนื้อหา

2. T-test แบบ dependent ดังนี้

$$t = \frac{\Sigma D}{\sqrt{\frac{n \Sigma D^2 - (\Sigma D)^2}{(n-1)}}} \quad df = n - 1$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบกับค่าวิกฤติเพื่อทราบ

ความมีนัยสำคัญ

D แทน ค่าผลต่างระหว่างคู่คะแนน

ΣD แทน ผลรวมค่าผลต่างระหว่างคู่คะแนน

n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างหรือจำนวนคู่คะแนน

3. ค่าเฉลี่ย ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\Sigma x}{n}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

ΣX แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดของกลุ่ม

n แทน จำนวนของคะแนนในกลุ่ม

4. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

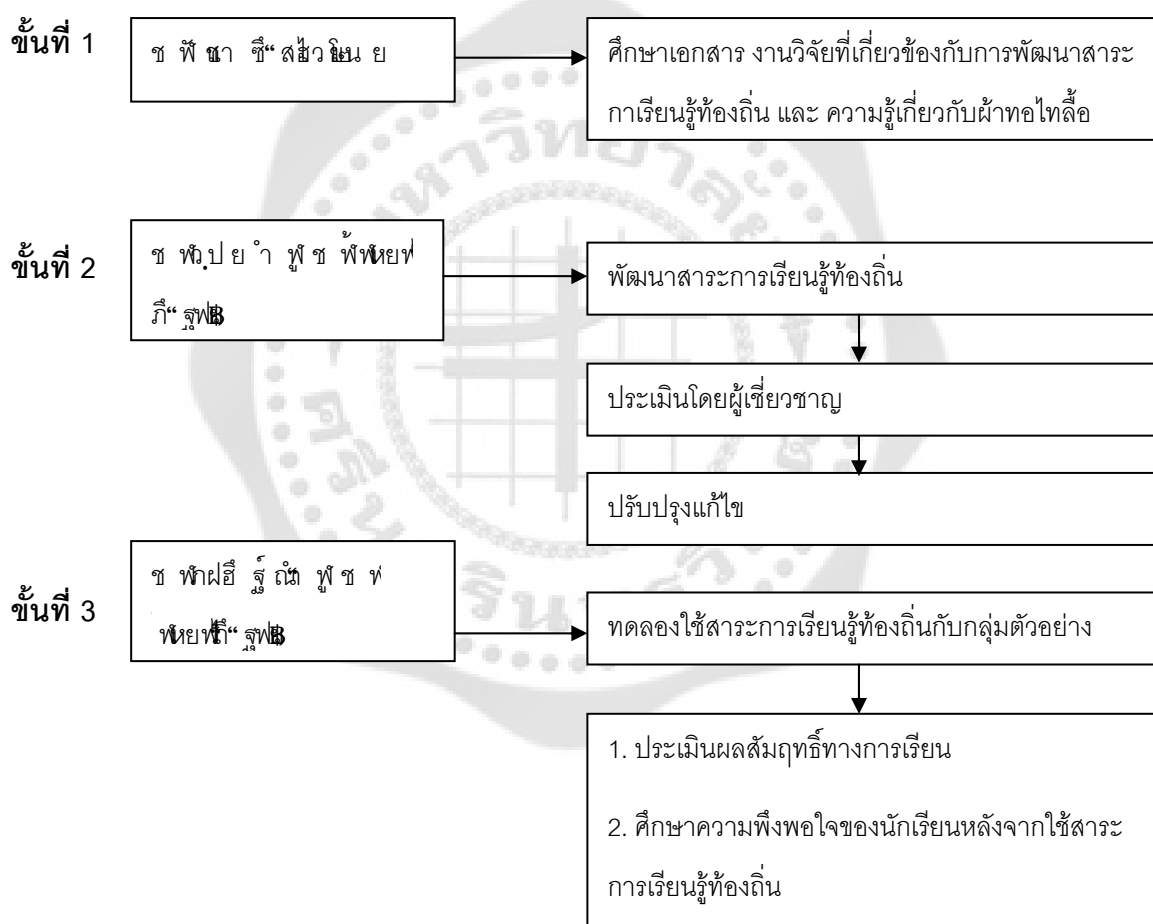
$$S.D. = \sqrt{\frac{\Sigma (X - \bar{X})^2}{n - 1}}$$

หรือ

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \Sigma X^2 - (\Sigma X)^2}{n(n - 1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	X	แทน	ค่าคะแนน
	n	แทน	จำนวนคะแนนในแต่ละกลุ่ม
	Σ	แทน	ผลรวม

กระบวนการพัฒนา สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถสรุปได้ดังแผนภูมิ ดังนี้

ภาพประกอบ 4 กระบวนการพัฒนา สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผลการพัฒนาระบบการเรียนรู้ท้องถิ่น
2. ผลการทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
- 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจ

1. ผลการพัฒนาระบบการเรียนรู้ท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการพัฒนาระบบการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมีผลดังนี้

ผู้วิจัยได้รวบรวมสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน จากเอกสารต่างๆ และจากการสอบถาม สัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบเพื่อพิจารณาความถูกต้องของสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน และความเหมาะสมสอดคล้องกับนักเรียน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะดังนี้

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน มีความถูกต้องแล้ว แต่ควรเพิ่มสาระการเรียนรู้เรื่องเทคนิคที่ใช้ในการทอผ้าทอไทลื้อให้เป็นหมวดหมู่ต่างๆ สำหรับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านมีความเหมาะสมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ควรประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

- 1.2.1 ความเป็นมาของชาวไทลื้อ จังหวัดน่าน
- 1.2.3 ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทลื้อ จังหวัดน่าน
- 1.2.3 ความสำคัญและประเภท ของผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน
- 1.2.4 วัสดุ อุปกรณ์ การปั่นฝ้าย กระบวนการทอผ้า และเทคนิคที่ใช้ในการทอผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน
- 1.2.5 วิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไทลื้อ จังหวัดน่าน

สำหรับเวลาเรียน ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าควรใช้เวลาเรียนประมาณ 15-20 ชั่วโมง ในแต่ละหัวข้อนั้นผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเรื่องเวลาเรียน สรุปได้ว่า เรื่องความเป็นมาของชาวไทลื้อ จังหวัดน่าน ควรใช้เวลาเรียน 2 ชั่วโมง เรื่องประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทลื้อควรใช้เวลาเรียน 4

ชั่วโมง เรื่องความสำคัญและประเภทของผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ควรใช้เวลาเรียน 4 ชั่วโมง วัสดุ อุปกรณ์ การปั่นฝ้าย กระบวนการทอผ้า และเทคนิคที่ใช้ในการทอผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ควรใช้เวลาเรียน 8 ชั่วโมง เนื่องจากผ้าทอไทลื้อ มีวิธีการเตรียมวัตถุดิบ และกระบวนการในการทอผ้าหลายขั้นตอน และอุปกรณ์ที่ใช้ก็มีหลายชนิด จึงต้องใช้เวลาในการเรียนหลายชั่วโมง เรื่องวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านใช้เวลาในการเรียน 2 ชั่วโมง ทั้งนี้เวลาเรียนสามารถที่จะปรับเพื่อให้มีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนได้ และนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้น ควรจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม

ผู้วิจัยได้พัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยจัดทำเป็นรายวิชาใหม่ ที่เป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 แผน เวลา 20 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง เพื่อศึกษาความต้องการและความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดทำคำอธิบายรายวิชาให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหา และให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนโรงเรียน โดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างผู้วิจัย ผู้บริหาร และบุคลากรในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยมีผลการประเมินดังนี้

ตาราง 3 ผลการประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1	ความเหมาะสมของมาตรฐานการเรียนรู้	4.33	0.58	มาก
2	ความเหมาะสมของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4.33	0.58	มาก
3	ความเหมาะสมของคำอธิบายรายวิชา	4.67	0.58	มากที่สุด
4	ความเหมาะสมของสาระการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้	4.67	0.58	มากที่สุด
5	ความสอดคล้องของมาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คำอธิบายรายวิชาและการจัดการหน่วยการเรียนรู้	4.67	0.58	มากที่สุด

ตาราง 3 (ต่อ)

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
6	ความเหมาะสมและความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลของหน่วยการเรียนรู้ที่ 1	4.67	0.58	มากที่สุด
7	ความเหมาะสมและความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลของหน่วยการเรียนรู้ที่ 2	4.67	0.58	มากที่สุด
8	ความเหมาะสมและความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลของหน่วยการเรียนรู้ที่ 3	4.67	0.58	มากที่สุด
9	ความเหมาะสมและความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลของหน่วยการเรียนรู้ที่ 4	4.33	0.58	มาก
10	ความเหมาะสมและความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลของหน่วยการเรียนรู้ที่ 5	4.67	0.58	มากที่สุด
11	ความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้ในการสอน	4.67	0.58	มากที่สุด

จากตาราง 3 การประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผลปรากฏว่ามีความเหมาะสมและความสอดคล้องอยู่มากที่สุด

นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะในส่วนของแผนการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ควรเขียนผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้มีความกระชับ ชัดเจน กิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย

2. ผลการทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้นำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาจำนวน 5 แผน เวลา 20 ชั่วโมง ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/8 โรงเรียนปัว อำเภอปัว จังหวัดน่าน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 39 คน ได้ผลดังนี้

2.1 ผลการประเมินผลจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/8 จำนวน 39 คน และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนกับหลังเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนกับหลังเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

หน่วยการเรียนรู้	ผลวิเคราะห์คะแนนผลสัมฤทธิ์				
	N	$\bar{x}$	S.D	t-test	P
ผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน (20 คะแนน)	39	6.85	1.74	35.30	0.00
ผลสัมฤทธิ์หลังเรียน (20 คะแนน)	39	16.31	1.22	-	-

$$P < 0.05$$

จากตาราง 4 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนกับหลังเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน เป็นการเรียนภาคทฤษฎี เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน และในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดเพื่อตรวจสอบความเข้าใจซึ่งในการนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปใช้ มีรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

2.2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่อง ไทลื้อมาจากไหนประวัติ ผู้วิจัยได้ทำการสอนด้วยตนเอง ในขั้นนำเป็นการสนทนาเกี่ยวกับชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในชุมชนของนักเรียน และให้นักเรียนยกตัวอย่างชาติพันธุ์ที่นักเรียนรู้จัก นักเรียนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและสนทนาแลกเปลี่ยนกับครู ชื่นสอนครูให้นักเรียนดูภาพของชาวไทลื้อ และวีดิทัศน์เกี่ยวกับชาวไทลื้อ ครูได้เล่าถึงประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อให้นักเรียนฟัง นักเรียนทุกคนให้ความสนใจเป็นอย่างดี และนักเรียนทุกคนทำแบบฝึกหัดที่ได้รับมอบหมายด้วยความตั้งใจ ในขั้นสรุปนักเรียนสามารถทำแบบฝึกหัดได้ผ่านเกณฑ์ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2 ชั่วโมง

2.2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่อง วิถีไทลื้อ ผู้วิจัยได้ทำการสอนด้วยตนเอง ในขั้นนำเป็นการสนทนาถึงลักษณะการตั้งบ้านเรือน ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อของคนในชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ นักเรียนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและสนทนาแลกเปลี่ยนกับครู ชื่นสอนครูเปิดสื่อมัลติมีเดีย เรื่องวิถีไทลื้อให้นักเรียนชม พร้อมอธิบายตามหัวข้อ ได้แก่ การตั้งถิ่นฐานของชาวไทลื้อ ลักษณะบ้านเรือน การแต่งกาย ภาษา การประกอบอาชีพ อาหาร และประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของชาวไทลื้อ พร้อมทั้งตอบข้อซักถามของนักเรียนด้วย นักเรียนตั้งใจฟังให้ความสนใจเป็นอย่างดี นักเรียนทุกคนได้ทำแบบฝึกหัดด้วยความตั้งใจ ขั้นสรุปนักเรียนสามารถทำแบบฝึกหัดได้ผ่านเกณฑ์ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4 ชั่วโมง

2.2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่อง ผ้าทอไทลื้อวิถีแห่งวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้ทำการสอนด้วยตนเอง ในขั้นนำครูได้นำตัวอย่างผ้าทอไทลื้อมาให้นักเรียนดู และร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อที่นักเรียนได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน และให้นักเรียนยกตัวอย่างผ้าทอไทลื้อที่นักเรียนรู้จัก นักเรียนให้ความสนใจและให้ความร่วมมือในการตอบคำถามดีมาก ชื่นสอนครูเปิดสื่อมัลติมีเดีย เกี่ยวกับความสำคัญของผ้าทอไทลื้อ และประเภทของผ้าทอไทลื้อให้นักเรียนดู พร้อมอธิบายและแลกเปลี่ยนความรู้กับนักเรียน ในหมวดของเครื่องแต่งกายได้มีการนำตัวอย่างเสื้อผ้าไทลื้อของผู้หญิงและผู้ชายมาให้นักเรียนลองสวมใส่ นักเรียนให้ความสนใจและสนุกสนานกับการเรียนและทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความตั้งใจ ขั้นสรุปนักเรียนสามารถทำแบบฝึกหัดได้ผ่านเกณฑ์ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2 ชั่วโมง

2.2.4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่อง สัมผัสเรียนรู้ผ้าทอไทลื้อมีชีวิต ผู้วิจัยได้ทำการสอนด้วยตนเอง ดังนี้

1) ชื่อนำครูได้เปิดนำอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้ามาให้นักเรียนดู และให้นักเรียนร่วมกันตอบคำถามว่าอุปกรณ์ที่ครูนำมาให้ดูมีชื่อเรียกอย่างไร และมีวิธีใช้อย่างไร นักเรียนให้ความสนใจและช่วยกันตอบคำถามได้เป็นอย่างดี

2) ชั้นสอนชั่วโมงที่ 1-2 ครูได้เปิดสื่อมัลติมีเดีย เกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า เนื่องจากที่ทอผ้ามีขนาดใหญ่ครูจึงใช้วิธีสอนผ่านภาพถ่าย ส่วนอุปกรณ์อื่นๆ ที่มีขนาดเล็กครูได้ตัวอย่างมาให้นักเรียนลองสัมผัสและใช้งาน นักเรียนได้ทดลองสัมผัสอุปกรณ์และใช้งานอย่างสนุกสนาน นักเรียนทำแบบฝึกหัดที่ได้รับมอบหมายด้วยความตั้งใจ

ชั่วโมงที่ 3-4 ครูให้นักเรียนดูการแสดงปั่นฝ้าย และอภิปรายร่วมกับนักเรียนถึงกระบวนการในการปั่นฝ้าย นักเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ครูเปิดสื่อมัลติมีเดีย เกี่ยวกับการปั่นฝ้าย วัตถุดิบ อุปกรณ์และขั้นตอนให้นักเรียนดู พร้อมอธิบาย นักเรียนสนใจฟังและมีการตอบข้อซักถามระหว่างการเรียน และนักเรียนทำแบบฝึกหัดที่ได้รับมอบหมาย

ชั่วโมงที่ 5-7 ครูให้นักเรียนดูและสัมผัสตัวอย่างผ้าทอลายต่างๆ และสนทนาเกี่ยวกับลวดลายบนผ้าที่นักเรียนได้พบเห็น หรือรู้จัก นักเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ครูอธิบายวิธีการทอผ้า และเทคนิคที่ชาวไทลื้อใช้ในการทอผ้าให้นักเรียนฟัง นักเรียนฟังด้วยความตั้งใจ และทำแบบฝึกหัดที่ได้รับมอบหมาย

ชั่วโมงที่ 8 ครูสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับวิธีการถ่ายทอดความรู้เรื่องการทอผ้า และขออาสาสมัครนักเรียนยกตัวอย่างวิธีการที่นักเรียนรู้จัก นักเรียนให้ความร่วมมือและยกตัวอย่างได้ดี ครูสอนนักเรียนโดยใช้สื่อมัลติมีเดีย เรื่องการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการทอผ้าของชาวไทลื้อให้นักเรียนฟัง พร้อมตอบข้อซักถามของนักเรียน นักเรียนให้ความสนใจและตั้งใจฟัง รวมทั้งทำแบบฝึกหัดที่ได้รับมอบหมายอย่างตั้งใจ

3) สรุปนักเรียนสามารถทำแบบฝึกหัดได้ผ่านเกณฑ์ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 8 ชั่วโมง

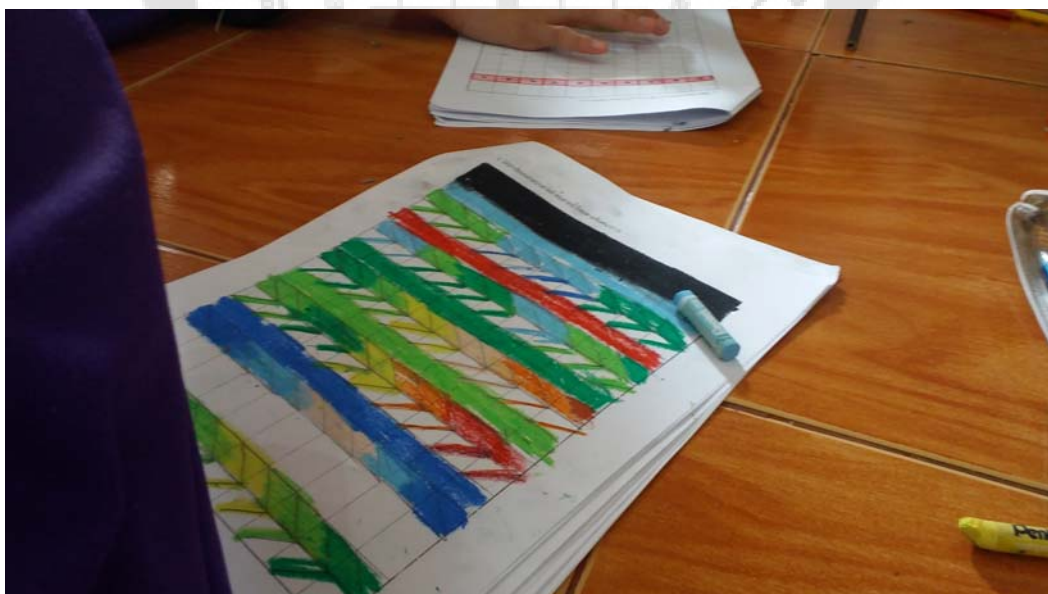
2.2.5 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่อง ไทลื้ออนุรักษ์ ผู้วิจัยได้ทำการสอนด้วยตนเอง ในชื่อนำครูสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้นักเรียนเกี่ยวกับวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้าน นักเรียนให้ความร่วมมือในการสนทนาและช่วยกันยกตัวอย่างวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่นักเรียนรู้จักเป็นอย่างดี ชั้นสอน ครูใช้สื่อมัลติมีเดียเกี่ยวกับวิธีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการให้ความรู้ และอธิบายพร้อมยกตัวอย่างให้นักเรียนเห็นภาพ นักเรียนให้ความสนใจ และตั้งใจฟังเป็นอย่างดี ครูให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม และนำเสนอหน้าชั้นเรียน นักเรียนทุกกลุ่มให้ความร่วมมือ และ

ช่วยกันทำงานอย่างตั้งใจ ชั้นสรุปนักเรียนสามารถทำแบบฝึกหัดได้ผ่านเกณฑ์ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2 ชั่วโมง

2.3 ผลการทำแบบฝึกหัดจากแบบฝึกหัดท้ายบทเรียน

ภาพประกอบ 5 การออกแบบลายผ้าทอไทผลงานลื้อของนักเรียน

ภาพประกอบ 6 ผลงานการออกแบบลายผ้าทอไทลื้อของนักเรียน

ภาพประกอบ 7 ผลงานการออกแบบลายผ้าทอไทลื้อของนักเรียน

ภาพประกอบ 8 ผลงานการออกแบบลายผ้าทอไทลื้อของนักเรียน

จากภาพแสดงผลงานการออกแบบลายผ้าทอของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/8 หลังจากการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน นักเรียนได้ออกแบบลายผ้าทอไทลื้อตามจินตนาการ มีการเลือกใช้สี เส้น ที่สวยงาม โดยยึดรูปแบบและลักษณะลวดลายจากลายผ้าทอไทลื้อที่มีความเป็นเอกลักษณ์คือ ผ้าทอลายน้ำไหล และการแบ่งสัดส่วนลายตามลักษณะผ้าทอที่นักเรียนได้เรียนและได้สัมผัสจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนในหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ผ้าทอไทลื้อวิถีแห่งวัฒนธรรม นักเรียนสามารถนำความรู้จากการเรียนทฤษฎีมาสู่การทำงานปฏิบัติได้เป็นอย่างดี

3 ผลจากการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/8 หลังจากใช้ สภาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

จากการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/8 จำนวน 39 คน
หลังจากใช้สภาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านปรากฏผลดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 ผลการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/8 จำนวน 39 คนหลังจากใช้
สภาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

ลำดับ	รายการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความ เหมาะสม
1.ด้านเนื้อหา				
1	เรื่องที่เรียนเป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าสนใจ	4.64	0.54	มากที่สุด
2	เนื้อหามีความแปลกใหม่	4.69	0.57	มากที่สุด
3	มีการเรียงลำดับเนื้อหา	4.67	0.53	มากที่สุด
4	เนื้อหามีความสำคัญกับท้องถิ่นควรค่า แก่การเรียนรู้	4.85	0.37	มากที่สุด
5	ข้าพเจ้ามีความสุขกับการเรียน	4.79	0.41	มากที่สุด
2.ด้านการสอน				
6	บรรยากาศในห้องเรียนมีความ สนุกสนาน	4.90	0.31	มากที่สุด
7	ครูเน้นการจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียน มีส่วนร่วมในการเรียน	4.82	0.45	มากที่สุด
8	ระยะเวลาเหมาะสมกับกิจกรรม	4.74	0.50	มากที่สุด
9	มีการอภิปรายเนื้อหาพร้อมกันระหว่าง ครูและนักเรียน	4.77	0.48	มากที่สุด
10	ข้าพเจ้ามีความเข้าใจในประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม การแต่งกายของชาวไทลื้อ	4.72	0.56	มากที่สุด
11	ข้าพเจ้ามีความเข้าใจ และรู้จักอุปกรณ์ เครื่องมือในการทอผ้าไทลื้อ	4.72	0.46	มากที่สุด

ตาราง 5 (ต่อ)

ลำดับ	รายการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
12	ข้าพเจ้ามีความเข้าใจในเรื่องของเทคนิค ขั้นตอน กระบวนการสร้างลวดลายบนผ้าทอไทลื้อ	4.67	0.58	มากที่สุด
13	ข้าพเจ้ามีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ	4.77	0.43	มากที่สุด
14	ข้าพเจ้าได้ทดลองออกแบบผ้าทอไทลื้อตามจินตนาการ	4.64	0.54	มากที่สุด
15	ข้าพเจ้าได้เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม	4.69	0.57	มากที่สุด
3. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน				
16	การใช้ภาพและสื่อเทคโนโลยีมีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ	4.74	0.50	มากที่สุด
17	ครูใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายในการสอน	4.79	0.47	มากที่สุด
18	อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนมีความเหมาะสม	4.64	0.49	มากที่สุด
19	สื่อและอุปกรณ์มีความเพียงพอกับจำนวนนักเรียน	4.69	0.47	มากที่สุด
20	ข้าพเจ้าได้ใช้สื่อและอุปกรณ์ตามที่ข้าพเจ้าต้องการ	4.67	0.53	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		4.73	0.21	มากที่สุด

จากตาราง 6 ผลการวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุด ในด้านเนื้อหา ด้านการสอน และด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 4.73

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีการดำเนินการวิจัยและพัฒนาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สรุปได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียน กับหลังเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังจากการใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

ความสำคัญของการวิจัย

การพัฒนาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ในครั้งนี้เป็นแนวทางสำหรับโรงเรียนในการนำผ้าทอไทลื้อที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น และปลูกฝังให้นักเรียนได้มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และเห็นคุณค่า ความสำคัญของผ้าทอไทลื้อในท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์และเผยแพร่ต่อไป

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/8 โรงเรียนบัว อำเภอบัว จังหวัดน่าน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 39 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มโดยมีห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน และการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น แล้วนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิจารณาความถูกต้องของสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน และความเหมาะสมสอดคล้องกับนักเรียน ปรับปรุงแก้ไข แล้วนำเสนอต่อที่ประชุมเพื่อร่วมพิจารณาทบทวนความเหมาะสมสอดคล้องกับนักเรียนและเวลาเรียน

ขั้นที่ 2 การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เป็นการนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน มาจัดทำเป็นเป็นรายวิชาใหม่ที่เป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และแผนจัดการเรียนรู้จำนวน 5 แผนเวลา 20 ชั่วโมงแล้วนำเสนอ ผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน แล้วปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เป็นการนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านที่พัฒนาขึ้น ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/8 โรงเรียนบัว อำเภอบัว จังหวัดน่าน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 39 คน ดำเนินการทดลองโดยทดสอบก่อนเรียน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้และเมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทำการทดสอบหลังเรียน และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนหลังการใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้
2. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. แบบประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน หลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐาน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านจากเอกสารต่าง และเก็บรวบรวมภาคสนามโดยวิธีการสัมภาษณ์ สังเกต ถ่ายภาพ บันทึกเสียง และจดบันทึก

ขั้นที่ 2 การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นก่อนนำไปใช้ โดยใช้แบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลในระว่างการทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เก็บรวบรวมข้อมูลในขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และเก็บ

รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนหลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นก่อนนำไปใช้โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติ T-test แบบ dependent และค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นรายวิชาใหม่ ที่เป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มีการกำหนดสาระการเรียนรู้มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และแผนจัดการเรียนรู้ มีแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 แผน เวลา 20 ชั่วโมง และจากการประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น พบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
2. ผลการทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน มีผลเกิดขึ้นกับผู้เรียน ดังนี้
 - 2.1 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
 - 2.2 ผลจากการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน นักเรียนให้ความคิดเห็นว่ามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.73

อภิปรายผล

การวิจัยเพื่อพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยกำหนดขั้นตอนในการพัฒนา 3 ขั้นตอน คือการศึกษาข้อมูลพื้นฐานกระบวนการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนกับหลังการเรียนรู้ตามแผนการพัฒนา

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ซึ่งการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนมีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายดังนี้

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานกระบวนการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานกระบวนการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านผู้วิจัยได้ร่วมกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ นำองค์ความรู้เรื่องผ้าทอไทลื้อมาจัดทำเป็นสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยผู้วิจัยได้เรียบเรียงและสรุปผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและกระบวนการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านไว้ดังนี้

การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ร่วมกับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ และผู้บริหาร ได้มีความเห็นว่า สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน เนื่องจากการนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาจัดทำเป็นสาระการเรียนรู้ และตรงกับความต้องการของสถานศึกษา โดยการนำมาจัดทำเป็นรายวิชาใหม่ ที่เป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดให้การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษา ตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสม ของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญา และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งใน ส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2542: 21)

การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด คำอธิบายรายวิชา และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ พิจารณาและประมวลผลร่วมกับครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะและปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ได้มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด คำอธิบายรายวิชา และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่ดีและมีความเหมาะสมสามารถนำไปกำหนดกรอบเนื้อหาของสาระการเรียนรู้ จัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้สำหรับนำไปใช้กับนักเรียนเพื่อให้ได้ผลตามจุดประสงค์ที่คาดหวังไว้

การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ผู้วิจัยและครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะโรงเรียนปัวได้ร่วมกันนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่ได้มีการ

กำหนดไว้มาจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการเรียนการสอนที่ดี มีความเหมาะสม และมีคุณภาพ ผู้วิจัยได้มีวิธีการดำเนินการดังนี้ 1) ระบุมาตรฐานและตัวชี้วัดของหน่วยการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านแต่ละหน่วยอย่างชัดเจน เพื่อที่จะพัฒนาผู้เรียนได้ให้ได้ตรงตามจุดประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้นั้นๆ 2) กำหนดเนื้อหาและสาระสำคัญในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ อย่างชัดเจน ว่าผู้เรียนต้องเรียนเนื้อหาใด ผู้สอนต้องสอนเรื่องอะไร และนำไปจัดทำเป็นแผนการสอนตามหน่วยการเรียนรู้ 3) พิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้เพื่อนำไปกำหนดเวลาในการจัดการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสม จากการดำเนินการทำให้ได้หน่วยการเรียนรู้จำนวน 5 หน่วย เวลา 20 ชั่วโมง

หลังจากกำหนดหน่วยการเรียนรู้แล้ว ผู้วิจัยได้ร่วมกับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ กำหนดเนื้อหาและแผนการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชาวไทลื้อ และผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านจากเอกสารต่างๆ และจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม บันทึกภาพ จัดบันทึกข้อมูลเพื่อนำมาพัฒนาเป็นเนื้อหาสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน ดำเนินการวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น มาตรฐานการเรียนรู้ท้องถิ่น ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ ปรับรายละเอียดเนื้อหาให้มีความเหมาะสมกับสภาพผู้เรียน เลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีความทันสมัยเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้รูปแบบการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเข้าใจและได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้แล้วนำไปเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไข ซึ่งผลจากการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ทำให้ได้แนวทางในการนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และได้แผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

จากการศึกษากระบวนการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ทำให้ได้มาซึ่งสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการนำเอาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนนั้น สถานศึกษาหรือครูผู้สอนสามารถนำรายละเอียดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปวางแผนจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ตามโครงสร้างของหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนด โดยครูผู้สอนสามารถดำเนินการได้หลายลักษณะและหลากหลายรูปแบบตามความพร้อมและความเหมาะสมของสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2549: 13) ดังนี้

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมหรือบูรณาการในรายวิชาต่างๆ จากสาระการเรียนรู้พื้นฐานให้เกิดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาค มีความเข้มข้นยิ่งขึ้น ด้วยการ

เชื่อมโยงเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับท้องถิ่นเข้าไปในสาระการเรียนรู้พื้นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้และระดับชั้นนั้น ๆ ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูผู้สอนอาจเชิญวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือพานักเรียนออกไปเรียนรู้สภาพจริงในท้องถิ่นก็จะทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

2. ปรับรายละเอียดของเนื้อหา ได้แก่ การปรับลดหรือปรับเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่พิจารณาแล้วเห็นว่ามากเกินไปไม่สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน การปรับเนื้อหาสาระของการเรียนรู้เพิ่มเติมให้มีความเข้มข้นขึ้นสามารถดำเนินการได้ โดยการปรับลดหรือปรับเพิ่มเนื้อหาสาระของการเรียนรู้จะต้องไม่ทำให้มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐานของหลักสูตรแกนกลางเปลี่ยนแปลงไป

3. การปรับปรุงเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม ได้แก่ การปรับปรุงหรือการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ และเนื้อหาสาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่สมบูรณ์

4. จัดทำรายวิชาเพิ่มเติม ซึ่งครูผู้สอนอาจจัดทำรายวิชาที่เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐาน หรือรายวิชาที่เป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมของสถานศึกษานั้นๆ ก็ได้ ในการจัดทำครูผู้สอนอาจปรับปรุงพัฒนารายวิชาที่มีอยู่เดิม หรือจัดเป็นรายวิชาใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้และระดับชั้นนั้นๆ

ด้วยเหตุผลนี้การศึกษาข้อมูลพื้นฐานกระบวนการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ตามขั้นตอนทำให้ได้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีคุณภาพ มีการวางแผนในการดำเนินงาน และมีกระบวนการพัฒนาที่เป็นขั้นตอน รวมทั้งการได้รับความร่วมมือจากครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นทำให้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและสามารถนำไปใช้ได้จริง

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนกับหลังการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

การทดลองใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/8 โรงเรียนบัว อำเภอบัว จังหวัดน่าน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 39 คน ปรากฏผลดังนี้

ก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 6.85 และเมื่อได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 16.31 และเมื่อเปรียบเทียบ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้สิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าของท้องถิ่น และในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติจริง และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะเรียนการทอผ้าไว้ร่วมกับการฝึกปฏิบัติ เนื่องจากสาระการเรียนรู้มีความละเอียดผู้วิจัยจึงใช้สื่อในการสอนที่หลากหลายส่งผลให้นักเรียนได้รับความรู้และเข้าใจ ทำให้นักเรียนช่วยเหลือกัน และนำความรู้ที่ได้ไปทำแบบฝึกหัดและทำกิจกรรมร่วมกัน ส่งผลให้เวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมพอดีกับที่กำหนดไว้ในแผนการเรียนรู้ ซึ่งผลจากวิจัยของกรมวิชาการเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรพบว่า ผลที่เกิดจากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนทำให้นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข มีความพอใจในผลงาน เห็นคุณค่าในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ความสนใจในท้องถิ่นมากขึ้น และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปช่วยเหลือครอบครัวและชุมชนได้

การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังจากที่ได้เรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

จากการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังจากที่ได้เรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และจากการนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องผ้าทอไทลื้อจังหวัดน่าน มาจัดกระบวนการเรียนการสอน พบว่านักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เห็นคุณค่าและเกิดความรัก ความเข้าใจในเอกลักษณ์ความสวยงามของผ้าทอไทลื้อ ซึ่งเป็นมรดกสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และสามารถนำไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ ญัฐญาพร ดอกจันทร์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนในการใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง การแสดงพื้นบ้านเรือบ่ออ้นเร มีความภาคภูมิใจในศิลปะการแสดงพื้นบ้านท้องถิ่นของตน มีความรู้เกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้านเรือบ่ออ้นเรเพิ่มขึ้น สามารถแสดงการแสดงพื้นบ้านเรือบ่ออ้นเรได้ และมีความคิดเห็นว่าการให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาในเรื่องอื่นๆ จึงเห็นควรนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง การแสดงพื้นบ้านเรือบ่ออ้นเร มาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนได้ (ญัฐญาพร ดอกจันทร์. 2555: บทคัดย่อ)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปใช้

1. โรงเรียนสามารถนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน ไปเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา ที่เป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจหรือนำไปใช้ในการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการและการบูรณาการในลักษณะของการทำโครงการ

2. ครูผู้สอนสามารถนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ไปประยุกต์ใช้ และบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ได้โดยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้อื่นๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในด้านอื่นๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียนสถานศึกษา และชุมชน

2. ควรมีการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการชุมชน และผู้เรียนในระดับช่วงชั้นอื่นๆ

3. ควรมีการติดตามผลการใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นหลังจากที่ได้สิ้นสุดการวิจัย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). เอกสารแนวทางการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์กระทรวงศึกษาธิการ “2549 ปีแห่งการปฏิรูปการเรียนการสอน” แนวทางการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักฯ
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- กฤตพงศ์ แจ่งจันทร์. (2551). การศึกษาลวดลายผ้าขึ้นไทลื้อ บ้านปอกลาง อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่: คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ขรรค์ชัย บุนปานและคณะ. ไทลื้อ. กรุงเทพฯ: มติชน
- สมันท ธาตุทอง. (2550). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์
- ณัฐญาพร ดอกจันทร์. (2555). การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง การแสดงเรือมอันแร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่2. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทองคำดี ปรารงค์วัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสแมน เน้นหนา. ผ้าไทลื้อ:การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง วัฒนธรรมไทลื้อกับการปรับตัวในกระแสของการเปลี่ยนแปลง วันที่ 16-17 กันยายน 2537 ณ ห้องทองกวาว สำนักบริหารวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ทองคำดี ปรารงค์วัฒนากุล,และแพทรีเซีย ซีสแมน. (2533). ผ้าล้านนา ยวน ลื้อ ลาว. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์ พรินติงกรุป จำกัด.
- ทองคำดี ปรารงค์วัฒนากุล. (2551). มรดกวัฒนธรรมผ้าทอไทลื้อ. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ทินกฤต วงศ์ใหญ่,และอชิรญาณ์ อินตะแสน. (2552). ผ้าขึ้นไทลื้อจังหวัดน่าน. รายงานกระบวนการวิชา 10430 ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน(Folk Art and Handicrafts). เชียงใหม่: คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

- ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ. (2557). *งามภูเขา ผ้าลุ่มน้ำน่าน*. เชียงใหม่: ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 9*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น
- ยงยุทธ ไชยศิลป์. (2540). *ไทลื้อเมืองน่าน*. เชียงใหม่ : คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์. (2558). *ความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน*. สืบค้นเมื่อ 29 มิถุนายน 2558, จาก <https://sites.google.com/site/aunpanya34/neuxha-bth-reiyn/khwam-sakhay-khxng-phumipayya-thxng-thin>
- รัตนพร เศรษฐกุล. (2538). *ชาวไทลื้อในจังหวัดน่าน*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยพายัพ
- ลำแพน จอมเมือง, สุทธิพงษ์ วสุโสภณ. (2546). *ผ้าทอไทลื้อ: เศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์จำกัด
- เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักงาน. (2550). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วรรณ ปรีเปรม. (2555). *การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง หัตถกรรมจากกะลามะพร้าว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาล 1 (เยี่ยมเกษสุวรรณ) อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ*. ปรินิพนธ์ กศ.ม (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิชัย ต้นศิริ. (2547). *โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต แนวคิดสำคัญของการปฏิรูปในพระราชบัญญัติการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 4 ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิถีพานิชพันธ์. (2547). *ผ้าและสิ่งถักทอไท*. เชียงใหม่: ซิลค์เวอร์ม
- ศศิธร วิศพันธ์. (2551). *การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง หัตถกรรมกรงนกเขาขาว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. ปรินิพนธ์ กศ.ม (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สถาบันวิจัยสังคม. (2551). *ไทลื้อ อัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ไท เอกสารสนับสนุนโครงการพิพิธภัณฑวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา*. เชียงใหม่: โครงการพิพิธภัณฑวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สมเจตน์ วิมลเกษม. (2535). *ไทลื้อเมืองน่าน*. น่าน: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดน่าน
- สมใจ แซ่โจ้ว, วีรพงศ์ มีสถาน. (2541). *สารานุกรมชาติพันธุ์ไทยลื้อ*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

- สมนึก ธาตุทอง. (2548). *เทคนิคการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา*. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)สำนักงานภาค. (2548). *นี่คือ...ผ้าทอพื้นบ้าน โครงการวิจัย
เชิงปฏิบัติการ การกำหนดมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม*. เชียงใหม่: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2551). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2551*. กรุงเทพฯ:
ฝ่ายข่าวและวารสารศูนย์ประชาสัมพันธ์ สำนักงานฯ
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2554). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 : แก้ไข
เพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2550*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์
- สินีนางู ทองวัฒนา. (2555). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องหางหงส์ หนองขาบ สำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6*. ปริญญาโท กศ.ม (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

\\

ภาคผนวก ก
ความรู้เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

ความรู้เกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

1. การแต่งกายของชาวไทลื้อ

ภาพประกอบ 9 การแต่งกายของชาวไทลื้อ จังหวัดน่าน

เครื่องแต่งกายของชาวไทลื้อที่เป็นมาตรฐาน มีลักษณะโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นลักษณะเสื้อและกางเกงของผู้ชาย ลักษณะเสื้อปักและผ้าซิ่นลายขวางของผู้หญิง การปักสีระด้วยผ้าสีขาว สีดำ หรือสีอื่นๆ ตลอดจนการตกแต่งด้วยเครื่องประดับต่างๆ เหล่านี้ล้วนบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อโดยรวม และในรายละเอียดสามารถจำแนกลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชนหรือแต่ละหมู่บ้านได้อีกด้วย ชาวไทลื้อในปัจจุบันสวมเสื้อผ้าไม่แตกต่างจากชาวไทอื่นๆ ในล้านนาแต่ในโอกาสพิเศษเราจะเห็นชาวไทลื้อสวมใส่เสื้อตามแบบเอกลักษณ์ดั้งเดิมดังนี้

เสื้อหญิง เสื้อผ้าผู้หญิงชาวไทลื้อที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มคือ เสื้อปัก เป็นเสื้อสีดำคราม แขนยาว ตัวเสื้อรูป เอลอย มีสาบหน้าเฉียงมาผู้ติดกันด้วยด้านพื้นหรือแถบผ้าเล็กๆ ตรงมุมด้านซ้ายหรือขวาของลำตัว บางทีก็ใช้กระดุมเงินขนาดใหญ่หรือแผ่นเงินดุนลายเป็นรูปวงกลมหรือรูปดอกไม้เกี่ยวกันไว้ ชายเสื้อจะนิยมยกलयขึ้นทั้ง 2 ข้าง สาบเสื้อนิยมขลิบด้วยแถบผ้าสีต่างๆ ประดับด้วยกระดุมเงินเม็ดเล็กๆ เรียงกัน เสื้อของสตรีไทลื้อที่มาจากเมืองเงิน ประเทศลาว จะมีลักษณะพิเศษคือ นิยมแต่งสาบเสื้อด้วยแถบผ้าลายจกซึ่งมี 2 แบบด้วยกัน ถ้าเป็นเสื้อใส่ในโอกาสพิเศษ หรือใส่ในหน้า

หนาวจีผ้าสีแดงทับในเรียกว่า “เสื้อกับหลองแดง” เสื้อบางตัวจะตัดด้วยผ้ากำมะหยี่มีแถบเงินห้อย ตกแต่งตรงเอวทั้ง 2 ข้าง ส่วนเสื้อที่ไม่มีทับในเรียกว่า “เสื้อดำ” และนุ่งซิ่น

เสื้อชาย เสื้อของชายไทลื้อจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับเสื้อหม้อห้อมของชาวไทยวน คือเป็นเสื้อแขนยาวสีดำคราม บางตัวมีลักษณะพิเศษคือ เป็นเสื้อเอวลอย ขลิบด้วยแถบผ้าสีต่างๆ มีพื้นผ้าเย็บต่อจากสาบหน้าป้ายมาติดกระดุมเงินทั้งส่วนตรงใกล้รักแร้และตรงเอว สำหรับเสื้อชายในไทลื้อเมืองเงินจะเป็นเสื้อคอตั้งตกแต่งด้วยแถบผ้าที่มีลวดลายจก ผู้ชายไทลื้อจะนุ่งกางเกงขายาวทรงหลวม ทั้งเสื้อและกางเกงนี้จัดเย็บจากผ้าฝ้ายสีครามเข้าหรือสีดำหากเป็นชุดอยู่บ้านหรือชุดล่าของโดยเฉพาะในเวลาอากาศร้อนอาจนุ่ง “ผ้าต๋อย” ขนาดสั้นหรือนุ่ง “ผ้าต๋อง” (ผ้าขาวม้า) แบบกระชับเรียกว่านุ่งแบบ “เค็ดม้าม” คือนุ่งแบบยกครึ่งม้วนชายผ้าเป็นเกลียวสอดระหว่างขาให้รัดกุม เพื่อใช้วิ่งไล่ล่าสัตว์บนเขาอ่อน ผ้านุ่งของผู้ชายไทลื้อในอดีตที่เรียกว่าผ้าต๋อยนั้น เป็นผ้านุ่งพื้นสีเหลือง 2 ขนาดคือ ขนาดสั้น และขนาดยาว ถ้าเป็นผ้าขนาดยาวก็นุ่งแบบโจกกระเบนหรือนุ่งลอยชาย ผ้านุ่งนี้เป็นผ้าฝ้ายสีครามหรือทอเป็นลายตาราง ถ้าเป็นผ้านุ่งในโอกาสพิเศษมักจะใช้ผ้าไหมสีต่างๆ

2. วัฒนธรรมการทอผ้ากับสตรีชาวไทลื้อ

ภาพประกอบ 10 หญิงชาวไทลื้อกำลังทอผ้า

ชาวไทลื้อรู้จักการทอผ้ามานานเนื่องจากผ้าทอได้เข้ามามีบทบาทกับวิถีชีวิตของคนเราตั้งแต่เกิดจนตาย งานทอผ้าจึงเป็นงานที่ผู้หญิงไทลื้อแทบทุกคนจะต้องทำได้เพราะความจำเป็นในการใช้สอยในครอบครัว และจารีตประเพณีเป็นกรอบบังคับอยู่ หญิงชาวไทลื้อจึงมีความสามารถในการทอผ้าเป็นพิเศษ ทั้งผ้าที่ใช้สอยในครัวเรือน เช่น สะลี (ฟูก) ผ้าหอบ (ผ้าปูที่นอน) ผ้าห่ม หมอนและที่สำคัญ คือ ผ้านุ่ง ที่สวมใส่เพื่อแสดงออกถึงชาติพันธุ์ของตนเองอย่างชัดเจน ในอดีตหญิงไทลื้อมีการ

แต่งกายที่มีแบบแผนอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และบ่งบอกถึงความเป็นชาติพันธุ์ไทยได้อย่างชัดเจน

2.1 อุปกรณ์ในการทอผ้า (ทินกฤต วงศ์ใหญ่. 2553.18-23)

ภาพประกอบ 11 กี่ทอผ้า

1. **กี่ทอผ้า** มีขนาดใหญ่ประกอบไปด้วยโครงที่พื้ม เขาหูกหรือตะกอก ไม้ม้วนผ้าและหลักม้วนผ้า ไม้สำหรับพาดนั่งเวลาสานเหยียบสำหรับดึงเส้นไหมและตะกอกขึ้นลง ไม้แกนม้วนไหมเส้นยืน คานแขวน กระสวย หลอดด้ายพุ่ง ผังหรือสะดึงซึ่งผ้าให้ตึง มักจะวางใต้ถุนเรือน และผึงเสากับพื้นดินแบบถาวร โครงที่ประกอบด้วยเสา 4 เสา คาน 9 คานบนมี 4 คาน คานล่างมี 1 คาน และคานกลาง 1 คาน มีราวหูกทั้ง 4 ด้าน มีทั้งด้านบนและด้านล่าง

2. **คานแขวน** เป็นไม้ห้อยอยู่กับคานของกี่ ซึ่งคานของทั้งสองใช้แขวนเชือกที่ต่อมาจากเขาหูกหรือตะกอก เพื่อให้ตึงอยู่ตลอดเวลา

ภาพประกอบ 12 พื้มหรือหวี

3. **พืมหรือหรี** คือเครื่องมือสำหรับทอผ้ามีฟันเป็นซี่ๆ คล้ายหวีใช้สำหรับสอดไหมหรือเพื่อจัดเส้นไหมให้อยู่ห่างกัน แล้วใช้กระทบไหมพุ่งที่สานติดกันกับไหมยืนหรือไหมเครื่องเป็นผืนผ้า การทอผ้าเนื้อหนาหรือเนื้อบางขึ้นอยู่กับฟันหวีหรือพืม

4. **ตะกอล** ใช้สำหรับแยก เส้นด้ายให้ขึ้นเพื่อเปิด ให้จังหวะของเส้นด้าย พุ่งสอดขัดกัน

5. **ตะกอลลอก** ตะกอลแผงหรือเขาใหญ่และเขายาว ใช้เป็นที่เก็บไม้ขีด เพื่อส่งลายให้ทอโดยไม่ต้องเก็บขีด เป็นลักษณะตะกอลแนวตั้ง

ภาพประกอบ 13 ตะกอล ตะกอลลอก และไม้กำพัน

6. **ไม้กำพัน** (ไม้กำพัน) ใช้สำหรับม้วนผ้าที่ทอแล้วไว้อีกส่วนหนึ่งไม้แกนม้วนผ้านี้จะเหลาเป็นเหลี่ยมจะได้ยึดผ้าที่ม้วนเก็บไว้ไม่ให้ลื่น

7. **ไม้ดาบ** คือไม้สอดแทนไม้ขีดเพื่อให้ตะกอลเปิดกว้าง และสอดเส้นด้ายยืนพุ่งไป

8. **ไม้ขีด** ใช้สำหรับคัดลาย

9. **กระสวยด้ายพุ่ง** คือเครื่องมือที่ใช้กรอด้ายสำหรับทอผ้า นิยมทำจากเถาว์วัลย์เครือหรือไม้ต้นที่มีตรงกลางกลวง หรือไม้อย่างอื่นเจาะรูตรงกลางเพื่อสอดไม้เล็กๆ ที่ทำเป็นแกนของหลอดด้าย เพื่อให้ด้ายหมุนไปตามแรงพุ่งของกระสวย

10. **ไม้เหยียบหรือคานเหยียบ** คือไม้ไผ่ 2 อันที่ผูกเชื่อมโยงกับเขาผูกหรือตะกอล เพื่อใช้สำหรับเหยียบดึงเขาผูกทั้ง 2 อัน ให้เส้นไหมยืนขึ้นลงสลับกัน และเปิดช่องเพื่อพุ่งกระสวยไหมเข้าไปในร่องดังกล่าว เส้นไหมทั้ง 2 ชนิดจะสานขัดกันเป็นเนื้อผ้า

11. **ไม้นั่งทอผ้า** คือไม้กระดานหนาพอสมควร และมีความยาวกว่าก็เล็กน้อย ใช้เวลานั่งทอผ้า ไม่นี้อาจใช้พาดระหว่างหลักที่ข้างหน้ากับหลักม้วนผ้า

ภาพประกอบ 14 ไม้เหยียบ หรือ คานเหยียบ

12. **ปากี่** คือ ไม้ที่รองรับส่วนปลาย 2 ด้านของไม้ม้วนผ้า มี 2 หลัก แต่ละหลักจะอยู่คนละข้างของหูก

ภาพประกอบ 15 กระสวย

13. **กระสวย** ใช้บรรจุหลอดไหมพุ่งสอดไประหว่างช่องว่างของเส้นไหมยืน ดันและปลายเรียวตรงกลางเจาะเป็นช่องสำหรับใส่หลอดด้าย

14. **ผัง** เป็นไม้ที่ขึงไว้ตามความกว้างของผ้าที่ทอ เพื่อให้หน้าผ้าตึงพอดีกับฟืม และเพื่อให้ลายผ้าตรง ไม่คดไปคดมา

15. **หวีหูก** ใช้สานเส้นด้ายยืนที่ขึงในกี่แล้วให้เป็นระเบียบ ทำให้ด้ายเครื่องไม่พันกัน

16. **ไม้ไขว้หูก** ใช้ขัดสานเส้นด้ายยืน เพื่อให้เส้นด้ายยืนขัดสานกันได้สะดวกขึ้น

3. ขั้นตอนการเตรียมเส้นฝ้ายสำหรับการทอ

1. การเก็บดอกฝ้าย เมื่อปลูกฝ้ายจนฝ้ายออกดอกแล้ว ก็จะมีการเก็บดอกฝ้าย ซึ่งจะนิยมเก็บกันในเวลาเช้า เพราะจะทำให้ฝ้ายไม่ฟุ้งกระจาย โดยการเก็บจะตัดเอาแต่ดอกฝ้ายหรือปุยฝ้ายที่มีเมล็ดติด หลังจากนั้นก็จะนำดอกฝ้ายไปตากแห้ง เพื่อนำมาแยกเมล็ดต่อไป

ภาพประกอบ 16 ดอกฝ้าย

2. การอัดฝ้าย อ้วฝ้าย หรือ หีบฝ้าย เป็นกระบวนการบีบเมล็ดและเยาะเมล็ดออกจากปุยฝ้าย ซึ่งจะทำโดยการนำเอาปุยฝ้ายหรือดอกฝ้ายที่ตากแห้งสะอาดดีแล้วมาแยกเมล็ดโดยใช้เครื่องอัดฝ้าย วิธีการทำ คือ ใช้มือข้างหนึ่งจับที่จับ แล้วค่อยๆ หมุนฟันเฟืองไปอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่อีกมืออีกข้างหนึ่งจับปุยฝ้ายที่เตรียมไว้ใส่เข้าไประหว่างไม้กรรมเกลี้ยงขนาดชิดกันซึ่งมีฟันเฟืองอยู่ด้านนอก จะทำให้ส่วนที่เป็นปุยฝ้ายถูกหนีบลอดข้ามไปหล่นตรงตะกร้าหรือกระบุงที่เตรียมไว้ ส่วนเมล็ดก็จะร่วงลงพื้นแล้วนำปุยฝ้ายที่ได้ไปตีดเพื่อให้แตกตัวต่อไป

ภาพประกอบ 17 เครื่องอัดฝ้ายและการอัดฝ้าย

3. การติดฝ้ายหรือแก้มฝ้าย เป็นกระบวนการทำให้ปุยฝ้ายกระจายตัวเป็นปุยละเอียด โดยใช้ กงติดฝ้าย กังยั้งฝ้าย หรือ กงแก้มฝ้าย ซึ่งทำมาจากไม้ไผ่เหลาให้ปลายเรียวทั้งสองข้างเพื่อตัดซี่ไม่ให้โค้งเข้าหากันจะมีลักษณะคล้ายกับคันธนู อุปกรณ์คู่กันคือปล้องไม้ไผ่ขนาดเล็ก และกระบุงขนาดใหญ่พิเศษ ทรงปากกว้างพอประมาณขอบปากกระบุงด้านหนึ่งมันท่อนไม้เพื่อเวลาติดฝ้ายปากกระบุงจะได้ยกหนุนสูงจากพื้น ขั้นตอนการทำคือ นำปุยฝ้ายมาใส่กระบุง แล้วเอามือข้างหนึ่งจับกงติดฝ้ายถือด้านที่เป็นคันธนูไว้ให้เส้นเชือกถูกปุยฝ้าย แล้วใช้มืออีกข้างจับปล้องไม้ไผ่ขนาดเล็กติดเส้นเชือกต่อเนื่องไป เพื่อให้ปุยฝ้ายกระจายตัวเป็นปุยละเอียดและต้องติดจนทั่วสม่ำเสมอ การติดฝ้ายแต่ละครั้งไม่ควรติดค้ำไว้เพราะปุยฝ้ายจะคืนตัวจับกันเป็นก้อนเหมือนเดิม จากนั้นจึงนำปุยฝ้ายที่ได้ไปม้วน

ภาพประกอบ 18 การติดฝ้าย

4. การม้วนฝ้ายหรือล้อฝ้าย ทำได้โดยการนำปุยฝ้ายที่ติดเป็นปุยละเอียดแล้ว วางบนแป้นล้อฝ้ายซึ่งทำจากไม้เนื้อแข็งเป็นแผ่นหนาประมาณ 1 นิ้ว รูปทรงส่วนใหญ่เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า การวางปุยฝ้ายต้องวางกระจายให้สม่ำเสมอให้มีขนาดใหญ่กว่าฝ่ามือเพียงเล็กน้อย แล้ววางไม้ล้อฝ้ายซึ่งรูปทรงคล้ายตะเกียบไว้บนส่วนปุยฝ้ายจากนั้นเอาฝ่ามือถูปุยฝ้ายให้ม้วนขนานเข้าไปกับไม้ล้อฝ้าย โดยรักษาน้ำหนักมือให้พอเหมาะไม่ให้ม้วนฝ้ายแน่นหรือหลวมเกินไป แล้วดึงไม้ล้อฝ้ายออกจะได้ฝ้ายเป็นม้วนหลอดกลมยาว โดยการม้วนแต่ละครั้งต้องทำจนปุยฝ้ายที่ติดไว้หมด จากนั้นจึงนำฝ้ายที่ม้วนเสร็จแล้วไปปั่นเป็นเส้นด้วย

ภาพประกอบ 19 ฝ้ายที่ลื้อหรือม้วนเสร็จแล้ว

5. **การปั่นฝ้าย** การปั่นฝ้ายเป็นเส้นใยฝ้ายจะใช้เครื่องมือที่เรียกว่า กงปั่นฝ้าย หรือ หลาปั่นฝ้าย ซึ่งเป็นส่วนโครงสร้างทำจากไม้เนื้อแข็ง ส่วนวงล้อนั้นจะประกอบจากซี่ไม้ไผ่ โครงสร้างส่วนฐานประกอบจากท่อนไม้คล้ายตัวอักษร T โดยส่วนหัวมีเสาหลัก 2 ข้างเข้าต่อเป็นเดือยทะลุฐาน ข้างหนึ่งสั้นกว่าเพื่อให้เอียงเข้าหาด้านผู้ปั่น ส่วนเสาหลักที่ขึ้นไปจะยาวเท่ากัน โดยส่วนกึ่งกลางจะเจาะทะลุใส่คานแกนของวงล้อปั่นฝ้าย วงล้อนี้จะทำด้วยซี่ไม้ไผ่มัดประกบกันด้วยเส้นเชือก มีลักษณะคล้ายล้อจักรยาน ที่คานแกนกลางวงกลมนี้จะต่อยาวออกมาเป็นที่จับสำหรับหมุนปั่นฝ้าย ส่วนฐานอีกด้านหนึ่งจะเข้าเดือยไม้อีกชิ้นหนึ่ง ซึ่งมีหลักเดี่ยวๆ ขึ้นไปเป็นคานใส่เหล็ก อีกด้านหนึ่งเป็นปลายแหลมเข้าหาด้านของผู้ปั่นฝ้าย เหล็กปลายแหลมนี้เรียกว่า ไน ซึ่งจะหมุนโดยแรงเหวี่ยงของเส้นเชือกที่ผูกโยงรอบวงล้อมาหาแกนของเหล็กไป เมื่อหมุนวงล้อเหล็กไนก็จะหมุนไปด้วยวิธีการปั่นฝ้าย ทำโดยการเอาปลายม้วนฝ้ายต่อไว้ที่เหล็กไน ส่วนมืออีกข้างหนึ่งจับที่หมุนให้วงล้อหมุน ทำให้เกิดแรงเหวี่ยงดีเกลียวม้วนฝ้ายที่จ่อไว้ เมื่อดึงมือที่ถือม้วนฝ้ายออกมาก็จะเป็นเส้นฝ้ายเมื่อผ่อนมือย้อนกลับเส้นฝ้ายก็จะไปม้วนอยู่กับเหล็กไน เมื่อฝ้ายอันแรกใกล้หมดก็เอาม้วนต่อไปมาทำใหม่ให้ต่อเนื่องกันจนเต็มเหล็กไน จากนั้นจึงนำเส้นใยฝ้ายที่ได้ไปใส่ไม้เปียฝ้าย หรือ ไม้เปฝ้ายต่อไป

6. **การเปียฝ้ายหรือการเปฝ้าย** เป็นขั้นตอนที่ทำเพื่อพันพักเส้นฝ้ายที่ปั่นเป็นใยฝ้ายแล้วเพื่อทำเป็นปอยหรือใจฝ้าย โดยใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่า ไม้เปีย หรือ ไม้เป ซึ่งทำจากไม้เนื้อแข็งจะมีไม้ที่เข้าเดือยปิดหัวท้ายหรือส่วนล่างจะไว้สลักติดกัน วิธีการเปียฝ้าย คือ นำเส้นใยฝ้ายที่ม้วนไว้กับเหล็กไนมาคลายออกแล้วค่อยๆ พันกับไม้เปียโดยใช้มือข้างหนึ่งกำไม้เปียตรงกลางแกน แล้วใช้มืออีกข้างหนึ่งจับเส้นใยฝ้ายกับไม้เปียฝ้าย ให้หนาพอประมาณรักษาน้ำหนักมือเพื่อไม่ให้เส้นใยฝ้ายไม่ตึงหรือหย่อนจนเกินไป เมื่อได้เส้นใยในปริมาณที่ต้องการก็คล้ายเส้นฝ้ายออกจากไม้เปียฝ้ายมาพันเป็นปอย หรือ ใจฝ้าย เพื่อเก็บเส้นฝ้ายไม่ให้พันกันและเป็นระเบียบพร้อมที่จะนำไปย้อมและทอต่อไป

ภาพประกอบ 20 การปั่นฝ้าย

4.9.3 กระบวนการย้อมสี

เส้นใยที่ได้จากฝ้ายจะมีสีขาวหรือสีขาวขุ่นหรือสีน้ำตาลอ่อน ขึ้นอยู่กับชนิดของฝ้าย ดังนั้นเมื่อนำมาทอจึงต้องนำฝ้ายไปย้อมเพื่อให้เกิดสีที่สวยงาม ในอดีตสีที่นำมาย้อมฝ้ายนั้นจะได้จากวัสดุธรรมชาติซึ่งสามารถหาวัตถุดิบได้ตามท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นเปลือกไม้ รากไม้ ดอกผล หรือจากสัตว์บางชนิด แต่เนื่องจากกรรมวิธีในการสกัดสีจากธรรมชาติค่อนข้างยุ่งยาก และวัตถุดิบเริ่มหายาก อีกทั้งสีที่ได้ไม่มีความหลากหลาย คุณภาพในการย้อมไม่ดีนัก จึงมีการนำสีที่ได้จากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือสีเคมีมาใช้ในการย้อม ซึ่งช่วยให้สะดวก รวดเร็ว รวมทั้งยังได้สีสันต่างๆ มากมาย สามารถไล่ระดับสีได้ จึงทำให้ผู้ที่ใช้กรรมวิธีการย้อมธรรมชาติลดน้อยลงมาก

ในปัจจุบันสีที่นำมาย้อมเส้นใยฝ้ายสามารถแบ่งได้เป็น สีธรรมชาติและสีวิทยาศาสตร์ สีที่ได้จากธรรมชาติทั้งหมดได้มาจากพืช และสัตว์บางชนิด สีที่ได้จากพืชจะนำมาจากส่วนต่างๆ ได้แก่ เปลือก ราก แก่น ใบ ดอก และผล ส่วนสัตว์นั้นได้มาจาก ตัวครั่ง วัตถุดิบที่นำมาใช้และกระบวนการในการย้อมสีธรรมชาตินั้น แต่ละท้องถิ่นจะมีความแตกต่างกันสีที่ได้จึงแตกต่างกันไปด้วย

4.9.4 ขั้นตอนการย้อม

การย้อมนั้นแบ่งได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. **การย้อมเย็น** จะนิยมย้อมในหม้อดิน โดยการเตรียมน้ำสีใส่ไว้ในหม้อ จากนั้นนำเส้นฝ้ายไปจุ่มลงในหม้อ ใช้มือคน บีบ จนกระทั่งได้สีตามต้องการ หรือจะทำการหมักไว้เพื่อให้สีที่ได้เข้มข้น

2. **การย้อมร้อน** เป็นการนำเส้นฝ้ายไปต้มในหม้อที่ใส่น้ำสี ใช้ไม้คนเพื่อให้ฝ้ายโดนน้ำสีอย่างทั่วถึง เมื่อได้สีตามต้องการจึงนำไปซักและตากแห้งซึ่งการย้อมร้อนมีขั้นตอนดังนี้

2.1 นำเส้นด้ายที่จะไปทำการย้อมมาซักด้วยน้ำสะอาดเพื่อขจัดฝุ่นผงและไขต่างๆ จากนั้นบีบน้ำออกให้หมดเพื่อให้สีที่ย้อมติดเส้นฝ้ายอย่างสม่ำเสมอ

2.2 นำเส้นฝ้ายที่บีบหมาดแล้วลงไปต้มในหม้อน้ำสี้ คนฝ้ายอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สี้เข้าไปในเส้นฝ้ายอย่างทั่วถึงประมาณ 30 นาที (ขึ้นอยู่กับชนิดของวัตถุดิบที่นำมาต้ม)

2.3 เมื่อได้สี้ตามต้องการ นำเส้นฝ้ายขึ้นจากหม้อต้ม บีบน้ำหมาด นำไปซักด้วยน้ำสะอาดแล้วตากให้แห้ง ถ้าต้องการให้สี้เข้มข้นสามารถนำมาต้มอีกครั้งหนึ่งจนกว่าจะได้สี้ตามต้องการ

4.9.5 วิธีการย้อมสีผ้าทอของชาวไทลื้อ

1. การหาพันธุ์ไม้ที่ให้สีในการย้อมผ้าซึ่งชาวไทลื้อส่วนมากจะนิยมสีครามจึงใช้ต้นครามเป็นวัตถุดิบในการย้อมสีโดยการนำมาขูดเป็นวงกลมแล้วนำมาแช่ในหม้อดินหมักประมาณ 5-7 วันแล้วจึงเอาต้นครามออกเอาเฉพาะน้ำคราม

2. เติมน้ำขาวลงไปแล้วคนให้ขึ้นทิ้งไว้ประมาณ 1 วันพอน้ำปูนและครามตกตะกอนแล้วให้รินเอาน้ำใสๆ ออก เอาเฉพาะส่วนที่ตกตะกอนไปผสมกับส่วนประกอบอื่นๆ

3. นำใบลมแล้ง ใบหนาดและใบระหุ่งแดง หรือเปลือกมะริดไม้ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือรวมกันก็ได้มาแช่หมักในหม้อจนกว่าน้ำจะเป็นสีเหลืองและนำไปผสมกับน้ำคราม

4. นำใบผักหมหรือเอาทั้งต้นตากให้แห้งแล้วนำมาเผาให้เป็นขี้เถ้าเสร็จแล้วนำขี้เถ้าไปผสมกับส่วนผสมในข้อ 3 คนให้ขึ้นขึ้น

5. เสร็จแล้วนำเอาครามที่ได้ในข้อ 1 ประมาณ 1 แก้ว ไปผสมกับน้ำที่ได้จากข้อ 3 และ 4 คนให้เข้ากันแล้วจึงนำผ้าที่จะย้อมมาแช่ประมาณ 1-3 วัน ควรขยำผ้าบ่อยๆ เพื่อให้สีย้อมเข้าไปในเนื้อผ้าให้ทั่วถึงจากนั้นนำมาตากแห้งเป็นการเสร็จกรรมวิธีการย้อมผ้า

4. วิธีการทอผ้า

ภาพประกอบ 21 การทอผ้า

หลักการของการทอผ้าก็คือ การทำให้เส้นด้ายสองกลุ่มขั้ดกัน โดยเส้นด้ายทั้งสองตั้งฉากกัน เส้นด้ายกลุ่มหนึ่งเรียกว่า ด้ายยืน และอีกกลุ่มหนึ่งเรียกว่า ด้ายพุ่ง ลักษณะของการขั้ดกันของด้ายพุ่งและด้ายยืนจะขั้ดกันธรรมดา เรียกว่า ลายขั้ด แต่อาจจะมีการเพิ่มลวดลายให้ผืนผ้าด้วยเทคนิคพิเศษต่างๆ ได้

ขั้นตอนในการทอผ้า

1. สืบเส้นด้ายยืนเข้ากับแกนม้วนด้ายยืน และร้อยปลายด้ายแต่ละเส้นเข้าในตะกอลแต่ละชุดและพันหวี ดึงปลายเส้นด้ายยืนทั้งหมดม้วนเข้ากับแกนม้วนผ้าอีกด้านหนึ่ง ปรับความตึงหย่อนให้พอเหมาะ กรอด้วยเข้ากระสวยเพื่อใช้เป็นด้ายพุ่ง

ภาพประกอบ 22 การสืบเส้นด้าย

2. เริ่มการทอโดยกดเครื่องแยกหมู่ตะกอล เส้นด้ายยืนชุดที่ 1 จะถูกแยกออกและเกิดช่องว่างสอดกระสวยด้ายพุ่งผ่านสลั้บตะกอลชุดที่ 1 ยกตะกอลชุดที่ 2 สอดกระสวยด้ายพุ่งกลับทำสลั้บกันไปเรื่อยๆ

ภาพประกอบ 23 การเริ่มทอผ้า

3. การกระทบพื้นหวี (ฟืม) เมื่อสอดกระสวยด้ายพุ่งกลับก็จะกระทบพื้นหวีเพื่อให้ด้ายพุ่งแนบติดกันได้นั่นคือผ้าที่แน่นหนา

ภาพประกอบ 24 การกระทบฟืมหวี

4. การเก็บหรือม้วนผ้าเมื่อทอผ้าได้พอประมาณแล้วก็จะม้วนเก็บในแกนม้วนผ้าโดยผ่านแกนด้ายยืนให้คลายออกและปรับความตึงหย่อนใหม่ให้พอเหมาะ

5. เทคนิคการทอผ้า

1. การเกาะหรือล้วง ถือเป็นเทคนิคเก่าแก่ และแพร่หลายไปทั่วโลก โดยเป็นวิธีทอที่ใช้เส้นด้ายพุ่งแทรกเข้าเส้นยืนตรงตามแบบที่สร้างไว้ โดยใช้ด้ายสีต่างๆ ซึ่งด้ายจะม้วนอยู่ในหลอดไม้ล้วงอันเล็กๆ ทำจากไม้ไผ่ เรียกว่า “มะสอย” และต้องย้อนพุ่งกลับมาที่เดิม โดยให้เกี่ยวหรือคล้องกับเส้นยืนเส้นหนึ่งที่ชอบตัวลาย การทอลักษณะนี้จะช่วยเพิ่มความทนแก่ผืนผ้า ทำให้เกิดลวดลายที่ละเอียดและสลับกันไปมาแลดูคล้ายคลื่นพื้นปลาแนวเฉียง นิยมเรียกผ้าชนิดนี้ว่า ผ้าลายน้ำไหล ด้ายเส้นยืนมักเป็นสีดำ ส่วนลวดลายและสีสลับมาจากด้ายเส้นพุ่ง ซึ่งเป็นความนิยมในการใช้เส้นพุ่งหลากสีแยกใส่กระสวยเป็นอันๆ ผู้ทอจึงต้องมีความชำนาญและแม่นยำในการทอ ไม่ให้เกิดลวดลายผิดพลาดทั้งยังต้องมีความอดทนสูง

2. การจก เป็นการสร้างลวดลายขณะทอด้วยการเพิ่มเส้นพิเศษเสริมโครงสร้างปกติที่เป็นเส้นพุ่งหรือมีเส้นพุ่งพิเศษแทรกเข้ามาเป็นช่วงๆ ตลอดความกว้างของผืนผ้า การจกต้องใช้อุปกรณ์พิเศษเป็นวัตถุปลายแหลมในอดีตนี้นักทอแต่ต่อมานิยมใช้เข็ม โดยการใช้ปลายแหลมของเข็มนักด้ายเส้นยืนเพื่อจะสอดด้ายเส้นพุ่งไปสร้างลวดลายไปตามแนวขวางของผ้า ลวดลายจึงเป็นไปตามแนวของผืนผ้าเป็นลายที่เกิดจากสีสลับของเส้นด้ายพิเศษนั่นเอง

ภาพประกอบ 25 เทคนิคการเกาะหรือล้วง

3. การขีด เป็นการสร้างลวดลายด้วยการเพิ่มเส้นพุ่งพิเศษคล้ายกับการจก แต่ไม่ใช่วัตถุปลายแหลมเป็นเครื่องมือ เปลี่ยนมาเป็นไม้ค้ำ หรือเขาซึ่งเป็นอุปกรณ์กำหนดชุดลายทำได้จากไม้ไผ่ยาวประมาณ 50 เซนติเมตร โยงเข้ากับด้ายเส้นยืนเมื่อต้องการทอลาย ผู้ทอจะดึงเขาชุดลายนั้นมาใช้ส่วนลายที่ไม่ใช้ก็จะเก็บเขาแขวนเหนือก็ ดังนั้นเขาหนึ่งอันจึงหมายถึงลายหนึ่งแถวเส้นพุ่ง เมื่อทอมาถึงเขาก็จะใช้ไม้ดาม มีลักษณะเป็นไม้แบนๆ ยาวๆ สอดผ่านเส้นยืนไปตามที่เขากำหนดไว้ แล้วพลิกดามให้สันดามตั้งขึ้นเพื่อให้เกิดช่องว่างพอที่จะพุ่งกระสวยเข้าไปได้เมื่อกระสวยผ่านไปสุดของผ้าแล้วจึงดึงไม้ดามออก

เทคนิคการทอผ้าขึ้น แบบอื่นๆ ที่พบก็คือ การเก็บขีด หรือในภาษาท้องถิ่นเรียกว่าการเก็บมูก จะนิยมทอด้วยด้นเงินและด้นทอง นอกจากนี้ก็พบว่ามีทอด้วยเทคนิคการ “เกาะ” หรือ “ล้วง” ซึ่งได้รับการส่งเสริมจนกลายเป็นเอกลักษณ์ในจังหวัดน่าน เรียกกันโดยทั่วไปว่า “ขึ้นลายน้ำไหล”

ภาพประกอบ 26 ขึ้นลายน้ำไหล

6. โครงสร้างผ้าขึ้นของชาวไทลื้อ

ลักษณะเด่นของขึ้นไทลื้อคือ ลวดลายมักจะอยู่ตรงกลางของตัวขึ้นเป็นส่วนใหญ่ โดยส่วนที่ขึ้นมักจะเป็นสีพื้น เป็นผ้าขึ้นที่มี 2 ตะเข็บเนื่องจากเป็นวิธีการเย็บผ้าถุงสองข้างติดกัน ขึ้นไทลื้อประกอบด้วยโครงสร้างหลัก 3 ส่วน คือ

1. **หัวขึ้น** มีความยาวประมาณ 1 คืบ นิยมใช้ฝ้ายมาทำเป็นหัวขึ้น เพราะผ้าฝ้ายมีความยืดหยุ่นและเหนียวตรงเอวของผู้สวมใส่จะแน่นและกระชับ ไม่หลุดง่าย หัวขึ้นส่วนใหญ่มีสีขาว สีแดง สีดำ หรือฝ้ายย้อมสีคราม ตามความนิยมในแต่ละพื้นที่

2. **ตัวขึ้น** เป็นส่วนที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นไทลื้อได้อย่างชัดเจนที่สุด มีโครงสร้างเป็นริ้วขวางไม่สม่ำเสมอ แต่มีแบบแผนเรียกว่า ขึ้นดำ หรือ ขึ้นตาล้อ ลวดลายเกิดจากการพุ่งด้วยหลายสีต่างๆ สลับกัน มีเทคนิคการทอผ้าเป็นลายขัดธรรมดา เส้นยืนเป็นเส้นฝ้ายสีแดง สีดำ หรือเส้นฝ้ายย้อมคราม ทอขัดด้วยเส้นพุ่งเป็นเส้นฝ้ายหรือเส้นไหม ส่วนบนสุดของตัวขึ้นจะทอด้วยเส้นฝ้ายปั่นมือสีขาว ทอให้กว้างประมาณ 1 นิ้ว เพื่อเป็นสิ่งบอกถึงเอกลักษณ์ที่สำคัญของผ้าขึ้นไทลื้ออีกอย่างหนึ่ง และแถบสีขาวนี้มีไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายบอกว่าด้านนี้เป็นด้านบน เอาไว้เย็บติดกับหัวขึ้น ต่อมาเป็นส่วนของลวดลายที่เป็นริ้วไม่สม่ำเสมอ แต่เป็นแบบแผน ขึ้นไทลื้อจะมีความแตกต่างขึ้นของกลุ่มไทกลุ่มอื่น เนื่องจากรูปร่างของหญิงชาวไทลื้ออวบอ้วนและมีรูปร่างสันทนต์ โดยลวดลายที่เกิดขึ้นในผืนผ้าขึ้นเป็นลวดลายที่เกิดจากการใช้เทคนิคต่างๆ ในการทำลายของหญิงชาวไทลื้อ

3. **ตีนขึ้น** ใช้ฝ้ายสีเข้มมาต่อ ส่วนมานิยมต่อด้วยสีดำ สีครามเข้ม สีเขียว และ ตีนขึ้นจะเรียบไม่มีลวดลาย อาจมีการตกแต่งริมผ้าด้านล่างสุดด้วยแถบribbinจากเมืองจีนหรือผ้ากำมะหยี่ และผ้าแพรจีน

7. ผ้าขึ้นไทลื้อเมืองน่าน

ประเภทของผ้าขึ้นไทลื้อ มี 6 ประเภท ได้แก่ (ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ. 2557: 6-13)

1. **ขึ้นเชียงแสน** เป็นขึ้นพื้นบ้านที่ใช้ในในชีวิตประจำวันของชาวเมืองน่าน ชื่อเรียกของขึ้นชนิดนี้แสดงถึงแหล่งกำเนิดว่าเป็นแบบดั้งเดิมของชาวไทยวนในเชียงแสนมาแต่อดีต ลักษณะเป็นผ้าขึ้น 2 ตะเข็บ สีพื้นหลักคือสีแดงหรือสีคราม ลายขวางเป็นสีดำ คราม หรือขาว ทอด้วยเทคนิคธรรมดามีการจัดโครงสร้างของลายขวางบนตัวขึ้นเป็นระยะที่แน่นอน ประกอบด้วยแถบลายใหญ่ 1 แถว สลับกับแถบลายเล็ก 3 แถว ตลอดจนตัวขึ้น ในแถบลายใหญ่นั้นมีริ้วเล็กๆ 5 แถวเป็นส่วนประกอบ ซึ่งลายริ้วเล็กๆ นี้นิยมใช้ด้วยควบเส้นสีขาวกับสีคราม ที่เรียกว่า “ปั่นไก” หรือใช้ด้วยมัดกานที่เรียกว่า “กานข้อ” คือมันเป็นข้อๆ ทำให้ลายริ้วนี้มีสีขาวประเป็นจุดๆ ช่วยเน้นให้แถบลายขวาง

เด่นชัดขึ้นติดกับสีพื้นหลัก มีการตกแต่งถายใหญ่แถวสุดท้ายก่อนถึงตีนขึ้นด้วยเทคนิคปักโก หรือ ก่านข้อเป็นพิเศษ แถวสุดท้ายเป็นตีนขึ้นทอดต่อเนื่องนิยมนิยมสีดำและแดง ส่วนหัวขึ้นเย็บต่อด้วยผ้าพื้นสีแดง

ภาพประกอบ 27 ขึ้นเชียงแสน

2. **ขึ้นม่าน** เป็นขึ้นที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชาวเมืองน่าน ลักษณะเป็นขึ้นลายขวางเย็บ 2 ตะเข็บ ทอดด้วยฝ้ายปนไหมและนิยมทอลายมุก (ขิด) ด้วยเส้นใยโลหะ (ไหมเงิน ไหมคำ) การจัดองค์ประกอบของลายขวางที่เป็นลายมุกสลับกับสีพื้นมีการจัดช่วงระยะไม่เสมอกัน แต่มีโครงสร้างที่แน่นอน โดยตัวขึ้นทอดต่อเนื่องกับตีนขึ้น เย็บต่อหัวขึ้นด้วยผ้าพื้นสีแดง โครงสร้างของตัวขึ้นอาจแบ่งองค์ประกอบเป็น 5 ช่วง จากบนถึงล่างได้แก่

1. **ตาท้องหมู** เป็นแถบลายมุก (ขิด) 1 แถว ลายมุกนั้นประกอบด้วยลายริ้วขนาดเล็ก 3-5 แถว ที่ดูรวมกันแล้วเป็นลักษณะแถบใหญ่ที่เรียกว่า “ตาหมู”

2. **ท้องขึ้น** เป็นผ้าพื้นสีเข้มขนาดกว้างกว่าช่วงอื่นใช้เส้นพุ่งฝ้าย นิยมนิยมสีดำ น้ำตาล หรือคราม คั่นด้วยมุก (ขิด) 1 แถบเรียกว่า “ตาหับบน”

3. **จัดออน** เป็นผ้าพื้นสีอ่อนใช้เส้นพุ่งไหม นิยมนิยมสีบานเย็น เขียว หรือชมพู คั่นด้วยตาหมูลายมุก (ขิด) อีก 1 แถวเรียกว่า “ตาหับล่าง”

4. **จัดแหล่** เป็นผ้าพื้นสีเข้ม ใช้เส้นพุ่งไหม (แหล่ = สีเข้มเช่น สีดำคราม) นิยมนิยมสีม่วงเข้ม สีคราม หรือสีน้ำเงิน

5. **ตาหมู** เป็นลายมุก (ขิด) กลุ่มใหญ่ 3 แถว หรือ 4 แถว นิยมทอด้วยเส้นโลหะ (ไหมเงิน ไหมคำ) หรือใช้ไหมสีสด เช่น สีม่วง เหลือง แดง ลายที่นิยมคือ ลายมุกกันถ้วยหรือมุกดอกแก้ว

ลักษณะตีนขึ้น ที่เป็นแบบมาตรฐานจะประกอบด้วยส่วนของผ้าพื้น 3 สี เรียกว่า ป่าน ตีน เล็บ คือมี 3 แถว ใช้เส้นพุ่งฝ้ายให้มีสีติดกัน เช่น แดง-ดำ-แดง หรือ ม่วง-น้ำตาลเข้ม-ม่วง เป็นต้น

วรรณะสีหลักของซิ่นม่านคือ สีม่วง หรือ สีนํ้าเงิน มีส่วนบนของตัวซิ่นสลับสี เช่น สีม่วง บานเย็น ดำ คราม เป็นสีที่นิยม คำว่า “ม่าน” จึงมีความหมายถึงลักษณะของซิ่นที่มีช่วงสีพื้นที่เป็นสีอ่อนที่เรียกว่า “จืดอ่อน” และช่วงสีพื้นที่เป็นสีเข้มที่เรียกว่า “จัดแหล่” โดยแถบลายมุก (ขีด) คั่นสลับที่เรียกว่า “ตาหมู” ซึ่งนิยมทอด้วยเส้นใยโลหะดูแวววาว โดยช่วงล่างของตัวซิ่นนั้นมีตาหมู 3-4 แถว เป็นลักษณะเด่น

ภาพประกอบ 28 ซิ่นม่าน

3. **ซิ่นป่อง** เป็นซิ่นลายขวางเย็น 2 ตะเข้ม ลายขวางทอด้วยเทคนิคขีด (ซึ่งในเมืองน่านเรียกว่า เทคนิคเก็บมุก ยกมุก หรือเก็บดอก) วัสดุที่ใช้ทอมีทั้งฝ้าย ไหม และไหมเงินไหมคำโครงสร้างของซิ่นป่องในอดีตอาจแบ่งออกได้เป็น 4 แบบใหญ่ได้แก่

3.1 **ซิ่นป่องตาแหล่** (ออกเสียงว่า ต่า-แหล่) หรือ ซิ่นป่องตาโตน (ออกเสียงว่า ต่า-โตน) เป็นซิ่นที่มีลายขวางขนาดเท่ากัน สลับสีพื้นโดยเว้นช่วงระยะเท่ากันตลอดผืน ลายขวาง(หรือตา) ที่เป็นมาตรฐานจะประกอบด้วยลายริ้ว 5 แถว มีลายริ้วใหญ่หรือลายหลักอยู่ตรงกลาง และมีลายริ้วขนาดเล็กอีก 4 แถวประกอบ 2 ข้าง ดูรวมๆ แล้วก็จะเป็นเป็นลายใหญ่แถวเดียวมีลายแถวสุดท้ายก่อนถึงตีนซิ่นที่มักจัดองค์ประกอบต่างจากลายอื่นๆ (คำว่า แหล่ หรือ โตน บ่งบอกว่าป่องตาเดี่ยวหรือแถวเดียว ไม่มีลายอื่นมาสลับอีก) ส่วนตีนซิ่นมีลักษณะเด่นคือ ทอต่อเนื่องเป็นผ้าพื้น 3 ช่วง เรียกว่า ป่าน ตีน และ เล็บ เหมือนกับซิ่นม่าน

3.2 **ซิ่นป่องตาคีบ** (ออกเสียงว่า ต่า-กีบ) หรือป่องตาผ่า (ออกเสียงว่า ต่า-ผ่า) เป็นซิ่นที่มีลายขวางแถบเล็ก คั่นสลับกับลายขวางแถบใหญ่ ลายขวางแถบเล็กนี้เองที่ชาวบ้านผู้ทออธิบายว่าเหมือนกับ “คีบ” หรือ ขนาบ 2 ข้างของลายแถบใหญ่หรือเหมือนกับเป็นลายที่แทรก “ผ่า” กลางเข้ามา ระหว่างลายใหญ่อีกทีหนึ่ง การทอสลับลายหรือตาเล็กสลับตาใหญ่นี้จะได้ช่วงจังหวะเท่าๆ กัน ตลอดทั้งผืนส่วนตีนซิ่นนั้น ประกอบด้วย ป่าน ตีน และ เล็บ เช่นเดียวกับซิ่นป่องตาแหล่

3.3 ชิ่นป๋องเคิบไหมคำ ชิ่นชนิดนี้อาจเรียกชื่อตามวัสดุที่ทอว่าชิ่นไหมคำ ชิ่นไหมคำเคิบ ชิ่นคำเคิบ หรือ ชิ่นเคิบ ก็ได้ เป็นชิ่นที่มีการจัดระยะของลายขวางเท่าๆ กัน ตลอดผืนแบบเดียวกับชิ่นป๋องตาเหลี่ยมเพียงแต่นิยมทอด้วยเส้นโลหะหรือวัสดุที่ให้ความแวววาวที่เรียกกันว่า “ไหมเงิน ไหมคำ” คำว่า “เคิบ” อาจมาจากคำว่า “เคลือบ” ตามการออกเสียงของชาวไทลื้อ ทั้งนี้วัสดุที่ใช้ส่วนใหญ่เท่าที่พบเป็นฝ้ายปั่นกับการดาเซเคลือบสีทองหรือสีเงิน ที่เป็นโลหะกะไหล่เงินหรือกะไหล่ทองพบน้อย เนื่องจากเป็นวัสดุนำเข้ามีราคาแพงจึงมักพบเฉพาะในผ้าชิ่นของเจ้านายหรือชนชั้นสูงในเมือง ส่วนวัสดุกระดาเซเคลือบเงินหรือทองนั้นไม่ค่อยทนทานเมื่อใช้ไปนานๆ ก็จะมีหลุดเหลือเพียงเส้นใยฝ้าย แต่ยังคงมีเศษสีเงินเหลืออยู่บ้างเป็นหลักฐาน วัสดุสีเงิน สีทองที่ใช้ในยุคหลังมันเป็นใหญ่สังเคราะห์หรือพลาสติก ชิ่นป๋องคำเคิบไหมคำนี้ เท่าที่พบส่วนใหญ่นั้นพื้นผิวนิยมทอด้วยเส้นยืนเป็นเส้นฝ้ายสีดำ เส้นพุ่งเป็นไหมสีม่วง ตรงส่วนเชิงของลายขวางก่อนถึงตีนชิ่นจะมีลายเป็นเส้นๆ แบบขายคุย เรียกว่า “สายย้อย” (ในยุคหลังพบว่าผ้าพื้นทอด้วยผ้าฝ้าย และในตัวชิ่นบางผืนมีการทอเกาะลวงลายน้ำไหลสลับลายมุกด้วย)

ภาพประกอบ 29 ชิ่นป๋อง

3.4 ชิ่นป๋องก่าน คือชิ่นที่มีลายมันก่าน (มันหมีเส้นพุ่ง) สลับลายมุกลักษณะเด่นคือ ช่วงสีพื้นจะใช้ลายมัดก่านสลับแทน ลายมัดก่านนี้เป็นลายเรขาคณิตมัดลายเลียนแบบลายมุก เช่น ลายขอลายกาบ สีที่นิยมคือสีม่วงเข้ม สีบานเย็น เทียว

4. ชิ่นก่าน คือชิ่นที่เด่นด้วยเทคนิคลายมัดก่านหรือมัดหมีเส้นพุ่ง เรียกชื่อว่า ชิ่นมัดก่าน ชิ่นคาค่าน หรือ ชิ่นคาคักก็ได้ เป็นชิ่นลายขวางเย็บ 2 ตะเข็บ พบในวัฒนธรรมผ้าทอไทลื้อแถบอำเภอท่าวังผา อำเภอเชียงกลาง และอำเภอบัว มีทั้งมัดก่านฝ้ายและมัดก่านไหม สีที่นิยมคือสีม่วง คราม บานเย็น เทียว ลายมัดก่านเป็นลายเรขาคณิตเลียนแบบลายมุก เช่น ลายดอกจัน ดอกแก้ว ลายกาบ

ลายขอ ชิ้นมัดก่านฝ่ายล้วนพบในแถบอำเภอท่าวังผา ส่วนชินมัดก่านไหนที่เส้นยืนเป็นฝ่ายเส้นยืนเป็นใหม่ก็ได้นั้นพบในแถบอำเภอบัว และอำเภอเชียงกลาง โครงสร้างของชินก่านอาจแบ่งย่อยได้ 3 ประเภทดังนี้

4.1 ชิ้นก่านป้อง คือชินก่านที่ทอในโครงสร้างของชินป้องตาแหล่ มีลายขวางมัดก่านสลับลายกเท่าๆ กันตลอดตัวชิน ตีนชินเป็นสีพื้นทอต่อเนื่องตามแบบมาตรฐานชินป้อง คือ มีบ้านตีน เล็บ หรืออาจเป็นตีนชินสีเดียวก็ได้ ชิ้นก่านป้องบางผืนมีลักษณะพิเศษ คือ ไม่มีลายมุกสลับ ใช้ผ้าสีพื้นสลับลายมัดก่าน หรือใช้ลายมัดก่านล้วนแต่สลับสี เช่น สลับสีม่วงกับสีบานเย็นทำให้เห็นเป็นลายขวางในโครงสร้างแบบชินป้อง

4.2 ชิ้นก่านม่าน คือ ชิ้นก่านที่ทอในโครงสร้างของชินม่าน การจัดลายขวางมัดก่านสลับสีพื้นกับลายมุก ชิ้นบางผืนมีทั้งลายมุกสลับลายมัดก่านและสีพื้น แต่บางผืนเป็นชินลายมัดก่านสลับสีพื้นเท่านั้น ซึ่งแต่ละผืนแม้จะมีรายละเอียดของการทอตกแต่งที่แตกต่างกัน แต่ยังคงเห็นโครงสร้างของความเป็นตัวชินม่านชัดเจนโดยดูได้จากการจัดสีและกลุ่มลายขวาง

4.3 ชิ้นก่านล้วน คือ ชิ้นที่เป็นลายมัดก่านทั้งผืนโดยไม่ได้จัดโครงสร้างเป็นลายขวางตามแบบชินป้องหรือชินม่านแต่อย่างใด เป็นมัดก่านใหม่ นิยมสีม่วง ชิ้นประเภทนี้พบในกลุ่มไทลื้อ แถบอำเภอบัว แต่พบไม่มากนัก

5. ชิ้นตีนจก โครงสร้างของผ้าชินชนิดนี้ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ หัวชิน ตัวชิน และตีนชินเย็บต่อกัน หัวชินเป็นผ้าพื้นสีแดง 1 ชิ้น หรือมี 2 ชิ้น สีแดงและสีขาว ตัวชินเป็นชินลายขวางเย็บ 2 ตะเข็บ หรือ 3 ตะเข็บ ส่วนตีนชินเป็นลายผ้าจกเย็บตะเข็บเดียว ผ้าพื้นตรงส่วนตีนจกมีสองแบบ คือ 1) เป็นสีแดงล้วน 2) เป็นสีดำและสีแดงอย่างละครึ่งโดยจกตลอดเฉพาะส่วนสีดำ ลวดลายจกมีลักษณะเป็นแบบมาตรฐานของไทยวน คือ ประกอบด้วยลายหลักเป็นลายขนาดใหญ่ 1 แถว เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน เรียกว่า “ลายโคม” และมีลายประกอบ 2-3 แถว ลายที่นิยมคือลายขอ อาจมีลายแบบชายครุยเป็นส่วนล่างสุดหรือไม่ก็ได้ ซึ่งตีนจกที่พบในเมืองน่านค่อนข้างมีลักษณะหลากหลายรูปแบบ มีทั้งทอด้วยฝ้าย ฝ้ายปนไหม และนิยมทอด้วยเส้นใยโลหะ

6. ชิ้นแบบเมืองเงิน กลุ่มไทลื้อเมืองเงินปัจจุบันอยู่ในเขตแขวงไชยะบุรี ประเทศสปป.ลาว ซึ่งเดิมเคยเป็นเขตเมืองน่าน ชาวไทลื้อเมืองเงินกลุ่มหนึ่งอาศัยอยู่ในเขตอำเภอทุ่งช้างและอำเภอเฉลิมพระเกียรติ มีวัฒนธรรมการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ผ้าชินของชาวไทลื้อแบบเมืองเงินเป็นชินลายขวางเย็บ 2 ตะเข็บ ทอด้วยฝ้ายและไหม และนิยมสอดเส้นใยโลหะแวววาวตลอดลายตกแต่งบนตัวชินทอด้วยเทคนิคมุก (ขีด) และจก สีที่เด่นชัดคือ สีเหลือง แดง และดำเป็นเอกลักษณ์

8. ผ้าทออื่นๆ ที่ใช้ในวิถีชีวิตชาวไทลื้อ

1. **ผ้าสะลิตี๋นอน (ฟูก)** เป็นปลอกผ้าสีดำหรือสีคราม เย็บเป็นช่องๆ สำหรับยัดนุ่นให้หนา ของผ้าสะลิตี๋จะเย็บด้วยผ้าต่างสีนิยมใช้ผ้าสีแดง หรือสีน้ำเงิน เย็บประกอบความหนาประมาณ 5 – 10 เซนติเมตร สะลิตี๋ของชาวไทลื้อจะนิยมเย็บเป็นท่อนเดียว นิยมเก็บด้วยการวางซ้อนทับกันเป็นชั้นๆ

2. **ผ้าหลบ (ผ้าปูที่นอน)** เป็นผ้าฝ้ายสีขาวมักใช้ผ้า 2 ผืนเย็บต่อตรงกลางให้มีขนาดพอเหมาะแก่การปูนอน ส่วนเชิงจะทอลวดลายตกแต่งด้วยลายมุกสีแดงดำ มีตั้งแต่ลายแถวเดียวไปจนถึงลายเต็มผืนผ้า ลวดลายที่นิยมมีทั้งลายเรขาคณิต ลายรูปสัตว์ต่างๆ หรือลายข้าวหลามตัด ลากพฤษาต่างๆ

ภาพประกอบ 30 ผ้าหลบ

3. **ผ้าแหลบ** เป็นผ้าปูนอนกับพื้น ใช้ผ้าฝ้ายเดียวทอ ทอมุกเป็นลวดลายเต็มผืนผ้ามีผ้าสีแดงขลิบโดยรอบ หรือบางทีก็มีผ้าสีครามหรือผ้า “ฮ่า” สำขาวซับด้านหลังยัดด้วยฝ้ายหรือนุ่น โดยผ้านี้ในอดีตนิยมใช้สำหรับเวลาเดินทาง หรือไปนอนที่วัดหรือนอนที่อื่นเพราะมีผืนเล็ก มีน้ำหนักเบาเหมาะแก่การพกพาไปในที่ต่างๆ

4. **หมอนหก** เป็นหมอนรูปทรงสี่เหลี่ยมด้านข้างมีลักษณะเป็นช่องๆ สำหรับยัดนุ่นเนื่องจากมีหกช่องจึงเรียกว่า “หมอนหก” นิยมใช้ผ้าที่มีลวดลายมุกหรือจก เย็บตกแต่งตรงส่วนหน้าหมอนให้มีความสวยงาม

5. **หมอนผา หรือ หมอนขวาน** เป็นหมอนอิงรูปสามเหลี่ยมขนาดใหญ่ มีลวดลายปักด้วยด้ายหรือไหมด้านหน้า หมอนชนิดนี้นิยมใช้เฉพาะในงานพิธี หรือทำถวายวัด

6. **ผ้าห่มดำโก้** เป็นผ้าห่มที่ทอด้วยสีชาวดำ แดง ทอลายสองหรือลายสามมีความหนานและนุ่มใช้สำหรับห่ม หรือ ตุ่ม คลุมกันหนาว

นอกจากนี้ยังมีผ้าที่นิยมทอไว้ในครัวเรือน เช่น ผ้าขาวม้า ถูงย่าม ผ้าเช็ด ผ้าอ้อม ซึ่งเป็นผ้าสารพัดประโยชน์นิยมทอไว้ประจำบ้าน

ภาคผนวก ข
หนังสือเชิญผู้วิจัย

ที่ ศธ 0519.12/ ๒๔๐๓

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒) ธันวาคม 2558

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนปัว

เนื่องด้วย นางสาวอชิรญาณ์ อินตะแสน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2” โดยมี อาจารย์ ดร.อิทธิพัชร วิจิตสถิตรัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยใช้แบบทดสอบเรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน แบบสอบถามเรื่อง ความพึงพอใจ ของนักเรียนที่มีต่อการเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง “ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนปัว อำเภอปัว จังหวัดน่าน” และแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นปีที่ 2 จำนวน 40 คน จำนวน 1 ห้องเรียน และขอใช้สถานที่โรงเรียนปัว ในระหว่างเดือนธันวาคม 2558 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2559 ทั้งนี้ นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานในรายละเอียดดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชุษฎิ โยเหลา)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0 2649 5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 084 741 3574, 062 302 4360

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย งานบริหารและธุรการ โทร. 15664

ที่ ศธ 0519.12/ ๒๔๐ ๘

วันที่ ๑๓ ธันวาคม 2558

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

เนื่องด้วย นางสาวอชิรญาณ์ อินตะแสน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2” โดยมี อาจารย์ ดร.อิพัชร์ วิจิตสถิตรัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์ ดร.รณิดา เขยชุม ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามความพึงพอใจ ทั้งนี้ สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 062 302 4360

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวอชิรญาณ์ อินตะแสน และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชุษฎิ โยเหลา)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ 0519.12/ ๒๕๖๖

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๑๓ ธันวาคม 2558

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนปัว

เนื่องด้วย นางสาวอชิรญาณ์ อินตะแสน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2” โดยมี อาจารย์ ดร.อิทธิพัทธ์ วิจิตสถิตรัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์คมสันต์ ชันทะสอน ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบทดสอบ และแผนการสอน

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญใน นางสาวอชิรญาณ์ อินตะแสน และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

ดร.ดุชนิ โยเหลา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ดุชนิ โยเหลา)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0 2649 5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 062 302 4360

ที่ ศธ 0519.12/๒๕๑๐

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๒ ธันวาคม 2558

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนปัว

เนื่องด้วย นางสาวอชิรญาณ์ อินตะแสน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2” โดยมี อาจารย์ ดร.อิพัชร์ วิจิตสถิตรัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์อรรถพรณ เกียรตินิยมดี ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบทดสอบ และแผนการสอน

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวอชิรญาณ์ อินตะแสน และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ดุขฎิ โยเหลา)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0 2649 5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 062 302 4360

ที่ ศธ 0519.12/ 64๐๖

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๑ ธันวาคม 2558

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน หัวหน้าสถาบันน่านศึกษา วิทยาลัยชุมชนน่าน

เนื่องด้วย นางสาวอชิรญาณ์ อินตะแสน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2” โดยมี อาจารย์ ดร.อิทธิพัชร วิจิตสถิตรัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ คุณศักดิ์สิทธิ์ พลสันติกุล ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามความพึงพอใจ และแผนการจัดการเรียนรู้

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวอชิรญาณ์ อินตะแสน และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ดุขฎิ โยเหลา)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0 2649 5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 062 302 4360

ที่ ศธ 0519.12/ ๒41๑

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๑๓ ธันวาคม 2558

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณบดีคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เนื่องด้วย นางสาวอชิรญาณ์ อินตะแสน นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2” โดยมี อาจารย์ ดร.อิพัชร์ วิจิตสถิตรัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอียรชยา อักษรดิษฐ์ ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบทดสอบ และแผนการสอน

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวอชิรญาณ์ อินตะแสน และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ดุขุฎิ โยเหลา)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0 2649 5064

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 062 302 4360

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
- แบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนหลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ
จังหวัดน่าน
- แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คำอธิบายรายวิชา และหน่วยการเรียนรู้
- ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้

แบบประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

แบบประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

คำชี้แจง : แบบประเมินฉบับนี้เป็นแบบประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นโดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านว่ามีความเหมาะสมและความสอดคล้องเพียงใด และทำเครื่องหมาย / ลงในช่องการประเมินที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

- 5 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง เหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง เหมาะสมน้อย
- 1 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

ตอนที่ 1 ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน การพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องของมาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คำอธิบายรายวิชาและสาระการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ ความเหมาะสมและความสอดคล้องของรายละเอียดในแผนการจัดการเรียนรู้ได้แก่ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัด และการประเมินผล

แบบประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

คำชี้แจง : แบบประเมินฉบับนี้เป็นแบบประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นโดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่านว่ามีความเหมาะสมและความสอดคล้องเพียงใด และทำเครื่องหมาย / ลงในช่องการประเมินที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

- 5 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง เหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง เหมาะสมน้อย
- 1 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
1.	ความเหมาะสมของมาตรฐานการเรียนรู้					
2.	ความเหมาะสมของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง					
3.	ความเหมาะสมของคำอธิบายรายวิชา					
4.	ความเหมาะสมของสาระการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้					
5.	ความสอดคล้องของมาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คำอธิบายรายวิชาและการจัดการหน่วยการเรียนรู้					
6.	ความเหมาะสมและความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลของหน่วยการเรียนรู้ที่ 1					
7.	ความเหมาะสมและความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
	การวัดและการประเมินผลของหน่วยการเรียนรู้ที่ 2					
8.	ความเหมาะสมและความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลของหน่วยการเรียนรู้ที่ 3					
9.	ความเหมาะสมและความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลของหน่วยการเรียนรู้ที่ 4					
10.	ความเหมาะสมและความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลของหน่วยการเรียนรู้ที่ 5					
11.	ความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้ในการสอน					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงนาม.....ผู้ประเมิน

()

แบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ท้องถิ่น
เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับระดับความพึงพอใจของนักเรียน

ระดับความพึงพอใจ

- 5 หมายถึง มากที่สุด
 4 หมายถึง มาก
 3 หมายถึง ปานกลาง
 2 หมายถึง น้อย
 1 หมายถึง น้อยที่สุด

ลำดับ	รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.ด้านเนื้อหา						
1	เรื่องที่เรียนเป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าสนใจ					
2	เนื้อหามีความแปลกใหม่					
3	มีการเรียงลำดับเนื้อหา					
4	เนื้อหามีความสำคัญกับท้องถิ่นควรค่าแก่การเรียนรู้					
5	ข้าพเจ้ามีความสุขกับการเรียน					
2.ด้านการสอน						
6	บรรยากาศในห้องเรียนมีความสนุกสนาน					
7	ครูเน้นการจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียน					
8	ระยะเวลาเหมาะสมกับกิจกรรม					
9	มีการอภิปรายเนื้อหาพร้อมกันระหว่างครูและนักเรียน					

ลำดับ	รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
10	ข้าพเจ้ามีความเข้าใจในประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม การแต่งกายของชาวไทลื้อ					
11	ข้าพเจ้ามีความเข้าใจ และรู้จักอุปกรณ์เครื่องมือในการทอผ้าไทลื้อ					
12	ข้าพเจ้ามีความเข้าใจในเรื่องของเทคนิค ขั้นตอน กระบวนการสร้างลวดลายบนผ้าทอไทลื้อ					
13	ข้าพเจ้ามีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ					
14	ข้าพเจ้าได้ทดลองออกแบบผ้าทอไทลื้อตามจินตนาการ					
15	ข้าพเจ้าได้เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม					
3. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน						
16	การใช้ภาพและสื่อเทคโนโลยีมีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ					
17	ครูใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายในการสอน					
18	อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนมีความเหมาะสม					
19	สื่อและอุปกรณ์มีความเพียงพอกับจำนวนนักเรียน					
20	ข้าพเจ้าได้ใช้สื่อและอุปกรณ์ตามที่ข้าพเจ้าต้องการ					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงนาม.....ผู้ประเมิน

()

แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดแล้วทำเครื่องหมาย X ลงในกระดาษคำตอบ

1. ถิ่นฐานเดิมของชาวไทลื้อตั้งอยู่ที่ใด

- ก. หลวงพระบาง
- ข. สิบสองปันนา
- ค. รัฐฉาน
- ง. ฮานอย

2. ชาวไทลื้อนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณใด

- ก. ที่ราบลุ่มแม่น้ำ
- ข. ในป่าดงดิบ
- ค. หุบเขาสูง
- ง. แอ่งน้ำระหว่างหุบเขา

3. เสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทลื้อมีกี่เสียง

- ก. 8
- ข. 7
- ค. 6
- ง. 5

4. ข้อใดคืออาชีพหลักของชาวไทลื้อ

- ก. ประมง
- ข. ข้าราชการ
- ค. ค้าขาย
- ง. เกษตรกรรม

5. ข้าวใดไม่ใช่ประเพณีของชาวไทลื้อ

- ก. การเลี้ยงผีฝ่าย
- ข. การเข้ากรรมเมือง
- ค. แห่นางแมว
- ง. พิธีแฮกนา

6. ชาวไทลื้อนับถือพุทธศาสนานิกายใดควบคู่กับการนับถือผี

- ก. เถรวาท
- ข. มหายาน
- ค. นิกายวัชรยาน
- ง. ไม่นับถือพุทธศาสนา

7. ข้าวใดคืออาหารหลักของชาวไทลื้อ

- ก. ข้าวสวย
- ข. ห่อหมกไก่
- ค. ข้าวเหนียว
- ง. แกงฮังเล

8. ข้าวใดคือหน้าที่ของผู้หญิงชาวไทลื้อ

- ก. ทอผ้า
- ข. เลี้ยงสัตว์
- ค. ทำนา
- ง. ปักผ้า

9. เสื้อที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้หญิงชาวไทลื้อเรียกว่าอะไร

- ก. เสื้อแขนหมูแฮม
- ข. เสื้อปัก
- ค. เสื้อแขนกุศ
- ง. เสื้อไป

10. ข้อใดไม่ใช่ประเภทของผ้าขึ้นทอ
- ก. ขึ้นลับแลง
 - ข. ขึ้นม่าน
 - ค. ขึ้นป่อง
 - ง. ขึ้นเชียงแสน
11. ข้อใดคือผ้าทอที่มีชื่อเสียงของชาวไทลื้อจังหวัดน่าน
- ก. ผ้าทอลาย
 - ข. ผ้าทอลายนก
 - ค. ผ้าทอลายตะขอ
 - ง. ผ้าทอลายน้ำไหล
12. ข้อใดเทคนิคเฉพาะที่ชาวไทลื้อใช้ในการทอผ้าลายน้ำไหล
- ก. การขีด
 - ข. การเกาะลัวง
 - ค. การยกมุก
 - ง. การมัดก้าน
- 13 ข้อใดไม่ใช่อุปกรณ์ในการทอผ้า
- ก. หวีหุหมู
 - ข. กระสวย
 - ค. บั้งกี
 - ง. ไม้หาลาบ
14. เครื่องมือในข้อใดใช้สำหรับการใส่หลอดด้ายเส้นพุ่ง
- ก. ฟืม
 - ข. ผัง
 - ค. ไม้กำพัน
 - ง. กระสวย

15. ข้อใดคือผ้าทอที่ใช้ในพุทธศาสนา

- ก. ดุง
- ข. ผ้ากึ่ง
- ค. ผ้าหลบ
- ง. ผ้าห่มตาไก่

16. ข้อใดคือผ้าปูที่นอนในภาษาไทย

- ก. ผ้ากึ่ง
- ข. ผ้าหลบ
- ค. ผ้าตาไก่
- ง. ผ้าหลบ

17. โครงสร้างของผ้าจีนไทลื้อแบ่งเป็นกี่ส่วน

- ก. 2
- ข. 3
- ค. 4
- ง. 5

18. ข้อใดคือกระบวนการบีบเมล็ดหรือแยกเมล็ดออกจากนุ่นฝ้ายหลังการเก็บดอกฝ้าย

- ก. การอัดฝ้าย
- ข. การดีดฝ้าย
- ค. การปั่นฝ้าย
- ง. การเปียฝ้าย

19. ข้อใดคือแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าของชาวไทลื้อ

- ก. การฟื้นฟูความรู้ด้านภูมิปัญญาการทอผ้า
- ข. การพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าให้เหมาะกับยุคสมัย
- ค. การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้ใหม่
- ง. ถูกทุกข้อ

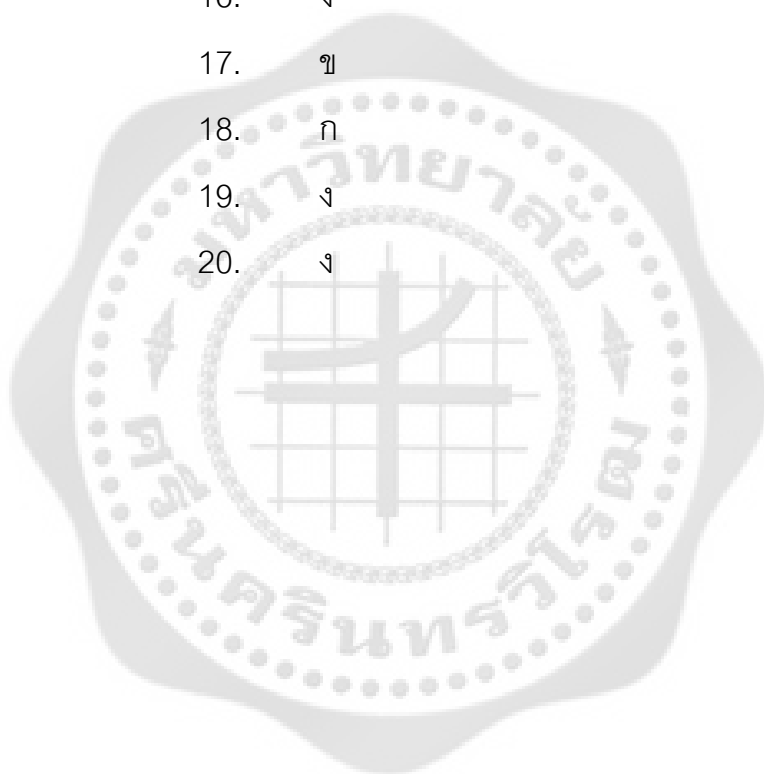
20. การกระทำในข้อใดคือการช่วยเผยแพร่ภูมิปัญญาการทอผ้าไทลื้อ

- ก. แก้ววารีนำผ้าทอไทลื้อไปขายให้ชาวต่างชาติ
- ข. สัตยาจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องผ้าทอไทลื้อ
- ค. อาริยาไปเรียนวิธีการทอผ้ากับช่างทอผ้า
- ง. ข้อ ข และ ค ถูกต้อง

เฉลยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.	ข	11.	ง
2.	ก	12.	ข
3.	ค	13.	ค
4.	ง	14.	ง
5.	ค	15.	ก
6.	ข	16.	ง
7.	ค	17.	ข
8.	ก	18.	ก
9.	ข	19.	ง
10.	ก	20.	ง

มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คำอธิบายรายวิชา
และหน่วยการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่2

มาตรฐานการเรียนรู้

เข้าใจประวัติความเป็นมาและความสำคัญของผ้าทอไทลื้อ เห็นคุณค่าและสืบทอดภูมิปัญญา การทอผ้าไทลื้อที่ควรอนุรักษ์และเผยแพร่ต่อไป

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. รู้เรื่องราวประวัติความเป็นมา ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ
2. รู้เกี่ยวกับความสำคัญของผ้าทอไทลื้อ เทคนิค กระบวนการ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า
3. การทอผ้าของชาวไทลื้อจังหวัดน่าน
4. สามารถสร้างลายผ้าทอตามเทคนิคเฉพาะตัวของชาวไทลื้อเกิดความภาคภูมิใจและค้นพบ

แนวทางอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่2

รายวิชา ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน
จำนวน 20 ชั่วโมง

การศึกษาเรื่องราวของชาวไทลื้อซึ่งเป็นกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไทกลุ่มหนึ่งมีภูมิลำเนาตั้งเดิมอยู่ในแคว้นปกครองสิบสองปันนา ทางใต้ของมณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน แล้วอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือของประเทศไทยด้วยเหตุผลทางการดำรงชีวิต และการเดินทาง การเมือง ชาวไทลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความน่าสนใจทั้งด้านประวัติความเป็นมา ความเชื่อ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และมีงานหัตถกรรมผ้าทอไทลื้อ ที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้และความเข้าใจในความเป็นมาของชาวไทลื้อและความสำคัญของผ้าทอไทลื้อ เห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรอนุรักษ์และเผยแพร่ต่อไป

หน่วยการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	เวลา
	ก่อนเรียน		
1	ไทลื้อมาจากไหน	- ถิ่นฐานเดิมของชาวไทลื้อ - การอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดน่าน	2 ชั่วโมง
2	วิถีแห่งไทลื้อ	- วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของชาวไทลื้อ - การแต่งกาย - ภาษา - บ้านเรือน - อาหาร - การประกอบอาชีพ	4 ชั่วโมง
3	ผ้าทอไทลื้อวิถีแห่งวัฒนธรรม	- ความสำคัญของผ้าทอไทลื้อ - ประเภทของผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน	4 ชั่วโมง
4	สัมผัสเรียนรู้ผ้าทอไทลื้อมีชีวิต	- วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าไทลื้อ - การเตรียมเส้นฝ้ายสำหรับทอผ้า - ขั้นตอนกระบวนการในการทอผ้าไทลื้อ - เทคนิคที่ใช้ในการทอผ้าไทลื้อ - การถ่ายทอดองค์ความรู้	8 ชั่วโมง
5	ไทลื้อนุรักษ์	- แนวทางในการอนุรักษ์และการเผยแพร่ความรู้	2 ชั่วโมง
	หลังเรียน		
	รวม		20

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

รายวิชา ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ไทลื้อมาจากไหน

จำนวน 2 ชั่วโมง

ครูผู้สอน นางสาวอชิรญาณ์ อินตะแสน

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้

1. บอกแหล่งที่อยู่ดั้งเดิมของชาวไทลื้อได้
2. บอกความเป็นมาของชาวไทลื้อจังหวัดน่านได้

ด้านทักษะ

1. มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อ
2. เขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับถิ่นฐานเดิมและการอพยพของชาวไทลื้อจังหวัดน่านได้

ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. ภาคภูมิใจในท้องถิ่น
2. ตรงต่อเวลา
3. มีความรับผิดชอบ
4. กล้าแสดงออก

สาระสำคัญ

ไทลื้อเป็นชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน แล้วอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ในจังหวัดน่านชาวไทลื้อถูกกวาดต้อนเข้ามาในยุค “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง”

สาระการเรียนรู้

1. ถิ่นฐานเดิมของชาวไทลื้อ
2. การอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดน่าน

กิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

ขั้นนำ

2. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่าน

ขั้นสอน

3. ครูให้นักเรียนดูภาพของชาวไทลื้อแล้วร่วมกันสนทนาซักถามเกี่ยวกับชาวไทลื้อ
4. ครูให้นักเรียนดู Power point เกี่ยวกับชาวไทลื้อสิบสองปันนา
5. ครูแจกใบความรู้เรื่องประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อให้นักเรียนศึกษาและอภิปรายร่วมกัน
6. ครูขออาสาสมัครนักเรียนออกมาเล่าความเป็นมาของชาวไทลื้อจากใบความรู้ที่ได้ศึกษา
7. ครูอธิบายและบอกถึงประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อให้นักเรียนฟังและตอบข้อซักถามของนักเรียน
8. ครูให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดเรื่อง ไทลื้อมาจากไหน
9. ครูและนักเรียนเฉลยแบบฝึกหัดร่วมกัน และครูให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบฝึกหัด

ขั้นสรุป

10. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเกี่ยวกับความเป็นมาของชาวไทลื้อจังหวัดน่าน

กระบวนการวัดประเมินผล

เครื่องมือ	วิธีการ
1. แบบฝึกหัด	2. ตรวจแบบฝึกหัด
2. แบบสังเกตพฤติกรรม	2. การสังเกต

สื่อการเรียนรู้

1. ภาพชาวไทลื้อในสิบสองปันนา และภาคเหนือของประเทศไทย
2. วิดิทัศน์เกี่ยวกับชาวไทลื้อสิบสองปันนา
3. แบบฝึกหัดเรื่อง ไทลื้อมาจากไหน
4. แบบทดสอบก่อนเรียน เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน
5. ใบความรู้เรื่องประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อจังหวัดน่าน

แบบฝึกหัดหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ไทลื้อมาจากไหน

ชื่อ-สกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. เมืองที่เป็นถิ่นกำเนิดของชาวไทลื้อมีชื่อว่าอะไร

ตอบ.....

2. ชาวไทลื้อเมืองน่าน อพยพมาจากที่ใด

ตอบ.....

3. เหตุใดชาวไทลื้อจึงตั้งอพยพมาอาศัยอยู่ตามหัวเมืองต่างๆ ในภาคเหนือของประเทศไทย

ตอบ.....

4. ชาวไทลื้อนิยมเรียกชื่อตนเองตามชื่ออะไร ยกตัวอย่างประกอบ

ตอบ.....

5. ชาวไทลื้ออาศัยอยู่ในอำเภอใดบ้าง ในจังหวัดน่าน

ตอบ.....

แบบสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติงานรายบุคคล

ที่	ชื่อ-สกุล	พฤติกรรม																				
		ความสนใจ				การแสดงความคิดเห็น				การตอบคำถาม				การรับฟังความคิดเห็น				ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย				รวม
1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	20		

ลงชื่อ.....ผู้สังเกต

(.....)

...../...../.....

เกณฑ์การประเมินในการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ มีดังนี้

คะแนน 18 - 20 ดีมาก

คะแนน 14 - 17 ดี

คะแนน 10 - 13 พอใช้

คะแนน 0 - 9 ควรปรับปรุง

มีเกณฑ์ให้คะแนนจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ คือ

เกณฑ์การให้คะแนน 4 คะแนน เมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการเป็นประจำ สม่ำเสมอ

เกณฑ์การให้คะแนน 3 คะแนน เมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการค่อนข้างจะสม่ำเสมอ

เกณฑ์การให้คะแนน 2 คะแนน เมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการค่อนข้างน้อย

เกณฑ์การให้คะแนน 1 คะแนน เมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการน้อย

ภาคผนวก ง

- ผลการประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน
- ผลการวัดความพึงพอใจที่มีต่อสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน
- ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

-

ผลการประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

ผลการประเมินสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1	ความเหมาะสมของมาตรฐานการเรียนรู้	4.33	0.58	มาก
2	ความเหมาะสมของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4.33	0.58	มาก
3	ความเหมาะสมของคำอธิบายรายวิชา	4.67	0.58	มากที่สุด
4	ความเหมาะสมของสาระการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้	4.67	0.58	มากที่สุด
5	ความสอดคล้องของมาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คำอธิบายรายวิชาและการจัดการหน่วยการเรียนรู้	4.67	0.58	มากที่สุด
6	ความเหมาะสมและความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลของหน่วยการเรียนรู้ที่ 1	4.67	0.58	มากที่สุด
7	ความเหมาะสมและความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลของหน่วยการเรียนรู้ที่ 2	4.67	0.58	มากที่สุด
8	ความเหมาะสมและความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลของหน่วยการเรียนรู้ที่ 3	4.67	0.58	มากที่สุด
9	ความเหมาะสมและความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลของหน่วยการเรียนรู้ที่ 4	4.33	0.58	มาก

ข้อ	ประเด็นการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
10	ความเหมาะสมและความสอดคล้องของผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลของหน่วยการเรียนรู้ที่ 5	4.67	0.58	มากที่สุด
11	ความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้ในการสอน	4.67	0.58	มากที่สุด

ผลการประเมินวัดความพึงพอใจที่มีต่อสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
เรื่อง ผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

ผลการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/8 จำนวน 39 คนหลังจากใช้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

ลำดับ	รายการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1.ด้านเนื้อหา				
1	เรื่องที่เรียนเป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าสนใจ	4.64	0.54	มากที่สุด
2	เนื้อหามีความแปลกใหม่	4.69	0.57	มากที่สุด
3	มีการเรียงลำดับเนื้อหา	4.67	0.53	มากที่สุด
4	เนื้อหามีความสำคัญกับท้องถิ่นควรค่าแก่การเรียนรู้	4.85	0.37	มากที่สุด
5	ข้าพเจ้ามีความสุขกับการเรียน	4.79	0.41	มากที่สุด
2.ด้านการสอน				
6	บรรยากาศในห้องเรียนมีความสนุกสนาน	4.90	0.31	มากที่สุด
7	ครูเน้นการจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียน	4.82	0.45	มากที่สุด
8	ระยะเวลาเหมาะสมกับกิจกรรม	4.74	0.50	มากที่สุด
9	มีการอภิปรายเนื้อหาพร้อมกันระหว่างครูและนักเรียน	4.77	0.48	มากที่สุด
10	ข้าพเจ้ามีความเข้าใจในประวัติความเป็นมาของชาวไทลื้อ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม การแต่งกายของชาวไทลื้อ	4.72	0.56	มากที่สุด
11	ข้าพเจ้ามีความเข้าใจ และรู้จักอุปกรณ์เครื่องมือในการทอผ้าไทลื้อ	4.72	0.46	มากที่สุด
12	ข้าพเจ้ามีความเข้าใจในเรื่องของเทคนิค ขั้นตอน กระบวนการสร้างลวดลายบนผ้าทอไทลื้อ	4.67	0.58	มากที่สุด
13	ข้าพเจ้ามีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิ	4.77	0.43	มากที่สุด

ลำดับ	รายการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
	ปัญหาท้องถิ่นเรื่องผ้าทอไทลื้อ			
14	ข้าพเจ้าได้ทดลองออกแบบผ้าทอไทลื้อตามจินตนาการ	4.64	0.54	มากที่สุด
15	ข้าพเจ้าได้เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม	4.69	0.57	มากที่สุด
3. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน				
16	การใช้ภาพและสื่อเทคโนโลยีมีความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ	4.74	0.50	มากที่สุด
17	ครูใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายในการสอน	4.79	0.47	มากที่สุด
18	อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนมีความเหมาะสม	4.64	0.49	มากที่สุด
19	สื่อและอุปกรณ์มีความเพียงพอกับจำนวนนักเรียน	4.69	0.47	มากที่สุด
20	ข้าพเจ้าได้ใช้สื่อและอุปกรณ์ตามที่ข้าพเจ้าต้องการ	4.67	0.53	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		4.73	0.21	มากที่สุด

ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			IOC	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 1	คนที่ 1		
ข้อ 1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 2	+1	0	+1	0.67	ใช้ได้
ข้อ 3	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 4	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 5	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 6	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 7	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 8	0	+1	0	0.33	ตัดทิ้ง
ข้อ 9	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 10	+1	+1	0	0.67	ใช้ได้
ข้อ 11	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 12	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 13	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 14	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 15	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 16	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 17	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 18	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 19	+1	+1	0	0.67	ใช้ได้
ข้อ 20	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 21	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 22	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 23	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ข้อ 24	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 25	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 26	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 27	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 28	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 29	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ข้อ 30	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักเรียน คนที่	คะแนนก่อนเรียน (Pre-test) 20 คะแนน		คะแนนหลังเรียน (Post-test) 20 คะแนน	
	คะแนน	เฉลี่ยร้อยละ	คะแนน	เฉลี่ยร้อยละ
1	8	40.00	16	80.00
2	6	30.00	17	85.00
3	9	45.00	16	80.00
4	7	35.00	17	85.00
5	7	35.00	18	90.00
6	4	20.00	17	85.00
7	7	35.00	17	85.00
8	8	40.00	18	90.00
9	8	40.00	18	90.00
10	7	35.00	18	90.00
11	6	30.00	15	75.00
12	11	55.00	17	85.00
13	10	50.00	18	90.00
14	6	30.00	16	80.00
15	7	35.00	17	85.00
16	8	40.00	19	95.00
17	4	20.00	17	85.00
18	8	40.00	18	90.00
19	4	20.00	16	80.00
20	5	25.00	15	75.00
21	7	35.00	17	85.00

22	5	25.00	16	80.00
23	8	40.00	18	90.00
24	4	20.00	17	85.00
25	7	35.00	17	85.00
26	7	35.00	18	90.00
27	7	35.00	19	95.00
28	6	30.00	15	75.00
29	9	45.00	19	95.00
30	7	35.00	17	85.00
31	6	30.00	16	80.00
32	5	25.00	15	75.00
33	8	40.00	18	90.00
34	10	50.00	15	75.00
35	5	25.00	15	75.00
36	5	25.00	16	80.00
37	6	30.00	17	85.00
38	9	45.00	16	80.00
39	6	30.00	19	95.00
$\bar{x}$	6.85		16.92	
S.D.	1.74		1.22	

ภาพผนวก จ
รูปภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
เรื่องผ้าทอไทลื้อ จังหวัดน่าน

ภาพประกอบ 31 บรรยายภาคการเรียนการสอนในห้องเรียน

ภาพประกอบ 32 บรรยายภาคการเรียนการสอนในห้องเรียน

ภาพประกอบ 33 บรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียน

ภาพประกอบ 34 บรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียน

ภาพประกอบ 35 การสอนโดยนำตัวอย่างเสื้อผ้าไทลื้อมาให้นักเรียนลองสวมใส่

ภาพประกอบ 36 การสอนโดยนำตัวอย่างเสื้อผ้าไทลื้อมาให้นักเรียนลองสวมใส่

ภาพประกอบ 37 การสอนโดยนำตัวอย่างผ้าทอมาสอน

ภาพประกอบ 38 การสอนโดยนำตัวอย่างผ้าทอมาสอน

ภาพประกอบ 39 การสอนโดยนำตัวอย่างผ้าทอมาสอน

ภาพประกอบ 40 การสอนโดยนำตัวอย่างผ้าทอมาสอน

ภาพประกอบ 41 บรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียน

ภาพประกอบ 42 บรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียน

ภาพประกอบ 43 บรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียน

ภาพประกอบ 44 บรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียน

ภาพประกอบ 45 บรรยายภาพการเรียนการสอนในห้องเรียน

ภาพประกอบ 46 บรรยายภาพการเรียนการสอนในห้องเรียน

ภาพประกอบ 47 บรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียน

ภาพประกอบ 48 บรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียน

ภาพประกอบ 49 ผลงานการออกแบบลายผ้าทอไทลื้อของนักเรียน

ภาพประกอบ 50 ผลงานการออกแบบลายผ้าทอไทลื้อของนักเรียน

ภาพประกอบ 51 การทำงานกลุ่ม

ภาพประกอบ 52 การทำงานกลุ่ม

ภาพประกอบ 53 การนำเสนอผลงานกลุ่ม

ภาพประกอบ 54 การนำเสนอผลงานกลุ่ม

โรงเรียนปัว อำเภอปัว จังหวัดน่าน

ภาพประกอบ 55 ป้ายโรงเรียนป่าว

ภาพประกอบ 56 ภายในโรงเรียนป่าว

ภาพประกอบ 57 โรงเรียนปัว

ภาพประกอบ 58 โรงเรียนปัว

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวชिरฎาณ์ อินทะแสน
วัน เดือน ปีเกิด	19 เมษายน 2533
ที่อยู่ปัจจุบัน	119 ม.7 ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน 55120
E-mail	missachira.p@gmail.com
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2544	ประถมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน
พ.ศ. 2547	มัธยมศึกษาตอนต้น จาก โรงเรียนปัว อำเภอปัว จังหวัดน่าน
พ.ศ. 2550	มัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนปัว อำเภอปัว จังหวัดน่าน
พ.ศ. 2554	ปริญญาตรี ศิลปะบัณฑิต สาขาศิลปะไทย จาก คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พ.ศ. 2559	ปริญญาโท กศ.ม (ศิลปศึกษา) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ